

diyânet

Aylık Dergi | Nisan 2023 | Sayı: 388

RAMAZAN VE DAYANIŞMA

BİRLİĞİMİZ
DAİM OLSUN

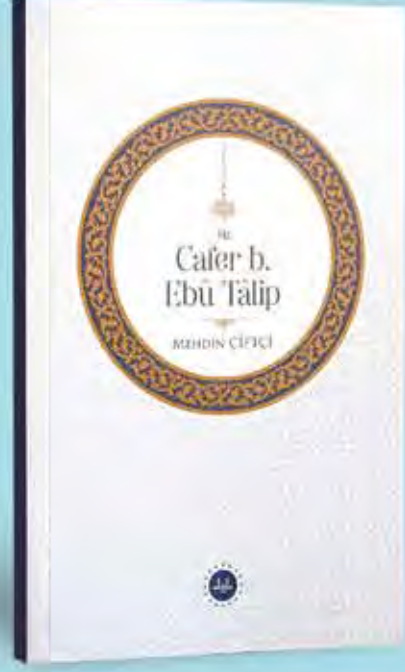
- Kardeşliğin Tezahürü: Yardımlaşma ve Dayanışma
- Ruhları Dirilten Ramazan Ayında Dayanışma
- Dayanışma, Kardeşlik ve İnfak Ayı Ramazan
- Prof. Dr. Ali Erbaş ile Ramazan ve Dayanışma Üzerine Söyleşi
- Yeniden Bahar Gelecek

www.yayinsatis.diyamet.gov.tr

Yurt içinde Diyanet Yayınları satış yerlerinden,
yurt dışında müşavirlik ve ataşeliklerimizden temin edebilirsiniz.

YAYINLARIMIZ

“Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ile olan akrabalık bağından ziyade nübüvvetin başlangıcından itibaren inancı uğruna yaptığı mücadele ve bazı ahlaki hasletleriyle öne çıkan Cafer b. Ebu Talip (r.a.), bizzat Hz. Peygamber tarafından kendisine benzetilerek takdir ve taltif edilmiştir.”

Başı rahmet, ortası mağfiret, sonu günahlardan kurtuluş olan ramazan ayı, hayatlarımıza dokunmaya, ruhlarımızdaki yaraları sarmaya, inanç ve ibadetlerimize dirlik kazandırmaya geldi. Ramazan ayı terbiye edici orucuyla, kalplerimizi diriltten mukabelesiyle, ruhlarımızı onaran teravihiyle, ailemize neşe katan iftariyle, evlerimize bereket yağdıran sahuruyla, bilincimizi arındıran itikâfı ve sonunda saklı bayram sevinciyle biz Müslümanlar için çok özel bir aydır. İnsanların gönül ve düşünce dünyalarını ilmek ilmek işleyen, onların tutum ve davranışlarını sessizce, mütemadiyen değiştiren, olgunlaştıran İslam, ibadetler vesilesiyle müminlerde üstün ahlakın kök salıp yerleşmesini hedefler. Ramazan da bu amaca hizmet eden, kulluğun kemale ermesi hususunda içinde ilahi fırsatlar barındıran bereketli bir zaman dilimidir.

Kul ile Rabbi arasında çok özel bir ibadet olan oruç, müminlerin mabetlerine, hanelerine hatimleri, nafile ibadetleri, hayır hasenatı ve sadakayı da getirir. Cennet kapılarının açılıp cehennem kapılarının kapandığı (Buhari, Savm, 5.), hak ile batılı birbirinden apaçık ayırmanın bir delili olarak Kur'an-ı Kerim'in indirildiği (Bakara, 2 /185.) bu mübarek ayı oruçla geçirenlerin bütün günahlarının bağışlanacağı müjdelenmiştir. (Buhari, Savm, 5.) Ramazan ayı aynı zamanda infak ayıdır. İnsanlar sadece manevi açıdan değil maddi açıdan da kendilerini muhasebeye çeker; zekât ve fitrelerini verir, maddi olanaklarını çevrelerindeki fakir ve düşkünler için seferber eder. İslam bu ve benzeri hassasiyetleri inancın temel bir pratiği olarak yaşamın içine dâhil etmiş; cömertlik, diğerkâmlık ve merhamet, Müslümanların dünyanın dört bir yanında kurdukları medeniyetlerin taşıyıcı sütunları olmuştur. Bu yüzden ülkemizde ve İslam âleminde ramazanı ihya etmenin bir yolu da infak seferberliği içinde olmaktadır. Herkes imkânları takatince, Cenab-ı Allah'ın kendisine bahşettiği nimetlerden başka insanları da yararlandıracak ve böylece ümmet olmanın anlamı pekişecektir.

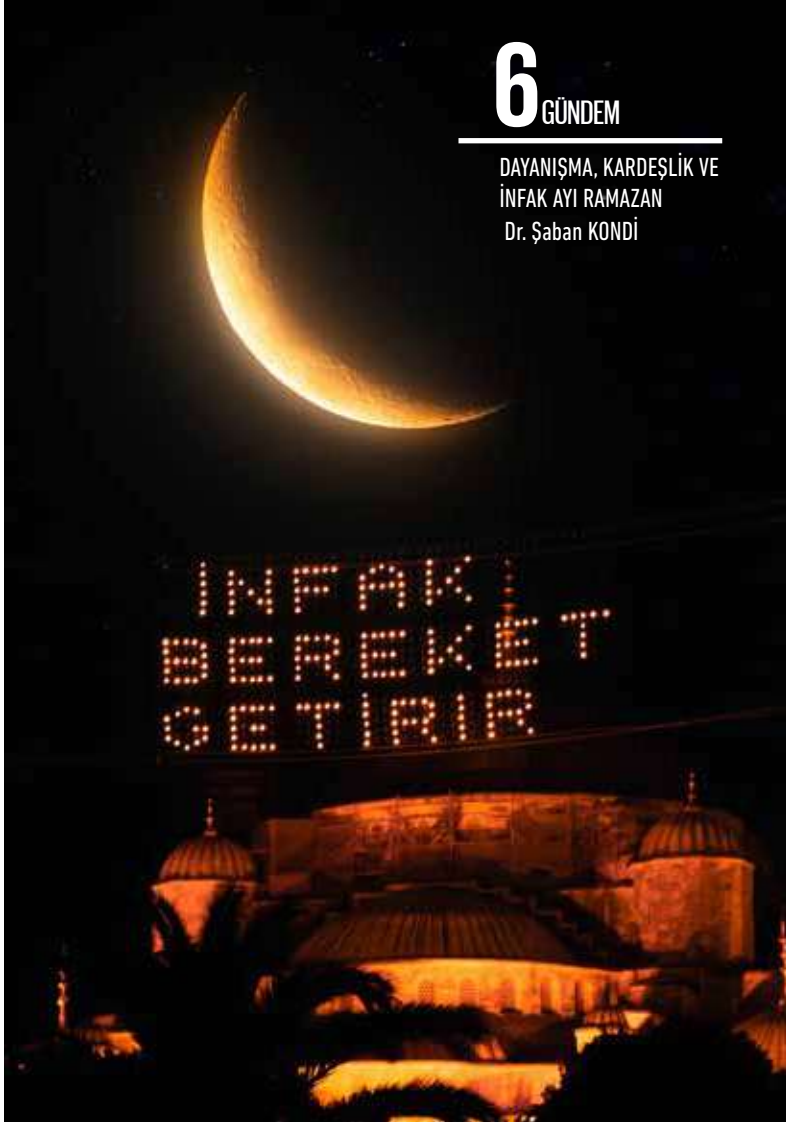
Ülke olarak birlik ve beraberliğe çokça ihtiyaç duyduğumuz bu günlerde dayanışma ve infak bilincinin önemi de artmıştır. Bu vesileyle Diyanet İşleri Başkanlığımız bu yılki ramazan ayı temasını "Dayanışma" olarak belirledi. Bizler de Diyanet Dergisi olarak dosyamızı bu önemli konuya hasrettik.

Bu ayki sayımızda; Dr. Şaban Kondi, "Dayanışma, Kardeşlik ve İnfak Ayı Ramazan"; Doç. Dr. Selim Argun, "Ruhları Diriltten Ramazan Ayında Dayanışma"; Hüseyin Arı, "Kardeşliğin Tezahürü: Yardımlaşma ve Dayanışma"; Nurcan Solak, "Ramazan ve İnfak"; Nimet Keseli Ustabaşı, "Kadir Gecesi"; Selvigül Kandoğmuş Şahin, "Yeniden Bahar Gelecek" başlıklı yazılarıyla konumuza katkıda bulundular. Söyleşi konduğumuz ise Diyanet İşleri Başkanımız Prof. Dr. Ali Erbaş Hocamız.

Bu vesileyle bütün Müslümanların Ramazan Bayramı'nı kutlar; birlik, beraberlik ve dayanışma içinde nice bayramlara erişmemizi Cenab-ı Allah'tan niyaz ederim.

Cafer Tayyar DOYMAZ

İÇİNDEKİLER

6 GÜNDEM

DAYANIŞMA, KARDEŞLİK VE
İNFAK AYI RAMAZAN
Dr. Şaban KONDİ

12 GÜNDEM

RUHLARI DİRİLTEN RAMAZAN AYINDA
DAYANIŞMA
Doç. Dr. Selim ARGUN

16 GÜNDEM

KARDEŞLİĞİN TEZAHÜRÜ:
YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA
Hüseyin ARI

20 SÖYLEŞİ

PROF. DR. ALİ ERBAŞ:
“RAMAZAN AYI, İNSANLARI AHLÂKÎ BİR
TERBİYEYE TABİ TUTARAK MERHAMETE,
DAYANIŞMAYA, PAYLAŞMAYA DAVET EDER.”
Mustafa IRMAKLI

26 DİN DÜŞÜNCE YORUM

KADİR GECESİ
Nimet KESELİ USTABAŞI

28 DİN DÜŞÜNCE YORUM

YENİDEN BAHAR GELECEK
Selvigül KANDOĞMUŞ ŞAHİN

30 VAHYİN AYDINLIĞINDA

ŞİFA VE RAHMET KAYNAĞI KUR'AN
Doç. Dr. Bayram KÖSEOĞLU

32 HADİSLERİN İŞİĞİNDE

SADAKATİN GÖSTERGESİ: SADAKA
Dr. Ahmet OĞUZ

34 DİYANET ARŞİVİ

ORUCUN HİKMETLERİ NASIL ANLATILIR?
Dr. Mehmet BULUT

diyanet

SAYI
388 | NİSAN
2023

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Cafer Tayyar DOYMAZ

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Lamia LEVENT ABUL

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Ahmet BULUT

Yayın Kurulu
Cafer Tayyar DOYMAZ
Dr. Lamia LEVENT ABUL
Dr. Abdülkadir ERKUT
Hüseyin ARI
Mahmut KAYIŞ
Dr. Kübra ÇIÇEKLI

Editör
Emin GÜRDAMUR

Yayın Koordinatörleri
Mustafa BERK
Mahir KILINÇ
Mustafa Mirza DEMİR

Sosyal Medya
Asuman AYDIN

Dijital Medya
Ömer GÜÇLÜ
Şahin BODUR

Arşiv
Ali Duran DEMİRCİOĞLU

Grafik - Tasarım
Arketip Ajans
www.arketipajans.com

İletişim
Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.
No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara
Tel : 0312 295 86 61 - 62
Faks: 0312 295 61 92
dergi.diyanet.gov.tr
diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Sosyal Medya Hesapları
Facebook: /diyanetdergisi
Twitter: /diyanetdergisi
Instagram: /diyanetdergisi

38 YARININ DÜNYASI

AN'I VAKTE ÇEVİRMEK:
BİR "ZAMAN YOLCUSU"
OLARAK İNSAN
Prof. Dr. Osman DEMİR

42 LISAN-I KALP

MEVLA GÖRELİM NEYLER
NEYLERSE GÜZEL EYLER
Dr. Lamia LEVENT ABUL

44 BUNU KONUSALIM

PROF. DR. YAVUZ FIRAT:
"HATİMLE TERAVİH KILINAN CAMİLER
BAYRAM YERİ GİBİDİR."
Mahir KILINÇ

46 DİN TARİH TOPLUM

TARİHİN DEPREM ÖĞÜDÜ:
MÜTEYAKKIZ OLUN!
Nermin TAYLAN

50 DİN TARİH TOPLUM

RAMAZAN VE İNFAK
Nurcan SOLAK

53 KUR'AN SURELERİ

NİSA SURESİ
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

56 | Gezi Mikrofoni

58 KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT

GÜLDÜRÜKEN DÜŞÜNDÜREN BİLGE
NASREDDİN HOCA
Esmâ TÜRKSEVEN

62 | ALGI VE HAKİKAT ARASINDA İNSAN

Abdurrahman AKBAŞ

64 KIRILMA NOKTASI

BİLGİSAYAR
Alparstan AKÇA

66 KAFAMA TAKILANLAR

İNSANIN HALİFE KILINMASI
NE ANLAMA GELİR?

Prof. Dr. Cağfer KARADAŞ

68 ÇAĞIN ÂLİMLERİ

YUSUF KARADAĞI
MÜCADELEÇİ BİR BİLGİN
Enbiya YILDIRIM

72 İNSAN HÂLİ

KARAMSARLIK ÇIKMAZI
DEPRESYON
Büşra İNAL

74 HATIRA DEFTERİ

HATAY MÜFTÜMÜZ ÖMER FARUK BİLGİLİ'NİN
ARDINDAN...
Tuğrul OKAY

76 HATIRA DEFTERİ

MAHŞERE DOĞRU:
KÜÇÜK KIYAMET
Suat OKUYAN

80 KİTAPLIK

KUR'AN'DA İNSAN TİPLERİ
Ayşe KIZILAY

Abone İşleri

Tel: 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Online Abonelik:

yayinsatis.diyanet.gov.tr

Abone Şartları

Yurt İçi yıllık: 300.00 TL
Yurt Dışı yıllık: ABD: 108 ABD Doları
AB Ülkeleri: 54 Euro
Avustralya: 225 Avustralya Doları
İsviçre: 96 Frank
Avusturya: 93 Euro

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye Daire Başkanlığının T.C. Ziraat Bankası, Mustafa Kemal Mahallesi Şube IBAN: TR61 0001 0024 8605 9943 0850 57 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonenin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye Daire Başkanlığına gönderilmesi gerekmektedir.

Temsilcilikler; Yurt İçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - Yurt Dışı: Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri.

Yayın Türü:

Aylık, Yaygın, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe)

Baskı

BAŞAK Matbaacılık Tanıtım Hizmetleri İth. İhr. A.Ş.
Anadolu Bulvarı Meka Plaza 5/7 7. Kat
Gimat Yenimahalle/Ankara
Tel: 0 312 397 16 17

Basım Tarihi:

24.03.2023

Yayımlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir. Diyanet Aylık Dergi, Diyanet İşleri Başkanlığı yayınıdır. Dergide yayımlanan yazı, konu, fotoğraf ve diğer görsellerin her hakkı saklıdır. İzinsiz, kaynak gösterilmeden her türlü ortamda alıntı yapılamaz.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın Adıyla.

RAMAZAN VE DAYANIŞMA

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Diyanet İşleri Başkanı

Mübarek bir mevsimin içerisindeyiz. Ramazan, bol ve bereketli yağmur demektir. Ramazan ayı, içinde barındırdığı ibadetler ve manevi atmosfer itibarıyla âdetâ ilahi rahmetin yeryüzüne sağanak sağanak yağdığı kutlu bir zaman dilimidir. Bu ay boyunca oruç, iftar, sahur, mukabele, teravih gibi ibadetlerle ve infak, zekât, fitre, sadaka gibi paylaşma ve dayanışma ahlakıyla hem gönüller ihya olmakta hem de kardeşlik duyguları perçinlenmekte, yeryüzü rahmet ve bereket esinleriyle güzelleşmektedir.

Ramazan, Kur'an ayıdır. Rabbimiz Kur'an-ı Kerim'de, "Ramazan ayı, insanlar için bir hidayet rehberi, doğru yolun ve hak ile batılı birbirinden ayırmanın apaçık delilleri olarak Kur'an'ın kendisinde indirildiği aydır. Öyleyse içinizden bu aya kavuşan onda oruç tutsun" buyurmaktadır. Bu itibarla ramazan ayı, Kur'an ile ilişkimizi muhasebe ederek yeniden en güçlü şekilde tahkim etmek için eşsiz bir fırsattır. Yüce Allah, "Ey insanlar! İşte size Rabbinizden bir öğüt, kalplere bir şifa ve inananlar için yol gösterici bir rehber ve rahmet (olan Kur'an) geldi." (Yunus, 10/57.) ayetiyle Kur'an-ı Kerim'in insanlık için kıymetine dikkat çekmektedir. Dolayısıyla her mümin için Kur'an'ı en güzel şekilde oku-

mak, en doğru şekilde anlamak, en iyi şekilde yaşamak ve onun hayat veren ilkelerini en uygun yöntemle bütün dünyaya tanıtmak, büyük bir kulluk sorumluluğu ve yüce bir idealdir. Zira Allah'ın rahmeti, Kur'an'ın yaşandığı yere tecelli edecek ve orası esenlik yurdu olacaktır. Ömrümüzü Kur'an ile imar etmek, evimize huzur, kalbimize inşirah, hayatımıza güzellik ve bereket katacaktır.

Ramazan, oruç ayıdır. Rabbimiz, Bakara suresinin 183. ayet-i kerimesinde, "Oruç sizden önceki ümmetlere farz kılındığı gibi size de farz kılındı. Umulur ki sakınırsınız." buyurmakta, Sevgili Peygamberimiz de (s.a.s.) bu mübarek ay ile ilgili olarak, "Kim inanarak ve sevabını Yüce Allah'tan umarak ramazanda oruç tutarsa ve gecelerini ihya ederse onun geçmiş günahları bağışlanır." hadis-i şerifiyle müminlere müjde vermektedir. Oruç, ruhu incelten, bize Rabbimize olan muhtaçlığımızı ve minnettarlığımızı ziyadesiyle hissettiren, nimetin kadrini öğreten bir ibadettir.

İbadetlerin en temel amaç ve hikmetlerinden biri de haddizatında insanları güzel ahlaklı, duyarlı, sorumlu bireyler yapmak ve bu güzellikleri toplumsal hayatın merkezi hâline getirmektir. Oruç ibadetinde de asıl amaç;

kalbin, aklın, bütün duyuların oruçla bütünleşmesi ve kulun ibadet bilinci, dua ve güzel ahlak ile Rabbiyle buluşmasıdır. Eğer hakkıyla idrak ve ihya edilir; hikmet, nimet ve güzellikleri iyi değerlendirilirse ramazan ayı; hayatı bir okula, bütün yeryüzünü bir mabede dönüştürecektir.

Ramazan, arınma ve tövbe ayıdır. İnsanoğlu yaratılış itibarıyla hata yapabilmektedir. Bu hatalar bazen Yaradan'a karşı bazen insanlara karşı olmaktadır. Yüce Rabbimiz, Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetinde bizlerden günahlarımız için tövbe etmemizi istemekte, işlenen günahlar için yapılan tövbelerin geçerli olduğunu bildirmekte, tövbe ettikten sonra Allah'ın razı ve insanların hoşnut olacağı bir hayat sürdüğü takdirde cennet müjdesi vermektedir.

Ramazan, merhamet ve yardımlaşma ayıdır. Müminler, ramazan ayını infak ve yardımlaşma için bir fırsat bilirler ve Peygamberimizin tavsiyesi gereği bu ayda çok sadaka verirler. Farz olan zekâtlarını da ramazan ayına denk getirerek verirler. İman ile Allah'a verilen itaat sözünün doğal sonucu merhamet üzere yaşamaktır. İslam'a göre insan, âlemlerin Rabbine samimiyetle bağlanmak ve iyilik (salih amel) yapmak üzere dünyaya gelen bir yolcudur. Ölümün ve hayatın yaratılışının en büyük hikmeti, kimin daha iyi işler yapacağını ortaya çıkmasıdır. (Mülk, 67/2.) İyi insan olmanın ve Allah katında değer kazanmanın yolu, diğer insanların, bilhassa zayıf, yalnız ve muhtaçların yanında olmaktan ve onlara yardım etmekten geçer. İslam'ın en önemli kavramlarından ve Müslüman ahlakının vazgeçilmez özelliklerinden biri olan "şükür" kavramının da yardımlaşma ve

paylaşmayla çok güçlü bir ilişkisi vardır. Zira şükür, nimetin gerçek sahibinin Allah olduğunun bilincinde olarak onu diğer insanlarla, ihtiyaç sahipleriyle paylaşmaktır. Peygamber Efendimizin, "Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermeye, tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Müslim, Birr, 66; Buhari, Edeb, 27.) hadis-i şerifi, müminlerin birbirlerine karşı duyarlılığını açıkça ortaya koymaktadır. Aynı şekilde Sevgili Peygamberimiz, "Sizden biriniz, kendisi için istediğini, kardeşi için de istemedikçe kâmil manada iman etmiş olmaz." (Tirmizi, Sıfatü'l-Kiyame, 59.) beyanıyla mümin vasfının en belirgin noktasına dikkat çekmektedir. Buna göre herkesin, yardım etme konusunda da kendisini muhatabının yerine koyması, onun ihtiyacını ve üzüntüsünü hissederek hareket etmesi, aynı şekilde kendisine yapıldığında incineceği, hoşlanmayacağı bir davranışı kimseye reva görmemesi gerekir. Bu bağlamda özellikle büyük afetler sonrası derin acılarla kalbi yaralanan insanlara karşı çok daha hassas olunması gerektiği izahtan varestedir.

Maalesef 6 Şubat tarihinde çok büyük bir afete maruz kaldık. Tarifi imkânsız acılarla sarsıldık. Milletimiz bu büyük afet karşısında birlik ve beraberlik içinde büyük bir azim ve kararlılıkla mücadele etti. Devletimiz, milletimiz, sivil toplum kuruluşlarımız bir an önce yaraları sarmasının gayreti içinde oldu. Diyanet İşleri Başkanlığımız da depremin meydana geldiği ilk günden itibaren bütün imkânlarını seferber etti. Başkanlığımız ve Türkiye Diyanet Vakfımız, binlerce personeli ile cenaze defin işlem-

lerinden arama kurtarma çalışmalarına, insani yardım faaliyetlerinden manevi destek hizmetlerine kadar her alanda canla başla mücadele etti.

Millet olarak darda kalan kardeşlerimizin yardımına koştuk, yaralarımızı sarmaya çalıştık. Rahman'ın hayır ve bereket kapısına sığındık. Sonsuz kudret sahibinin yardım ve inayetini diledik. Kulluğumuzun bir gereği olarak ilahi rahmet rüzgârlarının sıkıntılarımızı dağıtması, gönüllerimizi feraha, huzur ve sükûna kavuşturması için aynı yürekle duaya durduk.

Büyük afetler dolayısıyla yardımlaşma bilincinde dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biri de ilk günlerde yüksek bir duyarlılık ve özveri ile âdeta bir iyilik yarışına dönüşen yardımlaşma seferberliğinin, bir zaman sonra zayıflama riskidir. Zira insan alışmaya ve kanıksamaya müsait bir varlıktır. Dolayısıyla acının değdiği tüm yürekler teskin oluncaya, ihtiyacı olan tüm mağdurlar normal hayatlarına dönünceye kadar yardım faaliyetleri hız kesmeden devam etmelidir.

Bu vesileyle buruk ve yaralı yüreklerle idrak ettiğimiz ramazan-ı şerifin acılarımızın teskini ve başta ülkemiz olmak üzere İslam coğrafyasının huzur ve selametine, bütün insanlığın barış ve hidayetini vesile olmasını yüce Rabbimizden niyaz ediyorum.

Şüphesiz Allah yardımlaşan ve samimiyetle fedakârlık yapan kullarının imkanlarını genişletecek, infaklarını bereketlendirecek, kardeşlik bağlarını güçlendirecek, yüreklerini birbirlerine kenetleyecek ve onları dünyada da ahirette de aziz ve bahtiyar kılacaktır. ■

DAYANIŞMA, KARDEŞLİK VE İNFAK AYI RAMAZAN

Dr. Şaban KONDİ
DİB Din Hizmetleri Genel M¼d¼r¼

İNFAK
BEREKET
GETİRİR

6 Şubat 2023 Pazartesi günü ülke olarak deprem gerçeğiyle bir kez daha yüzleştik. On bir ilimizi sarsan asrın en büyük felaketinin üzüntüsünü acı bir şekilde yüreklerimizin derinliklerinde hissettik. Küçük büyük, genç yaşlı, kadın erkek binlerce kardeşimiz hayatını kaybetti. Binlercesi de yaralandı. Depremde hayatını kaybeden her bir canın acısıyla yüreklerimiz yangın yerine döndü. Enkazdan çıkan her bir can umutlarımızı tazeledi, sevinç gözyaşları dökmemize vesile oldu. Bütün bu acılar, kardeşliğimizi, birliğimizi, bizi biz yapan dayanışma ruhumuzu güçlü bir şekilde yeniden ortaya çıkardı. Gönülleri yıkılan, umutları kaybolan kardeşlerimize devletimiz ve alicenap milletimiz maddi manevi bütün imkânlarını seferber etti. Milletimiz evlerini, iş yerlerini ve gönüllerinin kapılarını kardeşlerine sonuna kadar açtı. Herkes otogarlardan, hava alanlarından, yollardan misafir karşılama ve misafir alma yarışına girdi. Ensar muhacir kardeşliği yeniden vücut buldu tüm ülkemizde. Merhametle karşıladı herkes gelen misafirlerini. Millet olarak en zor zamanlarda, en zor şartlarda bile birlik olmayı, zorlukları birlikte aşmayı, yaralarımızı birlikte sarmayı bir kez daha gösterdik dünyaya.

Ramazana ve kardeşlik

Depremin geride bıraktığı ağır yıkımdan sonra, maddi ve manevi anlamda bizlere eş-

siz imkânlar sunan bereket ve mağfiret ayı mübarek ramazana ulaştık. Bu zor günlerde kardeşliğimizi pekiştirmek, acılarımızı dindirmek, umutlarımızı yeniden yeşertebilmek için birlikte çaba göstereceğiz. Kendimize, ailemize, çevremize, insanlığa ve Yüce Rabbimize karşı sorumluluklarımızı İslami ölçülere göre yeniden gözden geçireceğiz. Hâlimizi Rabbimize arz edip ondan talep edeceğimiz bütün isteklerimizi. O'na sığınacağız bütün afetlerden.

Rabbimizin rahmet kapılarını ardına kadar açtığı bereket iklimi ramazanda oruçlar tutulacak, devletimizin ve aziz milletimizin destekleriyle başta depremzede kardeşlerimiz olmak üzere tüm ihtiyaç sahipleri için iftar sofraları yeniden kurulacak ve böylece gönüller hoşnut edilecektir. Kalplerimiz mukabelelerle inşiraha erişirken kazançlarımız, zekât, fitre ve sadakalarımızla bereketlenecektir. Unutulmaya yüz tutmuş değerlerimiz yeniden hatırlanacaktır. Bu sayede mal ve servetten, ilim ve hikmetten, bilgiden ve zekâdan, sevgiden ve muhabbetten, O'nun verdiği bütün nimetlerden yalnızca O'nun rızası için vererek O'na iltica edeceğiz. Hep birlikte hayırda ve iyilikte yarışacağız.

Sosyal bir varlık olan insan, hayatının pek çok alanında başkasının ilgisine ve yardımına ihtiyaç duyar. Çünkü tek başına yaşayamayacak ve ihtiyaçlarını gideremeyecek kadar acizdir.

Kur'an, insanın acziyetini ve yalnızlığını giderecek, toplumda birliği ve dayanışmayı sağlayacak birtakım temel ilkeler koymuştur. Bu ilkelerden bir tanesi de "din kardeşliği" ilkesidir.

Kur'an, kardeşliğin sadece aynı anne babadan dünyaya gelme ile olmadığını vurgulamış, en güçlü kardeşliğin din kardeşliği olduğuna dikkat çekmiştir: "İnananlar kardeştir..." (Hucurat, 49/10.) buyurarak toplumsal kardeşliği, ümmet bilincini öne çıkarmış ve mensuplarını din bağı ile birbirine bağlamıştır. Bu ayet aynı zamanda Müslümanlar arasında büyük bir dayanışma, kaynaşma ve ülfet ruhu inşa ederek sağlıklı bir toplumsal yapı meydana getirmeyi hedeflemiştir. Böylece her türlü dayanışma ve yardımlaşmanın ahlaki zemini hazırlanmıştır. Kıyamete kadar inananların yalnızlık duygularına kapılmaları engellenmiş, hayata güvenle bakmaları, umutlarını diri tutmaları sağlanmıştır.

Hz. Peygamber (s.a.s.), "Kul, kardeşinin yardımında olduğu sürece Allah da onun yardımcısı olur." (Ebu Davud, Edeb, 60.) buyurarak müminler arasında büyük bir dayanışma, kaynaşma ve ülfet ruhunun ortaya çıkmasını amaçlamıştır. Bununla birlikte kardeşlik ruhumuzu zedeleyecek, birlik ve beraberliğimize zarar verebilecek her türlü söz ve davranıştan, cimrilik ve hasetten, aşırı dünyevileşmekten de bizleri sakındır-

mıştır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), "Birbirinizle üstünlük yarışı içine girmeyin. Birbirinize haset etmeyin. Birbirinize kin beslemeyin. Birbirinize sırt çevirmeyin. Ey Allah'ın kulları! Kardeş olun." (Müslim, Birr, 28.) emri ile inananları ahlaki değerlerle kenetlenmiş kardeşler topluluğu yapmak istediğini göstermiştir.

Din kardeşliği, sadece sözden ibaret değildir. Gönülden gönüle uzanan ve yürekleri birbirine bağlayan muhabbet ve samimiyet köprüsüdür. "Müminler, birbirlerini sevmede, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer." (Müslim, Birr, 66.) hadisi de müminlerin sevinçte ve kederde, zorlukta ve kolaylıkta birbirlerine merhametle muamele etmelerini istemiştir.

Ensar muhacir kardeşliği

Din kardeşliğinin ilk örneği Medine'de gerçekleştirilen ensar muhacir kardeşliğidir. Ensardan her bir sahabi, kardeşi ilan edilen muhacirle maddi manevi bütün imkânlarını paylaşma konusunda büyük fedakârlık göstermiştir. Evi olmayanlarla evlerini, işi olmayanlarla işlerini, bahçesini paylaşarak kardeşliği en üst seviyeye çıkarmışlardır. Onların manevi duygularına hitap ederken sevgiye, saygıya ve nezaket ölçülerine hassasiyetle riayet etmişlerdir. Ensarın bu fedakârlığı Kur'an'da da ör-

nek gösterilmiştir: "Onlardan (muhacirlerden) önce o yurda (Medine'ye) yerleşmiş ve imanı da gönüllerine yerleştirmiş olanlar, hicret edenleri severler. Onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık duymazlar. Kendileri son derece ihtiyaç içinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler. Kim nefsinin cimriliğinden, hırsından korunursa işte onlar kurtuluşa erenlerin ta kendileridir." (Haşr, 59/9.) Din kardeşlerinin birbiri için dua etmesi, onlara karşı kalplerinde en ufak bir kötülüğe bile yer vermemesi konusunda da Yüce Rabbimiz bizleri uyarmaktadır: "Onlardan sonra gelenler ise şöyle derler: 'Ey Rabbimiz! Bizi ve bizden önce iman etmiş olan kardeşlerimizi bağışla. Kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin tutturma!...'." (Haşr, 59/10.) İşte böyle zamanlarda iman kardeşliğinin gereği, başta depremzede kardeşlerimiz olmak üzere ihtiyaç sahibi bütün kardeşlerimizin maddi manevi sıkıntılarını gidererek acılı gönüllerine merhem olmaktır. Din kardeşlerimize karşı sorumluluklarımızı yerine getirirken de Yüce Rabbimiz ilahi ölçüleri açıkça ortaya koymuştur: "Allah yolunda sevdiğiniz şeylerden harcamadıkça iyiliğe asla eremezsiniz..." (Âl-i İmran, 3/92.) ayeti, harcanacak malın niteliğini; "Onlara verdiğimiz rızıklardan Allah rızası için gizli ve açık harcasınlar." (İbrahim, 14/31.) ayeti de tasadduk edilecek malın ne şekilde verilmesi gerektiğini açıklamıştır.

Bunlarla birlikte Kur'an-ı Kerim, yeryüzünde inananlar arasında kardeşliğin ve dayanışmanın sağlanması için bir taraftan ideal bir insan tipi oluşturmaya çalışırken diğer taraftan insanlara örnek olabilecek “dengeli ve ölçülü” (Bakara, 2/143.), “iyiliği emreden, kötülükten sakındıran, hayırda ve iyilikte birbirleriyle yarışan” (Âl-i İmran, 3/114.) bilinçli kardeşler topluluğu (ümme) oluşturmaya çalışmaktadır. Özellikle, “insanoğlunun başıboş yaratılmadığını” (Müminun, 23/115.), “kâinattaki her şeyin insanın emrine verildiğini” (Casiye, 45/13.), toplumda kardeşlik ve dayanışma bilinci inşa edebilmek için “insanın, bireysel ve toplumsal sorumluluklarının olduğunu” (Fussilet, 41/46.), “kimlerin davranışça daha iyi olduğunu denemek için ölümün ve hayatın yaratıldığını” (Mülk, 67/2.), “insanın kendi eliyle kendisini tehlikeye atmaması gerektiğini” (Bakara, 2/195.), “Allah'ın verdiği nimetleri ve Allah'a ezelden verilen sözün unutulmaması gerektiğini” (Maide, 5/7.), “insana ancak dünya ve ahirette yaptığının karşılığının verileceğini” (Necm, 53/39.) açık ifadelerle vurgulamaktadır.

Dayanışma ve paylaşma ayı ramazan

Kardeşlikten doğan öncelikli haklardan biri de toplumun her bir ferdinin birbirlerine ihtiyaç duymaları hâlinde dayanışma ve yardımlaşma ruhu ile hareket edebilmeleridir. Hz. Peygamber (s.a.s.), “Kim bir Müslümanın dünya sıkıntıla-

Dinimiz bize zekât vermeyi, güzel söz söylemeyi, gönül almayı, düşenin elinden tutmayı kısaca maldan sevgiye kadar her şeyin verilebileceğini anlatır.

rından bir sıkıntısını giderirse Allah da onun kıyamet günündeki sıkıntılarında birini giderir. Kim darda kalan bir kimse- nin işini kolaylaştırırsa Allah da dünya ve ahirette onun işlerini kolaylaştırır...” (Ebu Davud, Edeb, 60.) buyurarak bizden dayanışma ruhuna ve paylaşım ahlakına sahip müminler olmamızı istemektedir.

Dinimiz bize zekât vermeyi, güzel söz söylemeyi, gönül almayı, düşenin elinden tutmayı kısaca maldan sevgiye kadar her şeyin verilebileceğini anlatır. Çünkü yardımlaşma ve dayanışma bilinci, kardeşlik ve muhabbeti geliştirirken kin, nefret, haset ve düşmanlık gibi duyguları yok eder. Zengin ile fakir, tok ile aç arasındaki uçurumu kapatır. İnsana manevi güç ve huzur verir. Cimrilikten uzaklaştırır.

Dayanışmayı ve paylaşmayı hayatında bizzat uygulayarak bizlere gösteren Hz. Peygamber (s.a.s.) evinde kesilen bir koyunun etinden ihtiyaç sahiplerine dağıtıldıktan sonra geriye ne kaldığını sorunca Hz. Aişe (r.a.) validemiz, sadece bir kürek kemiği kaldı diye cevap verdi. Bunun üzerine Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurdu: “Ey Âişe! Desene, bir kürek kemiği hariç hepsi bizim oldu!” (Tirmizi, Sıfatü'l-Kiyame, 33.) Bizler de Allah'ın verdiği nimetleri ihtiyaç sahibi kardeşlerimizle paylaşarak iyilerden olabilmenin yollarını arayalım. Sevdiğimiz mallardan Allah yolunda infak ederek O'na

olan sadakatimizi pekiştirelim. Yüce Rabbimizin, “...Allah yolunda her ne harcarsanız Allah onu bilir.” (Âl-i İmran, 3/92.) emrine uyarak ramazan ayımızı ve ömrümüzü; depremde zarar gören kardeşlerimize ve diğer ihtiyaç sahibi kardeşlerimize karşı maddi manevi paylaşımlarımızla bereketlendirelim. Hayırda ve iyilikte yarışma gibi insan fitratını mutlu eden imani özelliklerimizi artıralım. “Yarım hurma (sadaka) ile bile olsa cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle (korunun).”

İnfak, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek amacıyla kişinin kendi servetinden harcama yapması, muhtaçlara aynî ve nakdî yardımda bulunması demektir.

(Müslim, Zekât, 68.) hadisi gereğince yardımlaşmanın, gönül almanın ne kadar önemli olduğunu unutmayalım.

Ramazan ve infak

Kur'an'ın insanlar arası ilişkiyi düzenlemede özellikle üzerinde durduğu konuların başında infak gelmektedir. İnfak, Allah'ın hoşnutluğunu elde etmek amacıyla kişinin kendi servetinden harcama yapması, muhtaçlara aynî ve nakdî yardımda bulunması demektir. (Mustafa Çağrıncı, DİA, İstanbul 2000, c.22 s.289.) Bu bakımdan infak, farz olan zekâtı ve yapılan her çeşit hayrı kapsamaktadır. Bununla birlikte infak sadece maddi yardımlara hasredilemeyecek kadar kapsamlı bir ibadettir. Kişi, akıyla, ilmiyle, fikriyle, bilgisiyle, bedeniyle, güler yüzü ve tatlı diliyle de infakta bulunabilir. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.), “İnsanlarla iyi geçinmen sadakadır. Mümin kardeşinle karşılaştığında tebessüm etmen sadakadır...” (Müslim, Birr, 144.) buyurarak tebessümün bile bir infak olduğuna; “Sizin en hayırlınız Kur'an'ı öğrenen ve öğreteninizdir.” (Tirmizi, Fedailü'l-Kur'an, 15.) hadisi ile de ilmin de bir infak çeşidi olduğuna işaret etmiştir.

İnfakın, “ana babaya, yakınlara, yetimlere, yoksullara ve yolda kalmışlara” (Bakara, 2/215.) yapılması ifade edilmekle birlikte varisler içinde yer almasa da “uzak akrabalara, yoksullara, yetimlere, fakir ve ihtiyaç sahibi insanlara” da infakta bulunulması ilahi bir ölçü olarak

anlatılmıştır. (Nisa, 4/8.) Ancak günümüzde zengin olmasına rağmen çeşitli sebeplerden dolayı elindeki imkânları kaybeden, geçimini sağlamakta zorluk çeken, hayâsından dolayı yardım isteyemeyen insanlar da bulunmakta olup onlara yardım yapılması müminler üzerine düşen bir görevdir.

Aşırı dünyevileşme hırsı, bencilik, lüks, israf, haset ve cimrilik gibi hasletler, toplumların yozlaşmasını, değerlerinden kopmasını ve milletlerin çöküşünü hazırlayan etkenlerdir. Kur'an bu olumsuz etkenleri ortadan kaldırmak, toplumsal dayanışma ve yardımlaşmayı güçlendirmek için "infak" prensibini getirmiştir. "Onların (zenginlerin) mallarında muhtaç ve yoksullar için bir hak vardır." (Zariyat, 51/19.), "Onların mallarından, onları kendisiyle arındıracağı ve temizleyeceği bir sadaka (zekât) al ve onlara dua et..." (Tevbe, 9/103.), "Namazı dosdoğru kılın, zekâtı verin. Resule itaat edin ki size merhamet edilsin." (Nur, 24/56.), "Ey iman edenler! Hiçbir alışverişin, hiçbir dostluğun ve hiçbir şefaatin olmadığı kıyamet günü gelmeden önce size rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayın. İnkâr edenler ise zalimlerin ta kendileridir." (Bakara, 2/254.) gibi ayetler, infakın aslında sadece bir iyilik değil aynı zamanda emir cümlesi ile kullanılan imani bir görev olduğunu bizlere hatırlatmaktadır.

Allah Teâlâ'nın infak emri sadece serveti değil sahip olunan

güç, bilgi, ilim, sevgi ve sanat gibi nimetleri de kapsamaktadır: "Onlar bollukta ve darlıkta Allah yolunda harcayanlar, öfkelerini yenenler, insanları affedenlerdir. Allah iyilik edenleri sever." (Âl-i İmran, 3/134.) İnfak o kadar önemli bir ibadettir ki amacına uygun yapıldığında melekler bile infak sahibine dua eder. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: "Kulların sabaha eriştiği her gün (yeryüzüne) iki melek iner. Bu iki melekten biri, 'Allah'ım, malını hayır yolunda harcayan kişiye (harcadığı malın yerine) yenisini ver.' der. Diğeri de 'Allah'ım, malını (hayır yollarında harcamayarak) elinde tutan (cimrilik eden) kişinin malını telef et.' der." (Buhari, Zekât, 27.) Bir diğer hadiste ise Hz. Peygamber (s.a.s.) bizlere şu uyarıyı yapmaktadır: "Âdemoğlu, 'malım, malım' der. Ey Âdemoğlu, senin yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve sadaka verip önceden ahirete gönderdiğin dışında malın mı var?" (Müslim, Zühd, 3.) Müminler iyi ve değerli olanı vermelidir, cömert davranmalıdırlar. Sadaka vermenin malı eksiltmediğini ve "sadakanın, Rabbin gazabını söndürdüğünü" (Tirmizi, Zekât, 28.) bilmelidirler. "...Allah yolunda her ne harcarsanız Allah onun yerine başkasını verir." (Sebe, 34/39.) ayetinde belirtildiği üzere yapılan yardımların, hayır ve hasenatın mutlaka sahibine kat kat döneceğini unutmamalıdırlar.

Neticede kardeşlik, dayanışma ve infak hayatın her alanı-

nı kuşatan, maddi ve manevi anlamda güçlü bir toplumun oluşmasını sağlayan önemli kavramlardır. Ensar muhacir kardeşliğinde, nasıl bütün maddi ve manevi imkânlar seferber edilerek paylaşılmış, insanlar evlerde misafir edilmiş, gönüller kazanılmış, acılar ve sıkıntılar dindirilmiş, zorluklar birlikte aşılmış ise şimdi bizler de aynı ruh ve inançla depremzede ve bütün ihtiyaç sahibi kardeşlerimizin hüznü ve kaderlerini paylaşma, umutlarını yeşertme ve canlı tutma, sıkıntılarını giderme, yetim ve kimsesizlere kol kanat germe sorumluluğunu daha ileri safhalara taşımamızdır. Rahmet ayı ramazanda, maddi infaklarımızla birlikte ilim, fikir, bilgi, sanat, güler yüz, tatlı dil gibi bütün çeşitleriyle Rabbimizin rızasına erişmek için infakta bulunmalıyız. İl ve ilçe müftülüklerimizle, Türkiye Diyanet Vakfı temsilciliklerimizle, manevi destek hizmetlerimizle, devletimizin tüm kurum ve kuruluşlarıyla bütün zorlukları birlikte aşacağız inşallah. Yine ülkemizde, gönül coğrafyamızda ve dünyanın her bir köşesinde hasretle bizleri bekleyen kardeşlerimizin yüzlerini birlikte güldürecek, umutlarını her daim canlı tutacağız. Ve Rabbimizin şu müjdesini asla unutmayacağız: "Şüphesiz güçlülükle beraber bir kolaylık vardır. Gerçekten, güçlülükle beraber bir kolaylık vardır." (İnşirah, 94/5-6.) ■

RUHLARI DİRİLTEN RAMAZAN AYINDA DAYANIŞMA

Doç. Dr. Selim ARGUN

Diyabet İşleri Başkan Yardımcısı

Millet varlığımızı sürdürmemizin yegâne temeli darlıkta ve bollukta, her koşulda dayanışma halinde olmamızdan ileri gelmektedir. Toplumu oluşturan bireylerin birbiriyle dayanışma ve yardımlaşma içinde olması, birbirine güç ve destek sağlamak için gayret göstermesi toplumsal bir ahlâkın ifadesi olarak vücut bulmuştur. Dayanışma hâli, “tesanüd” kavramı ile izah edilmiştir. Kaynaklarda aynı veya yakın anlamda teavün (yardımlaşma), tezahür (sırt sırta verme), tenasur (yardımlaşma), tedamün (birine destek verme), tealüf (kaynaşma), teahi (kardeşlik bağı oluşturma), tevasül (birbiriyle ilişki kurma) gibi kavramlar geçmektedir. (Osman Demir, DİA, “tesanüd” md.) Dayanışmanın farklı yönlerine işaret eden her bir kavram aynı zamanda manevi açıdan kalpleri birbirine yakınlaştırmamanın yapı taşları olarak karşımıza çıkmaktadır.

İdeal bir toplumun oluşması insanların birlik, beraberlik ve dayanışmanın hâkim kılındığı sağlam bir manevi yapı içerisinde bulunmalarına bağlıdır. Bu da ancak beşerî ilişkilerin canlı tutulduğu, manevi değerlerin önemini koruduğu ve “Müslüman” adına yaraşır şekilde yardımlaşma, birbirini destekleme ve kardeşlik esasına dayanan bir toplum oluşturmaya mümkündür. (Hadislerle İslam, DİB Yayınları, c.3 s.107.)

Allah Resulü’nün Müslümanları şu tasviri bu açıdan çok önemlidir: “Müminler, birbirlerini sevmeye, birbirlerine merhamet ve şefkat göstermede tıpkı bir organı rahatsızlandığında diğer organları da uykusuzluk ve yüksek ateşle bu acıyı paylaşan bir bedene benzer. (Müslim, Birr, 66.) Hz. Peygamber’in bu tasviri, farklı hadislerde yaptığı Müslüman tariflerinden biri olarak müminler arasında dinî, manevi ve psikososyal desteği önceleyen bir tarife vurgu yapmaktadır. Mezkûr hadisten

yakınımızda, civarımızda, akrabalarımız arasında zor zamanlar geçirenlerin hâli ile hâllenmeyi, yaraları birlikte sarmayı öğreniyoruz.

Dayanışma ahlakı bağlamındaki ayet ve hadislerin ışığında düşündüğümüzde hiç şüphe yok ki dayanışmanın en güzel zamanlarından biri içinde bulunduğumuz kutlu iklim olan ramazan ayıdır. Gerek Anadolu coğrafyası gerekse gönül coğrafyamızla sürdürdüğümüz dayanışma; rahmet, mağfiret ve bereket ayı olan ramazan-ı şerif ile birbirimize dayanak, mahzun gönüllere sığınak olarak şereflenme vesilesidir. Bu vesile, Hz. Peygamber’in (s.a.s.) “Kim kardeşinin ihtiyacını giderirse Allah da onun ihtiyacını giderir...” müjdesine mazhar olma vesilesidir. (Müslim, Birr, 58.)

Ramazan, Rabbimizin bizleri yakınlaştırmak için âdeta gök sofrasından ikram buyurduğu yardımlaşma ve kaynaşma ayıdır. Sahuruyla, orucuyla, iftarıyla, teravihiyle gecesinde ayrı

bir rahmet gündüzünde ayrı bir berâet vardır. Paylaşmanın en büyük dayanışma aracı olan sadaka-i fitır ile varoluşun sadakasının verildiği, veren el olurken Rabbimize sadakatimizi tazelediğimiz bereket mevsimidir. Tutulan oruçlarla iyiliklerin kötülüklerle galip geldiği kalkandır. (Buhari, Savm, 2.)

Her yıl ramazan ayını büyük bir özlemlerle ve sevinçle karşılayırken içinden geçtiğimiz şu günlerde, 11 ilimizde etkisini gösteren ve hâlen yaraların sarılmaya devam edildiği Kahramanmaraş depremiyle sarsıldık. Derin acılar yaşadık. Kimimiz bizzat o anları yaşadık kimimiz sevdiklerini kaybetti

kimimiz yaraları sarmak için elinden geleni yapma gayretine girişti. Necip bir millet olduğumuzu büyük bir dayanışma örneğiyle sergileyerek gösterdik. Depremin yıkıcı etkisi büyük olduğundan asrın felaketi karşısında yardımlaşmaya, kaynaşmaya, bağlarımızı kuvvetlendirmeye ve bir bütün olarak dayanışmaya her zamankinden daha çok ihtiyacımız olduğu aşikârdır. Ramazan ayı tesanüd ile teavünle tıpkı Hz. Peygamber'in (s.a.s.) ensar ile muhaciri kardeşleştirmesindeki ruh ile yaraları sarmak için bir fırsattır. "...İyilik ve takva üzere yardımlaşın..." emr-i ilahisine uymak için en bereketli zamandır. (Maide, 5/2.)

Ramazan ayını dayanışma ayı olarak belirlediğimizde insani, vicdani ve tarihî bir sorumluluk üstlenmiş oluyoruz. Bu doğrultuda gün "Allah'ım! Recep ve şaban aylarını hakkımızda mübarek eyle, bizi ramazan ayına ulaştır!" (Taberani, el-Mucemu'l-Evsat, IV, 189.) duamızın yanına, "Allah'ım! Ramazan ayını benim için, ailem ve içinde yaşadığım toplum için kardeşlik iklimine dönüştür." kabilinden dualar eklemek günüdür. Kırgınlıkları ve ihtilafları bir kenara bırakarak sevgi, saygı ve dayanışma içerisinde alçakgönüllülikle yardımlaşarak Rabbimizin: "...Alçakgönüllü kimseleri müjdele! Onlar, Allah anıldığı zaman kalpleri ürperen,

başlarına gelen (musibet)lere sabreden, namazı dosdoğru kılan ve kendilerine rızık olarak verdiklerimizden Allah yolunda harcayan kimselerdir.” (Hac, 22/34-35.) diyerek nitelediği kullarından olmak için gayret etme günüdür. Sabrı, ülfeti, muhabbeti, hamiyeti, nezaketi, diğerkâmlığı, misafirperverliği hâkim kılarak, umut aşılıyarak yaraları sarma günüdür. Hz. Peygamber’in (s.a.s.), “Biriniz bir iş yaptığında onu en güzel şekilde yapsın. Zira Allah kişinin, işini sağlam yapmasından hoşlanır.” buyruğundan ilham ile işini iyi yapma, doğruluk, liyakat ve sorumluluk duygusuyla hareket etmenin önemini muhasebe günüdür. (İbn Sa’d, Tabakat, I, 142.)

Gün, Hz. Peygamber’in (s.a.s.), “Âdemoğlu, ‘Malım, malım!’ der. Acaba ey âdemoğlu, malından yiyip tükettiğinden, giyip eskittiğinden ve sadaka verip (ahirette karşılığını almak üzere) önden gönderdiğinden başka sana ait olan bir şey var mı?” sorusu üzerine derinden tefekkür etme günüdür. (Müslim, Zühd, 3.)

Vakit, ramazan ile dirilirken ruhları, kalpleri, siretleri diriltme vaktidir. Şehirleri yeniden inşa ederken gönülleri ayakta tutan ahlakı da imar etme vaktidir. Yeryüzünü imar ederken doğanın bir emanet olduğunu, her bir canlının ayırt edilmeksizin rahmet ile kuşatılması gerektiğini hatırlama vaktidir.

Hz. Peygamber’e (s.a.s.) “Ya Resulüllah, hayvanlara iyilik etmede de bizim için ecir var mı?” diye sorulduğunda, “Her

**Gerek Anadolu
coğrafyası
gerekse gönül
coğrafyamızla
sürdürdüğümüz
dayanışma;
rahmet,
mağfiret ve
bereket ayı olan
ramazan-ı şerif
ile birbirimize
dayanak,
mahzun
gönüllere
sığınak olarak
şereflenme
vesilesidir.**

canlıya iyilik için ecir vardır.” diye cevap vererek tüm canlılara karşı merhametli davranma sorumluluğunu maşeri vicdana hatırlattığını yeniden hatırlama vaktidir. (Buhari, Mezalim, 23.)

Necip milletimizin engin irfanıyla geçmişte zorlu günlerin üstesinden geldiği gibi içinden geçtiğimiz günlerin imtihanlarını geride bırakacağından da eminiz. İnaniyoruz ki Kahramanmaraş, Hatay, Gaziantep ve Adıyaman başta olmak üzere depremde zarar gören kadim şehirlerimiz, ulu mabetlerimiz, tarihî ve kültürel mirasımız yeniden ayağa kalkacaktır. Şairin dediği gibi:

*“Zen merde, civan pîre, kemân
fîre muhtaç.*

*Ebnây-ı beşer, hâsılı birbirine
muhtaç.”*

Yani, kadın erkeğe, genç ihtiyara, yay oka muhtaç. Kısacası insanlar birbirine muhtaç... Bu bilinç ile depremde sıkıntıya düşen kardeşlerimize yardımcı olmaya, ihtiyaç ve dertlerine ortak olmaya veya bir nebze de olsa destek olmaya gayret sarf edelim. Felaketin büyüklüğü göz önüne alındığında belki uzun bir zaman sürecek bu durumda el ele verelim. Nice felaketler karşısında her zaman dimdik ayağa kalkan milletimiz yine kenetlenecek ve el uzatanları ayağa kaldıracaktır. Depremi ilk gününden itibaren kadirşinas gayretler gösteren Diyanet teşkilatımız ve gönüllülerimizle, millet olarak Ramazan ayının bereketiyle ve omuz omuza, yaralarımızı birlikte saracağız. ■

KARDEŞLİĞİN TEZAHÜRÜ: YARDIMLAŞMA VE DAYANIŞMA

Hüseyin ARI

DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Islam dini, insanların ebedî ahiret mutluluğuna erişmesini sağlamak için gönderilmiştir. Bu mutluluğu temin etmek ise dünyada bir düzenin kurulmasıyla kolay hâle gelir. Dünyada dirlik ve düzen olmazsa ahiret saadeti ni kazanmak zorlaşır. Kaos ve karmaşanın yaşandığı, insanların hak ve hukuk bilincinden uzaklaştığı dönem ve şartlarda Müslümanca yaşamak güçleşir. Nitekim Hz. Peygamber'in (s.a.s.), dinin yaşanması noktasında ciddi zorlukların yaşandığı Mekke'den siyasi ve toplumsal istikrarın sağlanacağı Medine'ye hicreti, bir düzen arayışının sonucudur. Ayrıca Müslümanların ahlak ve hukuk ilkelerinin egemen olduğu ve insanların gıptaıyla baktığı düşünsel ve toplumsal bir düzen kurması İslam'ın yayılması için de önemlidir. Tarihte de görüldüğü üzere Müslümanlar, dünya coğrafyasına dağıldığı günden itibaren gerek inanç temeline dayalı oluşturdukları düşünce dünyasıyla gerekse hak ve adalet üzerine kurulu toplumsal yaşantısıyla diğer toplumlara örnek olmuş ve bu örneklik insanların akın akın İslam dinine girmesine vesile olmuştur. Bu tarihî tecrübe de göstermektedir ki insanlığın karşısına bir iyilik ve kurtuluş vadiyle yola çıktığınız mutlaka bir sözünüzün ve bu sözün sağlamasını yapacağınız bir düzeninizin olması gerekir.

İslam'ın ortaya koyduğu düzenin temel özellikleri vardır. Hayat rehberimiz Kur'an-ı Kerim'in bütüncül okunmasıyla ve Hz. Peygamber'in (s.a.s.)

risalet hayatının dikkatle incelenmesiyle netleşen bu özelliklerin öne çıkanları; hukukilik, ahlakilik, toplumsallık, vasatilik, evrensellik ve en önemlisi sadece Allah'a kulluktur. Bunlardan biri dahi olmazsa İslam'ı medeniyet ve kültür düzeyinde görünür hâle getirmek mümkün olmaz. Bu özelliklerin her biri ayrı bir yazının konusu olmakla birlikte bu yazıda konumuzla ilgili olması hasebiyle sadece "toplumsallık" özelliğinden ve bu özelliğin dayanışma ve yardımlaşmaya etkisinden bahsedeceğiz.

Öncelikle şunu ifade edelim ki İslam, bireyci bir din değildir. Sadece bireyi dikkate alan, sadece bireyin kurtuluşunu hedefleyen bir anlayışı reddeder. Kur'an'ın, "Hep birlikte Allah'ın ipine sımsıkı yapışın; bölünüp parçalanmayın..." (Âl-i İmran, 3/103.) fermanında geçen "hep birlikte" ifadesi, Müslümanların topyekûn kurtuluşa ermeyi hedeflemelerini ve bunun için de birlikte hareket etmelerini öğütler. Öte yandan, Allah'ın Müslümanlara sadece kendilerini değil ailelerini de ateşten korumaları gerektiğini ihtar etmesi (Tahrim, 66/6.) kendimizi düşündüğümüz kadar ailemizi ve çevremizi de düşünmemiz gerektiğini hatırlatır bize. "Emir bi'l-ma'rûf ve nehiy ani'l-münker" ilkesi de toplumdaki yanlışlara kayıtsız kalınmamasını, şayet kalınırsa bireysel yanlışların büyüyen toplumsal bozulmalara evrilme ihtimalini ifade eder. Öte yandan dinimizin temel ibadetleri de bireysel değil toplumsal bir özellik taşır. Örneğin vakit namazları cemaatle kılınır ve

namazda saflar sık tutulur, hac ibadeti Müslümanların senelik büyük buluşmasıdır. Kişiyile Allah arasında kalan belki de en bireysel ibadet olan oruç bile aç olanların halinden anlamak gayesine matuf olmakla bir ölçüde kendi benliğini unutup toplumun fakirleriyle empati kurma kabiliyetini geliştirir. Zekât ibadetine gelince toplum olma bilincinin en üst düzeyde olduğu bu ibadet, zenginle fakir arasındaki sanal engelleri kaldırarak İslam ümmetinin kaynaşmasını sağlar.

"İnsanları bir dizi ortak yaşam kuralları ile aralarında barışı ve bağlılığı sağlayacak biçimde birlikte yaşamaya iten ortak eğilim" olarak tarif edilen (Kubbealtı Lugatı, "Toplumsallık" md.)

**İslam,
bireyci bir
din değildir.
Sadece bireyi
dikkate alan,
sadece bireyin
kurtuluşunu
hedefleyen
bir anlayışı
reddeder.**

toplumsallık meselesine İslam dini açısından bakacak olursak Müslümanların birbirlerine bağlılığını temin eden ortak eğilimin “din kardeşliği” inancıyla sağlandığını görürüz. Nesep kardeşliğine sıla-i rahim kavramıyla büyük önem atfeden dinimiz bütün inananların kardeş olduğunu ilan ederek (Hucurat, 49/10.) daha üst bir aidiyet bilinci oluşturmuştur. Bu aidiyet bilinci Müslümanları yekvücut yapacak derecede kuvvetlidir. Bu konuda Resul-i Ekrem’in Müslümanlar hakkındaki şu iki temsili çok önemli mesajlar barındırmaktadır: “Müminler; birbirlerini sevme, birbirlerine acıma ve şefkat gösterme hususlarında tıpkı bir vücut gibidir. Nasıl ki vücudun bir organı rahatsızlandığında diğer organları da etkisizlik ve yüksek ateşle bu

acıyı hissederlerse Müslümanlar da birbirlerinin acılarını öyle hissederler.” (Buhari, Edeb, 27; Müslim, Birr, 66.), “Müminin mümine karşı durumu, bir parçası diğer parçasını sımsıkı tutan binalar gibidir.” (Buhari, Salat, 88; Müslim, Birr, 65.) Bu iki temsili incelediğimizde birincisinin duygu birlikteliğine vurgu yaptığını görürüz. Zira sevgi, acıma ve şefkat, insanın temel duygularını ifade eder. Bu temel duygularda birlikteliği yakalamak İslam kardeşliğinin ilk basamağıdır. Öyle ki başkalarının sevincine sevinmek, acısını hissetmek iyilik için harekete geçmenin ilk şartıdır. İnsanın kendi acısını hissetmesi onun canlı olduğunu gösterir. Ancak başkalarının acısını duyması ve o acıyı kendi benliğinde de hissetmesi onun insanlığına işaret eder. İşte İslam da aslında beşeri, canlı olmak derecesinden insan olma seviyesine çıkarmayı amaçlamaktadır. İkinci hadiste çerçevesi çizilen temsilde ise maddi ve toplumsal manada birliktelik ifade edilmektedir. Bu temsile göre Müslümanlar bölük pörçük olmaz, bir arada olur ve birbirlerine sıkı sıkıya kenetlenir. Biri diğerinin düşmesine engel olur. Şayet düşerse diğeri onu kaldırır. Dışarıdan gelecek saldırı ve musibetlere karşı ortak bir duruş sergilenir, bütün imkânlar seferber edilir.

Bu iki rivayeti birlikte değerlendirdiğimizde şunları söyleyebiliriz: Hz. Peygamber (s.a.s.), İslam kardeşliğini manevi-duygusal birliktelik ve maddi-toplumsal birliktelik esasına oturtmuştur. Bu birliktelikler olmadan bir İslam toplumun-

dan bahsedilmez. Duygusal birliktelik, toplumsal birliktelikten önce gelir. Zira duygu birlikteliği olmadan toplumsal birliktelik mümkün olmaz. Her şeyden önce gönüllerin birleşmesi ve aynı idealler uğrunda atması gerekir.

Müslümanların maddi ve manevi birlikteliği en çok da paylaşma, yardımlaşma ve dayanışmada tezahür etmektedir. Buradan şöyle bir sonuca ulaşmak mümkündür: Paylaşma, yardımlaşma ve dayanışma kültürü ve geleneği güçlü olan toplumlar, birliktelikleri güçlü ve üst aidiyet bilinçleri derin olan toplumlardır. Allah’ın hidayetiyle gönülleri İslam’a açılmış Müslümanlar bunun en güzel örneğidir. Bu, dinimizin Müslümanlara kattığı bir güzelliştir. Zira İslam dini yardımlaşmaya o kadar önem vermiştir ki Kur’an-ı Kerim ve sünnet-i seniyye yardımlaşma teşvikleriyle ve örneklikleriyle doludur. Dinimiz yardımlaşmayı hayatımızın her alanını kapsayacak şekilde çok geniş bir ufukla ele almış ve dinî bir görev ve ahlaki bir fazilet olarak ortaya koymuştur. Nitekim dinî metinlerimizde yardımlaşma ve paylaşmayı karşılayacak çok fazla terim bulunmaktadır. Zekât, sadaka, ihsan, in’am, it’am, infak, ikram, bezl gibi terimler dinimizde yardımlaşmanın çok yönlü ve geniş olduğuna işaret etmektedir.

İnsanı Allah’a yaklaştıracak her kulluk eyleminin ahlaki ilkelerini ortaya koyan dinimiz, yardımlaşma ve dayanışma ahlakını da en güzel şekilde

**Müslüman,
dünyadaki bütün
mülkün Allah’a ait
olduğu bilincini
taşıır. Kula verilen
nimetler, ona
verilen bir emanet
hükümünde olup
bir imtihan
vesilesidir.**

belirlemiştir. Bütün ibadetlerde olduğu gibi yardımlaşma ve dayanışmada da söylenecek ilk söz, niyetin halis olmasıdır. Bütün ibadetlerin kabulü buna bağlı olduğu için yardımlaşma ve dayanışmanın da gösterişten uzak, yalnızca Allah rızası için yapılması gerekir. Yüce Rabbimiz, yaptıkları iyilikten dolayı teşekkür ve karşılık beklemeyenleri ve sadece Rabbinin rızasını umanları övmektedir. (İnsan, 76/9.) Öte yandan yardımlaşma ve paylaşma yaparken düşüncenin halis olması da çok önemlidir. O düşünce de şudur: Müslüman, dünyadaki bütün mülkün Allah'a ait olduğu bilincini taşır. Kula verilen nimetler, ona verilen bir emanet hükmünde olup bir imtihan vesilesidir. Allah kimine dünyada çok mal vermiş ve onu zenginlikle sınamış kimine de az vermiş ve onu fakirlikle sınamıştır. İslam'da zenginlik bir imtiyaz sebebi değildir. Allah katında tek değer ölçüsü takvadır. Bu düşüncenin benimsendiği İslam toplumlarında zengin fakir iç içe yaşamış, aynı mahallede oturmuş, aynı safta namaz kılmış ve zengin, fakire karşı bir üstünlük iddiasında bulunmamıştır. Bu duygu ve düşüncede olan Müslümanlar, vakıflarıyla, hayır kurumlarıyla, sadaka taşlarıyla yüzyıllardır kardeşçe yaşamış ve yaşamaya da devam edeceklerdir.

Son olarak dinimizin paylaşma ve yardımlaşma ahlakı noktasında ortaya koyduğu ilkelere de kısaca temas edelim. Öncelikle ifade edelim ki yardımlaşmada dikkat edilecek en önemli husus, yardım edilen kişinin

Allah katında tek değer ölçüsü takvadır. Bu düşüncenin benimsendiği İslam toplumlarında zengin fakir iç içe yaşamış, aynı mahallede oturmuş, aynı safta namaz kılmış ve zengin, fakire karşı bir üstünlük iddiasında bulunmamıştır.

onurunu ve haysiyetini zedeleyecek davranışlardan kaçınmaktır. (Bakara, 2/262-263.) Bu tutum, yapılan iyiliği boşa çıkarır. Zira insanın gönlü Kâbe'den daha saygındır. Nitekim Hz. Peygamber (s.a.s.) Kâbe'yi tavaf ederken şöyle buyurmuştur: "Ey Kâbe, ne kadar hoşsun! Kokun ne kadar da güzel! Şanın, hürmetin ne kadar da yüce! Ancak canım elinde olan Allah'a and olsun ki bir müminin saygınlığı Allah nezdinde senin saygınlığından daha büyüktür." (İbn Mace, Fiten, 2.) Diğer bir husus da yapılan yardımın, en güzel ve kaliteli mallardan yapılmasıdır. Zira Yüce Allah bu hususta şöyle buyurmaktadır: "Kendinizin ancak içiniz çekmeye çekmeye alabileceğiniz adi şeyleri hayır diye vermeye kalkışmayın. Bilin ki Allah zengindir, bütün iyilik ve güzellikler O'na mahsustur." (Bakara, 2/267.) İşe yaramayacak, elden çıksın diye verilen mallar, muhtaç olana faydalı olmayacağı gibi verene de sevap kazandırmayacaktır. Ayrıca yardımlaşma ve dayanışmanın doğru yerlere ve zamanında ulaşması ve bunun için de çalışma yapılması önemlidir. Daha muhtaç varken onların es geçilmesi veya temel ihtiyaçlar temin edilmişken zaruri olmayanlara para harcanması kardeşlik ahlakına aykırıdır. Bu konudaki problemlerin, yardımlaşma faaliyetlerinin kurumsallaşmasıyla büyük ölçüde giderilebildiği düşünüldüğünde vakıf ve hayır kuruluşlarının ne kadar önemli bir işlev gördüğü de ortaya çıkmaktadır. ■

Söyleşi
Mustafa IRMAKLI

Prof. Dr. Ali ERBAŞ: **“Ramazan ayı, insanları ahlaki bir terbiyeye tabi tutarak merhamete, dayanışmaya, paylaşmaya davet eder.”**

Muhterem Hocam, recep ve şaban aylarının feyzini teneffüs ederek mübarek ramazan ayının manevi iklimini solumanın heyecanını yaşıyoruz. Öncelikle, ramazan-ı şerif mümin gönül için ne anlam ifade eder? Onun dünyasında ramazanın yeri nasıl olmalıdır?

Ramazan ayı, Yüce Allah'ın razı olacağı, insani erdemler ve ahlaki değerler çizgisinde bir hayat yaşamak için bizlere özel olarak bahşedilen fırsatlar mevsimidir. Hayatın meşgalelerinden biraz uzaklaştırıp dünya ve ahiret saadeti için bizleri ruh ve gönül dünyamıza yakınlaştırır. Bunu oruç, iftar, sahur, mukabele, teravih gibi ibadetlerin yanı sıra kötülüklere, günaha bulaşmama, bunlardan uzak durma ve hayır hasenata daha çok özen gösterme hususunda bizleri bir irade eğitime tabi tutarak yapar. İçinde barındırdığı ibadetlerle manevi açlığımızı giderir, nefsimizi sabırla terbiye eder. Ramazan ayının rahmet rüzgârları aç gözlülük, hırs, bencilik gibi manevi hastalıkları kalplerimizden söküp atar; maddi ve manevi

Yüce Allah'ın insanlığa son vahyi olan Kur'an-ı Kerim, sözlerin en doğru ve en güzel olanıdır. O insanları karanlıklardan aydınlığa çıkaran hidayet rehberidir.

hastalıklarımızın tedavisi için bir şifa vesilesi olur. Günah ve hatalarımızdan ruhumuzu kurtarma çabalarımızla huzur bulduğumuz, hâlimizi yaratıcımıza arz ederek acimizi itiraf ettiğimiz, gurur, kibir gibi marazlardan kurtulmayı umut ettiğimiz bir arınma zamanıdır. Orucun mahiyetini idrak eden beden de ruh da onunla arınır.

Ramazan günleri yılın diğer günlerine göre ayrıcalıklı olması hasebiyle de özeldir. Bu ayrıcalığını ise Kur'an-ı Kerim'den alır. Zira Kur'an-ı Kerim'de adı geçen ve değerine vurgu yapılan yegâne ay ramazan ayıdır. Sözlerin en güzeli ve en doğrusu olan yüce kitabımız Kur'an-ı Kerim bu ayda nazil olmaya başlamıştır. Kur'an-ı Kerim'de ramazanın, insanlara doğru yolu gösteren ve hakkı batıldan ayıran Kur'an'ın indirildiği ay olduğu belirtilmiş ve bu aya ulaşanların oruç tutması emredilmiştir. Bin aydan daha hayırlı olan Kadir Gecesi bu ayın içine gizlenmiştir. Hz.

Peygamber (s.a.s.), Cebrail (a.s.) ile Kur'an-ı Kerim'i karşılıklı olarak bu ayda okumuştur. On bir ayın sultanı olarak bilmesinin ve müminlerin gönüllerinde müstesna bir yer edinmesinin sebebi de bunlardır.

Peygamber Efendimiz (s.a.s.) ramazanı, "cennet kapılarının açıldığı cehennem kapılarının kapatıldığı ve şeytanların zincire vurulduğu" ay olarak bizlere müjdelere ve "Kim inanarak ve karşılığını Allah'tan bekleyerek ramazan orucunu tutarsa geçmiş günahları bağışlanır." buyurarak orucun manen diriltene, temizleyen ve dönüştüren gücüne dikkat çeker. Varoluşun gaye ve hikmetine uygun hayat tasavvuru sunan ramazan ayında mümin gönülleri bu dirilişin, temizlenmenin ve dönüşmenin etkisiyle sekinet bulur.

Ramazan ayı Kur'an ayıdır. Vahyin inmeye ve yeryüzünü nuruyla doldurmaya başladığı aydır. Gönüllere şifa olan Kur'an'dan daha fazla nasıl istifade edebilir, onun

hikmet dolu mesajını öncelikle hayatımıza, ardından çevremize ve bütün yeryüzüne nasıl yansıtabiliriz?

Yüce Allah'ın insanlığa son vahyi olan Kur'an-ı Kerim, sözlerin en doğru ve en güzel olanıdır. O insanları karanlıklardan aydınlığa çıkaran hidayet rehberidir. Doğru ile yanlış, iyi ile kötüyü, faydalı ile zararlıyı birbirinden ayıran bir ölçüdür. O yüce kitap, insanları en doğru yola iletir; hakkı, hakikati, edebi, hikmeti, adaleti, merhameti, hayırda yarışmayı, insanı insan yapan değerleri ortaya koyar. Bizlere dünya hayatını nasıl yaşamamız gerektiğini, nasıl iyi bir insan olabileceğimizi öğretir. Bizleri aşırılıktan, azgınlıktan, her türlü kötülükten, sakındırarak en güzel ahlakı gösterir. Kur'an-ı Kerim'i en güzel şekilde okumak, en doğru şekilde anlamak ve onun hayat veren ilkelerini en iyi şekilde yaşantımıza aksettirmek, bizler için en büyük kulluk sorumluluğudur.

Kur'an-ı Kerim'i ve onun insanlığa kazandırdığı değerleri yeryüzüne taşıma görevini de Peygamber Efendimiz Veda Haccı'nda, "Size iki şey bırakıyorum, onlara sınımsız sarıldığınız sürece yolunuzu şaşırmayacaksınız: Allah'ın Kitabı ve peygamberinin sünneti." buyurarak bizlere emanet etmiştir. Bu emaneti muhafaza etmek için onun hayat veren ilkelerini, insanlığa sunduğu mesajı en doğru şekilde anlamanın ve yaşamının gayreti içinde olmamız gerekmektedir. Bunalmalar yaşayan ve bunların üstesinden gelmesini beceremeyen, çeşit çeşit sorunlarla kuşatılmış dünyanın huzuru, Kur'an-ı Kerim'in çağlar üstü mesajını, hayat veren; merhamet, adalet, ahlak yüklü ilkelerini hayata geçirmekle, gönüllere taşımakla mümkün olacaktır. Ramazan ayı Kur'an ile hayatı güzelleştirmek için en büyük imkândır. Nitekim müminlerin, hatimler ve mukabeleler başta olmak üzere Kur'an ile daha çok hemhâl oldukları bir zamandır. Burada iki hususu önemle vurgulamak isterim. Birincisi okuduğumuz ve tilavetiyle inşirah bulduğumuz Kur'an'ın anlam dünyasını ve hayat veren ilkelerini de öğrenip özümseyerek hayatımıza tatbik etmek, davranışlarımızın ölçüsü hâline getirmektir. İkincisi ise ramazan ayı vesilesiyle daha çok okuyup anlamaya ve yaşamaya çalıştığımız kitabımızla bu birlikteliğimizi bir ay ile sınırlamamak, kalıcı hâle getirmektir.

Dünya hayatı ne yazık ki çeşitli meşgaleleri ile insanı sarmalamakta, yormakta

ve onun manevi yönüyle arasına mesafeler koymaktadır. Oruç ibadeti bu ayırımı bertaraf edilmesine yönelik bizlere ne gibi avantajlar sağlamakta, ne tür fırsatlar sunmaktadır?

Çağın insanının sahip olduğu imkânlarla rağmen huzurlu olamayışında, mutluluğu bulamayışında bahsettiğiniz bu mesafenin, bu ayrı düşürmenin güçlü tesiri vardır. Küresel düzeyde yaşanan insanlık sorunlarını da buna dâhil etmemiz mümkündür. Modern zamanların dayatmalarına karşı koyması ve dertlerine şifa olması bakımından oruç her hâliyle özel bir ibadettir. Gösterişe kesinlikle yer vermez oruç. İnsanın iradesini kullanarak bedeninin isteklerine sırf Allah rızası için sınır koyar. İbadet olmasının yanı sıra dinimizin bütün emirleri ve yasakları gibi yüksek derecede insani ve ahlaki bir boyut da taşımaktadır. Haddizatında ibadetlerin temel amaçlarından biri de insanları güzel ahlaklı, sorumlu bireyler yapmak ve bu değerleri toplumsal hayatın merkezi hâline getirmektir. Oruç ibadetinde de asıl amaç; kalbin, aklın, bütün duyuların oruçla bütünleşmesidir. Sadece fiziksel anlamda bir perhizle yemekten içmekten uzak durma değildir oruç. Aynı zamanda bir ahlak terbiyesi olarak anlaşılması ve yaşanması gereken, söz ve davranışlarımızla ortaya koyacağımız ahlaki bir perhizdir. Çağımıza egemen olan bencillik hastalığının tedavi vasıtası olduğu gibi kötülüklerle karşı da güçlü bir kalkandır. Oruç, insani ilişkileri kuvvet-

lendirmesi, merhamet şefkat gibi duyguları geliştirmesi nedeniyle de önemli bir ibadettir. Zenginle fakiri kucaklaştırarak; toplumun temelini sağlamlaştırmasıyla birlikte; cimriliği cömertlikle, nefreti sevgiyle, öfkeyi sabırla, kavgayı barışla yok etmeyi öğreten emsalsiz bir öğretmendir.

Sayın Başkanım, malumunuz Başkanlığımız uzunca bir süredir ramazanın manevi ikliminin toplumun her kademesinde yaşanması, insanımızın farkındalığına katkıda bulunması amacıyla belirli bir tema üzerine çıkıyor. Bu yıl belirlenen tema ise yardımlaşma ile ilgili. Dinimizde önemli bir haslet olan yardımlaşma ve dayanışma müminin hayatında ne gibi etkilere sahiptir?

Evet, sizin de söylediğiniz gibi her sene ramazan ayında yüce dinimizin ve İslam ahlakının hayat veren ilkelerinden birini belirleyerek gündeme taşıyoruz. Bu sene de hayatın akışı içinde muhtaç olduğumuz en güzel hasletlerden biri olan ve yaşadığımız depremler vesilesiyle daha açık şekilde ortaya çıkan kıymetini dikkate alarak ramazan temasını "Ramazan ve Yardımlaşma" olarak belirledik. Zira ramazan ayı hayra yönelmenin her zamankinden daha faziletli olduğu bir zaman dilimidir ve insanları ahlaki bir terbiyeye tabi tutarak merhamete, dayanışmaya, paylaşmaya davet eder.

Allah'ın inanan kullarına müstesna bir armağanı olan ramazan, ibadet ayı olduğu kadar

İslam âleminde kardeşlik, dayanışma ve paylaşma ayı olarak da bilinir ve öyle yaşanır. İnancı gönüllere nezaket, zarafet ve çeşitli güzellikler kazandıran bir mektep olarak ramazan ayında müminler çeşitli ibadetlerin yanı sıra ihtiyaç sahiplerine yardım yapmada yarışır; kendileri için istedikleri güzellikleri herkes için isteyerek fakirleri yedirmek, giydirmek, onları hoşnut etmek üzere bütün imkânlarını kullanırlar. Müminler oruç tutarak aç ve susuz olan kardeşlerinin hâllerine ortak olurlar, Allah'ın bahsettiği nimetleri onlarla paylaşırlar ve böylece Allah'a şükürlerini yerine getirirler. Yapılan hayırlarla, infak ve ihsanlarla, zekât ve fitır sadakalarıyla bu rahmet ve merhamet ayının bereketini en geniş şekilde ortaya koyarlar ve böylece doğruya, iyiye ve

erdemli bir hayata yönelmenin güzelliklerini daha güçlü şekilde insanlığa sunarlar. Gerçek iyiliğe ve hayra ulaşmanın, sevdiği şeylerden infak ederek yardımlaşma ve dayanışma ile mümkün olduğunu bilirler.

Yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel örneklerini gördüğümüz mübarek ramazan-ı şerifi bu yıl buruk ve hüznü bir biçimde yaşıyoruz. Meydana gelen depremler şüphesiz hepimizi derinden sarstı. Bu süreçte belki de akla gelen hususlardan biri de depremlere karşı ortaya konacak tutum, sergilenen tavırdır. Afet, bela ve musibetler karşısında müminlerin tavrı nasıl olmalıdır?

Bu konuyu zamanla daha ayrıntılı ve derin ele almamız gerekiyor. Ben şimdilik sadece birkaç hususa kısaca ve genel

olarak değinmek isterim. Ülkemiz çok ciddi bir deprem kuşağında yer alıyor. Bunun farkında olmak zorundayız. Üzerinde yaşadığımız coğrafyanın tabiat özellikleri var, bunu yok sayamayız. Elbette biz hiçbir şeyi Allah'ın ilminden, kudretinden, yaratmasından bağımsız düşüneyiz. Yeri, göğü ve tüm kâinatı yaratan Allah'tır.

“Şüphesiz biz her şeyi bir ölçüye göre yarattık.” ayeti, bu yaratılışın bir nizam ve hikmet içinde olduğunu beyan eder. Dolayısıyla Allah'ın evrene koyduğu doğal kanunlar vardır. Biz bunlara sünnetullah ve âdetullah deriz. Bunlara uymak zorundayız. Mesela yağmur yeryüzü için bir rahmettir ama ormanları yok edip doğayı tahrip edersek sel felaketine dönüşebilir. Unutmayalım ki mümine düşen öncelikle tedbirli

olmaktır. Zira o, elinden gelen her türlü önlemi alır ve sorumlu davranır. İnsanın iradesini kullanması, sebeplere başvurusu, sakınılması gerekenlerden sakınması ve alınması gereken tedbirleri alması başta Yüce Allah'ın emridir. Bu noktada ifade etmeliyim ki üzerimize düşeni yapmadan, "Ne yapalım Allah'ın takdiri böyleymiş!" yaklaşımı da doğru değildir. Unutmayalım ki tedbir bizden; takdir Yüce Allah'tandır. Bir yandan tedbirimizi alırken diğer yandan takdire rıza göstermeliyiz. İsyân ve taşkınlık değil, iman ve sakinet ile olaya yaklaşmalıyız. Cenab-ı Hakk'ın eşsiz kudretine, ilim ve hikmetine olan inancımızı bir an bile yitirmeden O'na dayanıp O'na güvenmeli ve O'ndan yardım dilemeliyiz. Her konuda en güzel örneğimiz Sevgili Peygamberimiz de, "Müminin

başka hiç kimsede bulunmayan ilginç bir hâli vardır. Onun her işi hayırdır. Eğer bir genişliğe, nimete kavuşursa şükreder ve bu onun için bir hayır olur. Eğer bir darlığa musibete uğrarsa da sabreder ve bu da onun için bir hayır olur." buyurmuştur. Dolayısıyla bizler karşılaştığımız her meseleyi mümin feraseti ve tevekkül bilinciyle yorumlamalı, sabır ve şükür terazisinin dengede kalmasını sağlamalıyız.

Aklımızdan çıkarmamız gereken bir husus daha var. O da dinimize göre insanın, âlemlerin Rabbine samimiyetle bağlanmak ve iyilik yapmak üzere dünyaya gelen bir yolcu olduğudur. Bu yolculuğu önemli hâle getiren ise kimin daha iyi işler yapacak olmasıdır. Bu da ancak bilhassa zayıf, yalnız ve muhtaçların yanında olmaktan ve onla-

ra yardım etmekten yani erdem sahibi olmaktan geçer. Kur'an-ı Kerim'de belirtildiği üzere erdem sahibi olmak; Allah'a, ahiret gününe, meleklerle, kitaba, peygamberlere iman ederek sevdiği malını yetimlerle, yoksullarla, muhtaçlarla paylaşmak, onların yardımına koşmaktır. Bu da açıkça ortaya koymaktadır ki zor zamanlarda müminlere düşen görev, yardımlaşma ve dayanışmayı, dua ve manevi desteği en güçlü seviyeye getirerek afetlerin yaralarını sarmaya, kardeşlerinin sıkıntılarını gidermeye çalışmaktır.

Depremden etkilenen kardeşlerimiz çadır ve konteyner kentlerde, bu ramazan iklimini solumaya çalışıyorlar. Toplumumuzun çimentosu hüviyetine sahip Başkanlığımız sahada insanımızı ilk andan itibaren yalnız bırak-

**madı. Neler yapıldı oralar-
da? Asrın felaketi karşısında
yapılan çalışmalar hakkında
bilgi verir misiniz?**

Nice zorlukları birlik ve beraberlik ruhuyla aşan bu milletin, büyük deprem felaketi karşısında da tek vücut olarak olağanüstü bir mücadele ortaya koyduğunu gördük. Tarihin en büyük afetlerinden birini yaşayan milletimiz, eşine ender rastlanır fedakârlıklar sergiledi. Ülke olarak yaşadığımız depremlerin ilk anlarından itibaren Diyanet İşleri Başkanlığı da üzerine düşeni yapmak için büyük gayret gösterdi. Türkiye Diyanet Vakfımızla beraber binlerce tır insani yardım malzemesi ulaştırıldı. Aynı ve nakdi yardımlar yapıldı. Başkanlık personeli, kadınıyla erkeğiyle yurdumuzun her köşesinden mümin bilinci ve kardeşlik şuuruyla iyi bir planlama çerçevesinde deprem bölgesine koştu. Arama kurtarma faaliyetlerinde yer aldı, depremde kardeşlerimizi camilerinde, Kur'an kurslarında, Diyanet gençlik merkezlerinde, Diyanet Vakfı mekânlarında misafir etti, onların her türlü ihtiyaçlarını giderip rehberlik etmek için uğraştı. Deprem mağduru kardeşlerimize ve çocuklarına manevi destek hizmeti yönünde seferber oldu. Cenaze defin işlerinde sabır ve özveri ile çalıştı. Aşçı oldu, sıcak yemek pişirip dağıttı. Yaralı gönüllere merhem olmak için yardımlaşma ve dayanışmanın en güzel örneğini ortaya koydu. Bölgeye gidemeyen görevlilerimiz mahallelerinde, köylerinde üstün bir gayretle mağdurlara daha fazla yardım göndermek için

çalıştı, çabaladı. Hizmet şuurunu böylesine özümseyerek ortaya koyan görevlilerimizle Diyanet İşleri Başkanlığı çatısı altında çalışıyor olmaktan büyük bir onur duyduğumu burada belirtmek istiyorum. Bu vesileyle hem Diyanet İşleri Başkanlığı çalışanlarına hem de Türkiye Diyanet Vakfı'nın gönül erlerine yürekten teşekkür ediyorum.

Sayın Hocam, sizin de belirttiğiniz gibi deprem sonrası milletçe ortaya koyduğumuz yardımlaşma seferberliği gerçekten tarihte eşine az rastlanır cinsten bir dayanışma örneğiydi. Ama siz de takdir edersiniz ki özellikle deprem bölgelerinde hayatlarını sürdürmeye devam eden kardeşlerimiz için bu dayanışmanın sürdürülebilirliği de çok önemli. Bu konuda okurlarımıza neler söylemek istersiniz?

Malumunuz ülkemiz, çok ciddi bir deprem kuşağında yer alıyor. Bunun farkında olmalı, evlerimizi buna göre inşa etmeli ve hayatımızı bunu dikkate alarak düzenlemeliyiz. Bugün, bir taraftan el ve gönül birliği ile depremin maddi manevi hasarını onarmaya devam ederken diğer taraftan yaşadığımız bu elim hadiseleri doğru anlayıp doğru sonuçlar çıkarmamız gerekiyor. Afetlerin meydana geldiği ilk günlerde yüksek bir duyarlılık ve özveri ile âdeta bir iyilik yarışına dönüşen yardımlaşma seferberliği, ne yazık ki bir zaman sonra zayıflayabilmektedir. Bir yandan yaralarımızı sarıp acılarımızı dindirmeye gayret ederken diğer yandan yardımlaşma

bilincini de diri tutmamız şart. Bu, dayanışma ve yardımlaşmada dikkat edilmesi gereken önemli hususlardan biridir. Bu sebeple acıyla kavru lan yürekler teskin oluncaya, ihtiyacı olan tüm mağdurlar normal hayatlarına dönünceye kadar yardım faaliyetleri hız kesmeden devam etmelidir. İyiliğe, hayra hasenata yönelmenin her zamankinden daha faziletli olduğu ramazan ayında bu faaliyetler daha bir önem ve anlam kazanmaktadır. Yaralarımızı sarıp acılarımızı dindirmek için dayanışma içinde olmalı, yardımlaşmalı, maddi ve manevi desteğimizi aksatmadan ortaya koymalıyız.

Son olarak bir hususu daha belirteyim. Doğrusu, anlatması pek de mümkün olmayan büyük bir afet bizleri madden ve manen büyük bir sarsıntıya uğrattı. Bu büyük deprem felaketi karşısında milletçe olağanüstü bir mücadele veriyoruz. Ama tarihin en büyük sınavlarından birini yaşayan milletimizin koca yüreği, yardımlaşma hususunda dünyaya örnek davranışları, zorlukların üstesinden gelme inancı, şüphesiz acılarımızı teskin edecek, yaralarımızı saracaktır.

Yüce Allah, içinden geçtiğimiz bu zorlu süreci kudretiyle, rahmetiyle, merhametiyle bizlere kolay kılsın, bütün sıkıntıları arkamızda bırakmayı bizlere nasip eylesin. Allah'ın rahmetinin yeryüzünü kuşattığı bu mübarek ayda ibadetlerimiz; ruhlarımıza sükûnet, idrakimize hikmet, gönüllerimize serinlik katsın ve günlerimizi ramazan sevincine dönüştürsün.■

Kadir Gecesi

Nimet KESELİ USTABAŞI

Çanakkale Müftü Yardımcısı

*Gün gibi tulû etti bu şeb necm-i hidâyet
İyd etti şeb-i Kadr'e erip ehl-i velâyet*

(Şeyhülislam Yahya)

Kadir Gecesi'yle Hz. Muhammed'in (s.a.s.) arayışı ve bekleyişi son bulmuş, Kur'an'la aydınlanmış karanlıklar artık. Şeyhülislam Yahya Efendi'nin de ifadesiyle bu gece, hidayet yıldızı gün gibi güneş gibi parlayarak bu geceyi ihya eden Allah dostları için âdeta bir bayram olmuştur. Allah Teâlâ bu gecede biz kullarına teveccüh etmiş, kendini bildirmiş ve insanlığı asırlar süren bir yalnızlıktan kurtararak iman edip salih amel işleyen güvenli ve ahlaklı bir toplumun inşasına davet etmiştir. Zira Kur'an, Rabbimizden bir öğüt, gönüllere şifa, müminler için bir hidayet ve rahmet olarak gelmiştir. (Yunus, 10/57.)

Kur'an'ın nuruyla önce Hira'nın ve Nur dağının, akabinde Mekke'nin, Arap Yarımadası'nın ve tüm yeryüzünün güçlü ve bir daha geri dönüşü olmayacak şekilde nurlanmasıdır Kadir Gecesi. Öyle bir gece ki Peygamber Efendimiz bekliyordu, evren bekliyordu ve nihayet Rabbimizin nuru hepimizi teşrif etti. Ümidimiz, müjdemiz Kur'an, Cebrail (a.s.) vasıtasıyla gönderildi. Hz. Peygamber (s.a.s.) hem kendisi aydınlanmış hem de kendisine tabi olanlara sunacağı vahyin emanetçisi olmuştur. Allah Teâlâ bu gecede hem Resulü'nün hem de tüm inananların kendi katındaki değerini ifade buyurmuştur. Görünen ve görünmeyen bütün varlığı inanan insanın hizmetine sunmuştur.

Bu gece Rabbimizin deyimi ile O'nun katında bin aydan daha hayırlıdır. (Kadir, 97/3.) Geceye kıymetini veren, Kur'an-ı Kerim'in o gecede nazil olmasıdır. Sıradan bir geceyi bu derece kıymetli hâle getiren Kur'an, insan hayatını doğumla ölüm arasındaki basit ve öngörülebilir bir çizgiden kurtarıp hiç bitmeyen bir akışla bereketli bir ömre çevirebilir. Bu gece vahiyle buluştuğunda; vahyin ilk muhatabı Hz. Muhammed (s.a.s.) peygamber, ona tabi olan kişi de Müslüman olmuştur. Artık o kişinin hiç kapanmayacak bir amel defteri olur. Ve kıyamete kadar Rahman'ın kulunun, kendine, evladına, milletine ve ümmetine dokundurduğu her hayrını yazmaya devam eder.

Kur'an-ı Kerim, Rabbimizin, katından biz kullarına kendini bildirmesidir. "Oku!" (Alak, 96/1.) diyordu, gözünle gönlünle... Bütün azalarla oku. Okuduğun her nesneyi, yaratan Rabbinin adıyla oku. Başka ilahlardan arınmış, aracı ve şefaatçilerden kurtulmuş tertemiz bir imanla oku.

Mağarayı Hira yapan, Nur dağını vahiy mekânı yapan zaman bu gecedir. Mekke'yi "Mükerrerem", Medine'yi "Münevver" yapan, yeryüzünü mescit yapan... İnsana ahsen-i takvim olduğunu bildiren, kadına, kız çocuklarına hayat veren, mazlumunu sevindiren ümit ve inanç gecesidir bu gece.

Maddenin buharlaştığı, mananın âleme hâkim olduğu bir zaman Kadir Gecesi. Ne güneşin ne ayın ne de tepeler dolusu dünya malının yerini tutamayacağı bir sevdanın habercisi Kadir Gecesi. Ramazan ayının da değerini bulduğu gece; vuslat gecesi, nübüvvet gecesi, sahabe gecesi, karar gecesi, kader gecesi...

Mübarek vakitler, müminin hayat koşturmacasına bir parça da olsa ara verip kendi içine doğru derinleştiği, ibadete daha fazla yöneldiği, tefekküre, duaya ve zikre vaktini adadığı vakitler olmalıdır. İç dünyasına dönerek hayatını gözden geçirdiği ve telaşından biraz olsun kendini soyutlayarak yaratılış amacını hatırlayıp istikameti doğrulttuğu zaman dilimleri olmalıdır. Cuma günleri, Miraç Gecesi, şaban ayının on beşinci gecesi, bayram günleri gibi zamanları diğer günlerden daha farklı değerlendirmeye gayret etmek, vaktin bereketinden istifade etmeyi kolaylaştırır. Her zaman olduğu gibi bu zamanlarda da günahlardan bilhassa sakınmak, ibadete ağırlık vermek ve manevi dünyamıza yatırım yapmaya gayret etmek gerekir. Zira bu yatırım hem bu dünyamızı hem de ahiretimizi mamur edecektir.

Hz. Âişe şöyle demiştir: “Resulullah (s.a.s.), ramazanın son on gününde itikâfa girer ve Kadir Gecesi’ni ramazanın son on gününde arayın derdi.” Bu hassasiyeti sebebiyle Peygamberimiz, ramazanın son on gününde mescitte itikâfa girer ve ibadetle meşgul olurdu. (Buhari, İtikâf, 1.) Bir ramazan hariç bütün ramazanlarda itikâfa devam etmiş, her yıl on gün süren itikâfi vefat edece-

ği yıl yirmi gün sürmüştü. O yıl ramazanda Cebrail’e (a.s.) Kur’an-ı Kerim’i iki defa arz etmişti. (Buhari, İtikâf, 17.)

Peygamber Efendimiz, ramazanın son on gününde dünyadan uzaklaşır, dua, zikir ve tefekkürle meşgul olur, ümmetine de bunu tavsiye ederdi: “İnanarak ve sevabını Allah’tan umarak ramazan orucunu tutan kimsenin geçmiş günahları bağışlanır, inanarak ve sevabını Allah’tan umarak Kadir Gecesi’ni ihya eden kimsenin de geçmiş günahları bağışlanır.” (Riyazü’s-Salihin, Hadis No:1192.) Peygamber Efendimiz (s.a.s.) Kadir Gecesi’nde başka hiçbir zaman olmadığı kadar ibadet ve kulluk için çaba gösterirdi. “O gece nasıl dua edelim?” diye soran Hz. Aişe’ye, “Allahım! Sen affedicisin, affi seversin, beni affet.” (Riyazü’s-Salihin, Hadis No:1198.) duasını öğretmişti.

Kadir Gecesi’ni ihya etmeyi bilebilmek ne de kıymetlidir. Gündüzünü oruçla geçirdiğimiz Kadir Gecesi’nin gecesini dua, namaz ve zikir ile geçirmek, tefekkür edip derinleşebilmek, büyük bir imkânı değerlendirebilmektir. Bununla birlikte Rabbimizin bizlere bahşetmiş olduğu her nefesi iman üzere sürdürebilmek de bir nimettir. Anadolu’umuzda bir söz vardır; her geceyi Kadir her geleni Hızır bilmek. Mümin her anında Kadir’in gölgesinde olduğunu hissederek yaşayabilmelidir. Böylece her anı hayır olan insanın akıbeti de hayır olacaktır. İnanan insanlar, Kur’an ve sünnet ölçüsüne göre zamanını şekillendirmeli; kulluk şuuruyla, hizmet bilinciyle geçirilmeyen her anın zarar ve ziyan olacağı gerçeğini unutmamalıdır.

Milletçe dönem dönem acıların içinden geçiyoruz, çeşitli doğal afetlerin sıkıntılı sonuçlarını görüyoruz. Son zamanlarda da büyük bir deprem felaketinin yaralarını hep birlikte sarıyoruz. Böyle zamanlarda birbirimize kenetlenmek, birbirimizin ve birliğimizin kadrini bilmek acılarımızı hafifletecek; sabır ve dua, iki dünyamızın da genişlemesini sağlayacaktır.

Hayatta kalıp maddi manevi yaralarını sarmaya çalışan kardeşlerimize karşı yapacağımız desteklerde ise rehberimiz Hz. Peygamber’in (s.a.s.) şu sözleri olacaktır: “Her kim din kardeşinin bir ihtiyacını karşılamak için gayret eder ve o işi görürse bu kendisi için on yıl itikâfta kalmaktan daha hayırlıdır.” (Beyhaki, Şuabü’l-İman, III, 424.) Milletimizin genci, yaşlısı, çocuğu, her bireyi bu acıyı kalbinin derinliklerinde hissetmektedir. İlk andan itibaren can kurtarmak, nefes olmak ve yaraları sarmak üzere insani yardım amacıyla akın akın deprem bölgelerine giden kardeşlerimize de dualarımızla iştirak etmek, onlara moral ve manevi destek kaynağı olacaktır.

Âlemleri karanlıktan aydınlığa çıkaran bu mübarek Kadir Gecesi’nin, ülkemize şifa ve aydınlık olması en büyük temennimizdir. Yaralarımızın sarılarak daha mutlu ve huzurlu günlere bayram gibi şenlikle ulaşabilmek, bu mübarek gecede dualarımızın başında gelecektir. İnanıyoruz ki Rabbimiz göğsümüzün daraldığını biliyor (Hicr, 15/97.), ancak bunun sonucunda bizlere kalbimizden geçenleri verecek ve gönlümüzü hoşnut edecektir. (Duhan, 44/5.) ■

YENİDEN BAHAR GELECEK

| Selvigül KANDOĞMUŞ ŞAHİN

Millet olarak büyük yastayız. Ama şunu da biliyoruz ki bu aziz topraklar, bu kadim şehirler nice badireler atlattmış, nice depremler yaşamış, nice zorlu savaşlardan çıkmış kahraman milletimizin şehirleridir. Medeniyetler kurulmuş, yıkılmış, tekrar kurulmuş. Tıpkı Zümrüd-ü Anka gibi küllerinden yeniden doğmuş bu kutlu coğrafya. Anadolu'muzun kadim toprakları kavi direnciyle, acılardan sonra diriltten nefesiyle, tozun, toprağın ve dumanın içinden çıkan yaşam umuduyla yeniden yeşerecek biliyoruz. Bu zorlu günleri birlik ve beraberlikle, yaşama sevinciyle, yüreklere yürüyen gümrah baharlarla aşacağız. Ve aziz bir millet olarak bizler daima umutla, büyük bir inançla insanımıza yürüyerek yıkılanları

imar etmeye, geride kalanların emanetini omuzlamaya, Rahman'a kavuşan şehitlerimizin yasını tutmaya çalışacağız.

Evet, acımız büyük ama umudumuz daha da büyük. Yaşadığımız büyük felaketten dersler çıkarma zamanlarındayız. Umutla, yürekllice, yılmadan, yıkılmadan kaldığımız yerden devam etmeliyiz. Bu vatan bizim, bu topraklar bizim, bu yara bizim. Ama derdi veren Rabbim dermanını da verecek. Yüz yıl önce, beş yüz yıl önce nasıl yıkıldık ve onardıysak kendimizi, küllerimizden yeniden doğup bir medeniyet kurduysak tekrar bunu kurma gücü var bizde. Sanatımızla, düşüncemizle, mimarimizle yeni bir milat sayacağımız günleri yaşıyoruz. Depremden aldığımız büyük yara ile şehirlerimize ibretle bakma zamanlarındayız.

Anadolu'da ölümlerin ardından gelen bayramlara yas bayramı derler. Ve o bayram, ölenlerin arkalarından Kur'an'lar okunur. Dualar edilir.

Nisan'la geliyor hüznü bayramımız. Bu yıl Ramazan Bayramı tam da bahar çiçeklerinin içinden geçerek geliyor. Görüyoruz işte, baharla birlikte kavrulmuş toprağın yeniden nasıl yeşile durduğunu, kurumuş dalların nasıl yeşerdiğini. Yeniden bir diriliş, yeniden bir uyanışla diriltten gümrah bir nefes gibi akıyor bahar dünyamızın, yıkılan şehirlerimizin üzerine.

Baharla geliyor hüznü, yaslı bayramımız. Bir yanımız yaralı, gamlı, kederli, bir yanımız ise bahara dönük, dirilişe dönük, yaşamaya, adanmaya, yardımlaşmaya, var olmaya, huzura ve insanca yaşamaya dönük.

Bu bayram acılarla, yokluklarla sarsılan aziz milletimizin yüreğine yürüme zamanlarındayız. Her zamankinden daha çok kuşatıcı, merhametli, vefakâr, sevgi ve şefkatle yaralılarımıza koşmak zorundayız. Deprem bölgesindeki kardeşlerimize bayram sevincini ve huzurunu buruk da olsa yaşatmamız gerekiyor. Bayram sevinci cennet sevincidir çünkü.

Dostlar, bayram bayramdır hüznü de olsa, gam yükünü omuzlamış da olsa, bayramdır gelen... Mahzun ve yetim yüreklere gelecektir. Bayram bayramdır ve cennet esintilidir. Rahatlatan bir nefes, serin bir meltem gibi akıp geçer yüreklerin üzerinden. Yetim de olsan, yoksun da olsan, çocuklarını da kaybetse, cennet sevinci gelip bir lahza da olsa yüreğine çöreklenir. Ellerinden tutar melekler, çökmüş omuzlarını kaldırır, akan gözyaşını görünmez dualarla siler, teselli eder seni sırlı dokunuşlarla... Cami cemaatiyle saflara durduğunda, bir yetimin başını okşadığında, şefkatli tebessümler kondururlar mahzun çehrene. Rabbin sonra yüreğini derinden onaran, şifa ayetleriyle okşar, sarıp kuşatır acılarını, teslim olursan...

Hüznü bayramları yaşadığımız günlerde acımız büyük ama umudumuz daha da büyük. Birlik beraberliğimiz, merhametimiz, acıları paylaşmadaki azmimiz ve kararlılığımız daha da büyük. Yıkılan şehirleri daha güzide şekilde, kadim mimarisine uygun bir hâlde onarma zamanlarındayız. Yıkılıp yara almış, tarumar olmuş yalnız yüreklere koşma zamanlarındayız dostlar.

Şimdi hüznü bayramı yaşasak da bu bize millet olarak vesile olsun. Yüreklerdeki umudu yeşerterek baharla coşan gümrah çiçeklerin güzelliğiyle şefkat ve merhametle gidelim depremdeki yaralanmış, yoksun düşmüş kardeşlerimize. Maddi manevi ama en çok da maddi olarak onların her daim yanlarında olalım.

Oğlu İbrahim ölüm döşeğindeyken Sevgili Peygamberimiz (s.a.s.) yanaklarından süzülen gözyaşlarına hâkim olamamış ve dilinden şu cümleler dökülmüştü: “Göz yaşarır, kalp hüznülenir. Biz ancak Rabbimizin razı olacağı sözleri söyleriz. Ey İbrahim! Seni kaybetmekten dolayı gerçekten üzgünüz.” (Müslim, Fedâil, 62.)

Baharla gelen hüznü bayramı kalpleri inşiraha taşısin isteriz. Tıpkı Efendimizin yaşadığı hüznü gibi bizi içten onaran, saran, şefkatli bir hâlde yaşayacağımız yasımızla kardeşlerimizi kucaklamamız gerekiyor. Şimdi yıkımlara baktıkça, binlerce kayıplarımızı gördükçe gözlerimiz yaşıyor, kalbimiz derinden mahzun. Ama dualarımıza sığınıyoruz ve yalvarıyoruz. Bu veçhile Rabbimizin göğüslerimize inşirah gibi inen ayetlerine sığınıyoruz: “Allah sabredenlerle beraberdir.” (Bakara, 2/153.)

Ve biliyoruz ki Rabbim sabredenlerle beraberdir, verenlerle beraberdir, hayırdan yarışanlarla beraberdir, paylaşanlarla beraberdir. Bu bayram, hüznü bayramı dostlar. Bu bayram buruk, sevinçlerimiz içimize düğümlü dostlar, kardeşlerimizin eksiklerini giderme bayramı. Çadır-

larını, konteynerlerini, camilerini, yıkılmış şehirlerini imar etme zamanı. Nisan’la gelen, yeniden dirilişle, baharla gelen hüznü bayramı yıkılmış yürekleri onarma zamanı.

Neyimiz varsa onu verelim. Elimizden ne geliyorsa onunla koşalım kardeşlerimize. Bu deprem bize gelmiştir. Unutmayalım ki toprağımızın sarsılmasından yüreklerimizin sarsılması daha vahimdir, daha yıkıcıdır. Rabbim göçenlere rahmet eylesin, onlar bir daha nefes alamayacaklar, bir daha ölmeyecekler. Şimdi ölecek olanlar, önlerinde hayat olan bizleriz. İmtihan bizim imtihanımız. Olan oldu, yıkılan yıkıldı, giden gitti. Şimdi Rabbimin kaderinden kederine kaçma zamanları. Şimdi verme, yaren olma, şifa olma, bayramı vesile kılarak her şeyimizle onlara koşma zamanlarındayız.

Şimdi düştüğümüz yerden kalkma zamanlarındayız. Bayramlar hüznü de gelse dirilişlere cennet esintili soluğu, diriliş nefesiyle uyanışa vesiledir. Bizler de bu güçlü uyanışın ilhamıyla hüznü bayramlarımızı vesile kılarak, kardeşliklerimizi göstererek depremzede kardeşlerimize koşalım. Şimdi tam zamanı dostlar, çare olmanın, deva olmanın, şifa olmanın, bayram olmanın, neşe olmanın, aş, ekmek, katık, ev, ocak, sır, sırdaş olmanın tam zamanı dostlar.

Bayramımız mübarek ola... Bayramımız cennet ola... Bayramımız inşirah ola... Bayramımız kurtuluş ola dostlar... ■

ŞİFA VE RAHMET KAYNAĞI KUR'AN

Doç. Dr. Bayram KÖSEOĞLU
DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

وَنُزِّلَ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا

“Biz Kur’an’dan öyle bir şey indiriyoruz ki o müminler için bir şifa, bir rahmettir; zalimlerin ise sadece ziyanını artırır.”

(İsra, 17/82.)

İnsanı mükemmel bir varlık olarak yaratan Yüce Allah aynı zamanda onu sorumlu kılmış ve yeryüzünü imar etmekle görevlendirmiştir. Bu görevi yerine getirme konusunda insanı yalnız bırakmamış, gönderdiği peygamberler ve vahiyle ona rehberlik etmiş, yol göstermiştir. Her ne zaman insanlık bu rehberlikten uzaklaşmış, ilahi öğretileri unutmuş, aslına yabancılaşmışsa Allah (c.c.) yeniden hatırlatmıştır ilahi hakikatleri. Bunun son örneğini Kur’an’ın indirilmesinden önce yaşanan ve Cahiliye diye adlandırılan dönemde görmekteyiz. İnsanların Allah’a ortaklar koştığı, pek çok insani ve ahlaki değer unutulduğu böylece bir ortamda Yüce Allah, merhametinin göstergesi olarak bir

kez daha yalnız bırakmamıştır insanlığı. Göndermiş olduğu son ilahi kitap olan Kur’an-ı Kerim ile bir kez daha hatırlatmıştır sorumluluklarını insana, bir kez daha şifa olmuştur kirlenmiş kalplere, yozlaşmış gönüllere.

Evet, Kur’an bir şifadır. Öyle tanımlar kendini. “Ey insanlar! Rabbinizden size bir öğüt, kalplerdeki hastalıklara bir şifa, inananlara bir rehber ve rahmet gelmiştir.” (Yunus, 10/57.) buyrulduğu üzere Kur’an bir öğüttür, rehberdir ve rahmettir tüm insanlığa. Öyle ki Kur’an insanlara öğüt vermekte, onları aydınlatmakta; her bir insanın gönül dünyasına hitap ederek oradaki manevi ve ahlaki bozuklukları tedaviye yönelmek-

te, iç dünyasını arındırmasını, doğru inanç ve güzel hasletler kazanmasını sağlayıcı hükümler getirmektedir. Uyarı ve öğütlerini benimseyenlere doğru ve yanlışları göstermekte, hak yolda yürümesine rehberlik etmektedir. (*Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, c.3 s.114-115.)

İçinde buldukları ahlak ve imanla ilgili problemlerden dolayı inkârcı ve münafıkların Kur’an’da, “kalplerinde hastalık bulunanlar” (Bakara, 2/10; Maide, 5/52; Tevbe, 9/125; Muhammed, 47/20.) şeklinde nitelendirildiklerini görmekteyiz. Hastalığı, insanın normal durumunun dışına çıkması, itidali kaybetmesi şeklinde izah eden Ragıb el-İsfahani, hastalığı bedenî hastalıklar ile cehalet, cimrilik, nifak

vb. ahlaki zaaflar şeklinde ikiye ayırmaktadır. Hasta bir beden nasıl ki kâmil manada görevlerini yerine getiremeyecekse nifak, küfür vb. kusurların da kalbin faziletleri idrak etmesine engel olacağını belirtmektedir. (Ragıb el-İsfahani, el-Müfredat, 466.) Bu ise bize, insanın yaşamını doğrudan etkileyen bedenî hastalıklar yanında insanın hem dünyasını hem de ahiretini etkileyen inkâr, şirk, nifak, kin, nefret, kibir, aç gözlülük, dünyaya aşırı bağlılık gibi kalbî hastalıkların da tedavi edilmesi gereken önemli bir husus olduğunu göstermektedir. (Bayram Köseoğlu, “Kur’an-ı Kerim’de Hastalık ve Şifa Kavramları”, *Uluslararası Din ve Medeniyet Sempozyumu-I* (Din ve Sağlık), (Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 2021), 1/119-132.)

Allah kelamı olan Kur’an-ı Kerim, insanlığın kurtuluşu, huzur ve mutluluğu için gerekli olan imani, ahlaki ve insani değerleri ihtiva eden bir kitaptır. “Biz Kur’an’dan öyle bir şey indiriyoruz ki o müminler için bir şifa, bir rahmettir; zalimlerin ise sadece ziyanını artırır.” mealindeki İsrâ suresinin 82. ayetinde ifade edildiği üzere Kur’an’ın içerdiği hükümler, ilke ve öğretiler müminler için “şifa ve rahmet”tir. Kur’an’ın şifa ve rahmet oluşu genellikle manevi anlamda açıklanmış; iman, amel ve ahlaka ilişkin manevi hastalıkları iyileştirdiği (İlyas Çelebi, “Rukye”, *DiA*, c.35 s.220.), müminleri bunlardan koruduğu ifade edilmiştir. Bununla birlikte, tıbbi tedavi ile birlikte veya tıbben tedavi imkânının kalmadığı durumlarda Kur’an’ın bedenî ve psikolojik hastalıklar konusunda şifa ve

rici tesirinin olabileceği yorumları da yapılmıştır. (*Kur’an Yolu Türkçe Meal ve Tefsiri*, c.3 s.515.)

Kur’an’ın şifa kaynağı oluşuna işaret eden bir diğer ayette ise şöyle buyrulur: “...De ki: O, inananlar için bir rehber ve şifadır; inanmayanlara gelince onların kulaklarında bir sağırılık vardır, Kur’an onlara kapalıdır. (Sanki) onlara çok uzaktan sesleniliyor.” (Fussilet, 41/44.) Buradan anlaşılan odur ki Kur’an’ın rehber ve şifa olması, öncelikle ona iman edip gereğince yaşayanlar için olacaktır. Kur’an’a inanmayan, hükümleriyle amel etmeyen, onu hafife alan kâfirlerin ise Kur’an’ın rahmet, hidayet ve şifa dolu ilkelerinden istifade etmeleri mümkün olmayacaktır. (Matürîdi, *Te’vilatü Ehli’s-Sünne*, 9/90.) Kur’an’ın ilkelerine, emir ve tavsiyelerine kulak tıkayan, işittiği hâlde anlamak istemeyen, idrak edemeyenlerin bu rehberlikten, bu şifa ve rahmetten istifade edememeleri ne kadar büyük bir kayıptır onlar için.

Peki, Kur’an nasıl şifa olacaktır bize? Nasıl hidayet edecektir bizi iyiye, doğruya, güzele? Nasıl rahmet olacaktır bizlere? Bütün bunlar için Kur’an’a iman etmek, onun Allah kelamı olduğunu kabul etmek yeterli midir tek başına? Burada şunu hemen ifade etmek gerekir ki Kur’an’ın Yüce Allah tarafından gönderilmiş ilahi bir kitap olduğuna inanmak imanının şartlarından biridir. Ancak, bu tek başına yeterli değildir elbette. Önemli olan, inandığımız Kur’an’la ilişkimizin, irtibatımızın nasıl olduğudur. Belli bir ilacın belli bir hastalığa iyi

geldiğini bilmek, hatta o ilacı alıp evde bulundurmamak nasıl ki o hastalığın tedavisi için bir anlam ifade etmeyecekse Kur’an-ı Kerim’e sadece iman etmekle yetinmek de şifa olmayacaktır manevi hastalıklarımıza, yorgun gönüllerimize. Bunun için okumak gerekecektir önce kutsal kitabımızı. Ama anlayarak okumak, anlamak için okumak. Sonrasında ise yaşamak takip edecektir okuduklarımızdan anladıklarımızı, öğrendiklerimizi. Evet, yüce kitabımız Kur’an’ı okumak da bir ibadettir başlı başına. Huzur verir gönüllerimize. Siler pasını kulaklarımızın. Dinlendirir ruhumuzu. Ama asıl etkisi onun hayat kaynağı ilkelerine tutduğumuzda, onu hayatımıza yansıttığımızda ortaya çıkacaktır. O zaman silecektir kalplerdeki kini, nefreti. O zaman koruyacaktır bizi cimrilikten, kibirden, hasetten. Ve işte o zaman şifa ve rahmet olacaktır bizlere Kur’an. ■

Allah kelamı olan Kur’an-ı Kerim, insanlığın kurtuluşu, huzur ve mutluluğu için gerekli olan imani, ahlaki ve insani değerleri ihtiva eden bir kitaptır.

SADAKATİN GÖSTERGESİ: SADAKA

Dr. Ahmet OĞUZ

Suudi Arabistan Cidde Din Hizmetleri Ataşesi

كُلُّ مَعْرُوفٍ صَدَقَةٌ

“Her iyilik/güzel iş bir sadakadır.”

(Buhari, Edeb, 33[6021]; Müslim, Zekât, 52 [1005].)

Sözlükte “doğruluk” anlamına gelip sıdk kökünden türeyen sadaka kelimesi, Allah’ın rızasını kazanmak için ihtiyaç sahiplerine yapılan gönüllü veya dinen zorunlu maddi yardımları, bu çerçevede verilen para ve eşyayı ifade eder. Asıl sadaka, mali yardım şeklinde yapılandır. Ancak bu, herkes için mümkün olmayabilir. Dolayısıyla sadaka, maddi şeylerle sınırlı olmayıp Allah’ın rızasını kazanmaya vesile olan her türlü hayırlı söz ve eylemi kapsamaktadır. Sadaka, sadaka veren kişinin imanına ve inancındaki sadakatine bir delildir. Sadaka vermeye tassadduk, sadaka veren kişiye

mütesaddık denilir. Birçok ayet ve hadiste zengin müminlerin malında fakirler ve ihtiyaç sahipleri için hak/pay olduğu bildirilmekte (Mearic, 70/24-25; Buhari, İlim, 6 [63]; Müslim, İman, 10 [12].), Sadaka verenler övülmekte (Ahzab, 33/35; Hadid, 57/18.), bundan imtina edenler ise kınanmaktadır. (Maun, 107/3.) İslam âlimleri ayet ve hadislerdeki kullanımlarını dikkate alarak sadakanın muhtelif türlerinden söz etmişlerdir. Sadakanın makbul olabilmesi için helalinden olması (Buhari, Zekât, 8 [1410]; Tevhid, 23 [7430]; Müslim, Zekât, 63 [1014].) ve sadece Allah rızası için verilmesi gerekir. (Araf, 7/29; Beyyine, 98/5; Darekutni,

Sünen, 1/77 [133].) Sadakada miktar sınırlaması yoktur. Ayrıca her türlü yardımı kapsadığı için, sadaka verenin zengin olması gerekmediği gibi sadaka verilecek kişinin de fakir olması gerekmez. (Ali Duman, DİA, “Sadaka”, c.35 s.383-384.) İmtihan için gönderildiğimiz bu dünyada (Mülk, 67/2.) zaman zaman değişik musibet ve belalarla karşılaşırız. (Bakara, 2/155.) Böyle zamanlarda bizlere yardım eden ve dertlerimizi paylaşan insanların olmasını isteriz. İşte biz de insanların zor zamanlarında yanında olup maddi veya manevi dertlerine çözümler arayarak sadaka vermiş oluruz. Nitekim Peygamberimiz (s.a.s.), “Her iyilik/güzel iş bir sadakadır.” (Buhari, Edeb, 33[6021]; Müslim, Zekât, 52 [1005].) buyurarak iyi niyetle Allah rızası için yapılan her türlü güzel şeyin sadaka olduğunu belirtmiştir. Bir başka hadisinde ise “(Din) kardeşine tebessüm etmen bir sadakadır.” (Tirmizi, Birr, 36 [1956].) buyurmuştur. Bir gün Allah Resulü (s.a.s.), “Her Müslümanın sadaka vermesi gerekir.” buyurdu. Bunu duyanlar şöyle dediler: “(Sadaka verecek mal) bulamayana ne dersin?” Allah Resulü (s.a.s.), “Eliyle (emek verir) çalışır. Hem kendisi faydalanır hem de sadaka verir.” buyurdu. Sahabe tekrar, “Ya buna gücü yetmezse ne dersin?” diye sordular. “İhtiyaç sahibi, darda kalmış ve mazlum kimselere yardımcı olur.” Sahabe tekrar, “Ya buna gücü yetmezse ne dersin?” diye sorunca Resulüllah; “iyiliği veya hayrı ister.” “Bunu da yapmazsa

ne dersin?” diye dördüncü kez sorunca, “Kötülükten uzak durur. Bu da bir sadakadır.” buyurdular. (Müslim, Zekât, 55 [1008].) Her zaman ve zeminde sadaka vermenin önemini ve kapsamını izah eden Allah Resulü (s.a.s.) bir gün ashabına şöyle buyurdu: “Güneşin doğduğu her gün, insanın bütün eklemleri için sadaka vermesi gerekir. İki kişinin arasını düzeltmen sadakadır. Bir kimseyi kaldırarak hayvanına binmesine yardımcı olman veya eşyasını ona yüklemen sadakadır. Güzel söz de sadakadır. Namaza giderken attığın her adım sadakadır. Yoldaki rahatsızlık veren şeyleri kaldırman sadakadır.” (Müslim, Zekât, 56 [1009].) Ayrıca “Kendini doyurmak için harcadığın senin için sadakadır. Çocuğuna yedirdiğin şey senin için sadakadır. Eşine yedirdiğin şey senin için sadakadır. Hizmetçini doyurduğun şey senin için sadakadır.” (İbn Hanbel, Müsned, 28/416-417 [17179].) buyuran Sevgili Peygamberimiz, bir anlamda helal lokmanın sadaka yerine geçtiğini dile getirmektedir. Hz. Peygamber (s.a.s.) bir gün, “Çoklukla övünmek sizi oyaladı.” (Tekasür, 102/1.) ayetini okuduktan sonra o sırada yanında bulunan sahabilere, “Âdemoğlu, ‘Malım, malım!’ diyor. Ey Âdemoğlu! Senin yiyip tükettiğin, giyip eskittiğin ve sadaka verip önceden (ahirete) gönderdiğin dışında bir malın mı var?” buyurdu. (Müslim, Zühd, 3 [2958].) Yine Hz. Âişe’nin anlattığına göre Hz. Peygamber (s.a.s.) bir koyun kesmiş ve eşlerine ondan ne kadarı kaldı

diye sormuştu. Hz. Âişe, “Bize sadece kürek kemiği kaldı.” deyince Resulullah (s.a.s.) şöyle buyurdu: “(Demek ki) kürek kemiğinin dışında tümü (bize) kaldı.” (Tirmizi, Sıfatü’l-Kiyame, 33 [2470].) Allah Resulü’nün belirttiğine göre sadaka vermek malı azaltmaz. (Müslim, Birr, 69 [2588].) Bazı sadakaların sevabı, kişi öldükten sonra da amel defterine yazılmaya devam eder. Bu konuda Rahmet Elçisi (s.a.s.) şöyle buyurmuştur: “İnsan öldüğü zaman şu üç şey dışında amelleri kesilir: Sadaka-i cariyeye (faydası kesintisiz devam eden sadaka), kendisinden yararlanan ilim ve kendisine dua eden salih evlat.” (Müslim, Vasiyet, 14 [1631].) Sevgili Peygamberimiz, cennette müminlere açılacak kapılardan birinin “sadaka kapısı” olduğunu bildirmiş (Müslim, Zekât, 85 [1027].), sadakanın kıyamet gününde

**Hz. Peygamber,
az veya çok
demeden imkân
ölçüsünde sürekli
sadaka verilmesi
gerektiğine işaret
etmiştir. Sadaka
vermek aslında bir
şükür ifadesidir.**

sahibini gölgeleyip himaye edeceğini müjdelemiş (İbn Hanbel, Müsned, 29/579 [18043].) ve bu bağlamda şöyle buyurmuştur: “Yarım hurma (sadaka) ile bile olsa cehennemden korunun. Eğer bunu da bulamazsanız güzel bir sözle (korunun).” (Müslim, Zekât, 68 [1016].) Bu sözleriyle Hz. Peygamber, az veya çok demeden imkân ölçüsünde sürekli sadaka verilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Sadaka vermek aslında bir şükür ifadesidir. Yüce Allah, “Allah’ın sana ihsan ettiği gibi sen de ihsanda bulun.” (Kasas, 28/77.); “...Eğer şükreder-seniz size (nimetimi) daha çok vereceğim...” (İbrahim, 14/7.) buyurarak kendilerine nimet verilenlerin aynı nimeti başkalarıyla paylaşmalarını emretmiş ve paylaşmanın, nimetin devamına vesile olacağını müjdelemiştir. Sadakanın hangi mallardan verileceği kadar (Âl-i İmran, 3/92.) kimlere verileceği de önemlidir. “Kişinin ailesi için yaptığı harcama da sadakadır.” (Buhari, Meğazi, 12 [4006].) buyuran Allah Resulü, aile fertleri ihtiyaç hâlinde iken başkalarına sadaka verilmesini tasvip etmemiş ve şöyle buyurmuştur: “Sadakanın en hayırlısı, vereni ve geçindirmekle yükümlü olduğu aile efradını ihtiyaçsız bırakacak şekilde verilendir. Üstteki (veren) el, alttaki (alan) elden hayırlıdır. Sen ilk önce, geçimini sağlamakla yükümlü olduğun kimselerden başla.” (Darimi, Zekât, 22 [1686].) Yüce Allah cümlemizi rızasına uygun olarak infakta bulunan muhsin ve muhlis kullarından eylesin. ■

ORUCUN HİKMETLERİ NASIL ANLATILIR?

Dr. Mehmet BULUT

DİB Emekli Başkanlık Müşaviri

Orucun hikmetleri ve onun bize kazandırdıkları yüzlerce farklı şekilde anlatılabilir. Konu, ilmî olarak derinlikli bir şekilde yazılabilir; konuya ilişkin hutbe metinleri, vaaz örnekleri hazırlanabilir. İlmihâl kitaplarında mesele daha farklı işlenebilir. Vaaz ve sohbetlerde de hitabet disiplininin sağladığı imkânlarla ayrı bir tarzda sunulabilir. Kısaca, konuya ilişkin müktesebatımız ölçüsünde ve hedef kitemize göre orucun bize kazandırdıklarını muhataplarımıza değişik şekillerde anlatabiliriz. Bunu yaparken mevzuyu doğru, etkili ve faydalı bir şekilde anlatmak önem arz eder. Ben bu yazımda, bundan yaklaşık yüz yıl önce farklı bir üslup ve son derece sade ve akıcı bir Türkçe ile yazılmış bir kitabın konuya ilişkin kısmını iktibas yoluyla dikkatinize sunmak istiyorum. Yazının sonun-

da birkaç cümlelik değerlendirmem de olacak. Buyurun:

“Cenab-ı Hakk’ın her yarattığında bir hikmet olduğu gibi her emrettiğinde de bir hikmet vardır. İnsan düşünecek olsa bunu anlamakta güçlük çekmez. Her derdin nasıl bir dermanı varsa her fenalığa karşı kalkan olacak da bir ibadet vardır. İnsana Mevlâ’sını unutturmayacak olan ibadetlerin de en birincisi namazdır.

Namaz kılmak, dünya gairesini bir tarafa atarak gelip ‘Allah divanı’na durmak demektir. Namaz insanı düşündürüp kendine getirir. Namaz insanı Hakk’ın huzuruna sokar. Daha doğrusu her zaman Allah’ın huzurunda bulunduğunu insana bildirir. Daima namaz kılan, böylece Mevlâ’sını hiç unutmayan kimse elbette Allah’tan korkar; fenalık yapmaz, tembellik etmez, ziyankârlıkta bulunmaz.

İşte namazın bu kadar faydası bulunduğu için dinimiz bize beş vakitten başka ramazanda da büyük bir namaz emreliyor. Onu da yerine getirmek bizim boynumuzun borcudur. Biliyorum, birden hatırınıza teravih namazı gelecek. Lâkin ben onu demek istemiyorum. Benim dediğim başka türlü bir namazdır ki imsak vaktinden başlar akşam namazına kadar sürer. Biz buna Türkçe ‘oruç’ deriz. Sözüm size tuhaf gelmesin, oruç da âdeta büyük bir namazdır. Namaz kılan kimse nasıl elini eteğini dünyadan çekip Hakk’ın divanına varırsa oruçlu olan kimse de namazdaymış gibi ne yer ne içer ne de nefesine uyar. İşine gücüne baksa bile gönlü Allah’la meşgul olur.

Oruca alışan kimse sabırlı olur, tahammüllü olur. Kendine söz geçirir hâle gelir. Bu, büyük bir mertebedir; herkese nasip ol-

mayan bir şeydir. Niceleri vardır ki ne açlığa dayanabilirler ne susuzluğa sabredebilirler. Karınları guruldayınca mutlaka yemekleri gelmeli, ağızları kuruyunca mutlaka suları verilmeli. Eğer vaktinde yiyip içmeseler başları döner, gözleri kararır, sinirleri gevşer, elleri ayakları titrer, hâlsiz kalırlar, âdeta seriliverirler. Hâlbuki oruca alışkın olanlar için susuz kalmak, yemek vakti geçmek gibi şeyler vız gelir. Çünkü onlar uzun müddet açlığa, susuzluğa idmanlıdırlar. Böyleleri açlığa, susuzluğa tahammül ettikleri gibi her şeye karşı da tahammüllü olurlar. Zira onlar her sene oruç tuta tuta nefislerini kırmaya, arzularının isteklerinin önüne durmaya alışmışlardır.

Görmez misiniz; bir oruçlu sabahleyin kalkar, sahurda yedik-

lerinin hararetiyle dili damağı kurur. Canı bir şeyler içmek ister. O adamcağız 'olmaz' der; 'oruçlusun, bir şey içemezsin. Sabret, akşam olsun!' diye nefsinin kırar. Biraz sonra içi ezilmeye başlar, canı yemek yemek ister. O yine 'olmaz' der; 'oruçlusun, bir şey yiyemezsin. Sabret, akşamı bekle!' diyerek nefsinin önüne geçer. Sonra, insanlık hâli olarak kendisinde haremine yaklaşmak arzusu uyanır. O mübarek yine 'hayır, olamaz' der; 'oruçlusun, böyle bir iş de yapamazsın. Sabırlı ol, vaktini bekle!' diyerek nefsinin alt eder. Sonra biriyle konuşup görüşürken, bir başkasını çekiştirmenin meyanesi gelir. Tam o kimseyi şöyledir, böyledir diye çekiştireceği sırada oruçlu olan kimse yine kendine gelir: 'Olmaz, oruçlusun! Kimsenin ayağına kanca takıp

çekiştiremezsin, sonra orucun bir fazileti kalmaz!' diye nefsinin kırar, yine kendine söz geçirir.

Bir gün, beş gün değil, tam otuz gün böylece idman eder. Âdeta nefesine perhiz ettirir. Böyle böyle başlar bu adam nefesine hâkim olmaya. Ramazandan sonra geçen on bir ay içerisinde, o ramazandan kazandığının yarısını yahut da yarısının yarısını dahi muhafaza etse yine büyük bir kârdır. Çünkü ikinci ramazandan da o kadar bir şey kazanır. O ramazandan bu kadar, bu ramazandan bu kadar derken her ramazandan kalan tortu gitgide birikir, artar. Yani, ramazanlarda oruç tuta tuta iyi hâller, güzel huylar edine edine o adam artık gayet temiz ve tahammüllü bir zat olur, çıkar. Artık o kimse sade açlığa susuzluğa değil, her şeye karşı demir gibi sağlam olur. Öylesine bir hazine teslim edilse yahut bir ırz, namus emanet edilecek olsa hiç korkulmaz. Çünkü onun içine insanlık hâli olarak bir fena fikir gelse, o saat, 'hayır, o senin değildir, almayacaksın; o emanete hıyanet etmeyeceksin!' diyerek nefsinin kırar, kendine söz geçirir. Öylesine askerlikte bir vazife verilse de 'şunun şurasında dur, nöbet bekle, kimseyi geçirme' denilse yahut da muharebede, 'şu işi şöyle yapacaksın, bunun için her tehlikeyi göze alacaksın' denilecek olsa, o mübarek soğuk sıcak demeyip o denildiği yerde bekler, kuş uçurmaz. O verdikleri emri yerine getirmek için güçtür-kolaydır demez sabreder, tahammül eder. Ölerек-kalarак vazifesini yapmanın çaresine bakar. (...)

Niceleri vardır ki, açlığa susuzluğa hiç sabredemedikleri gibi paraya pula da, daha başka şeylere de asla dayanamazlar. Hoşlarına gidecek bir şey görünce 'hiii!...' diyerek küçük dillerini yutacak gibi olurlar. 'Aman, ne olursa olsun' diye kendilerini kapıp koyuverirler. Bir türlü kendilerine söz geçiremezler. Kabil değil, nefislerinin arzusunu yerine getirmeden edemezler. Çünkü ne yapsınlar, nefse hâkim olmaya, nefse kumanda etmeye alışmamışlar.

Oruç bu kadarla kalmaz, adamı merhametli de yapar; çünkü açlığın ne olduğunu bilmeyenlere bildirir. Açların ne çektiğini toklara biraz öğretir. Hiç olmazsa zenginlere, 'Açlık ne güç şeymiş; fakir fukaraya Allah yardımcı olsun' dedirtir.

Böylelikle onların yüreğini biraz yumuşatır.

Oruç, adamı itaatli de yapar. Verilen emirleri dakikası dakikasına yerine getirmeye de alıştıırır. Görmez misiniz; imsak vakti gelince dakikasını geçirmemek için bir Müslüman yemeğini yarı bırakıp hemen ağzını çalkalar. İftar vakti de, az çok Allah ne verdiyse önüne koyar, boynunu büküp ezanı bekler. Bir dakika kalır, yarım dakika kalır, o yine yemez içmez. Aldığı emrin dakikasını, saniyesini hesap eder. Bunlar, bu hâller hep büyük, ehemmiyetli şeylerdir.

İşin zevkine varamayanlar orucu sade aç acına gezmekten ibaret zannederler. Hâlbuki oruç, adamı âdetâ meleklere benzetip faydalı bir hâle getirir. Oruç, insanı terbiye ede ede Mevlâ'sıyla birlikte bulundurur. Dünyada bundan daha büyük

ibadet mi olur? Dünyada bundan daha büyük gönül sefası mı bulunur?

Bu ibadetin mevsimi olan o mübarek ramazan iftarlarıyla, teravihleriyle, sahurlarıyla ne kadar hoştur! Gecesinde de gündüzünde de pek başka bir hâl vardır. Hele o ikindiden sonraki neş'e, o oruç sarhoşluğu ne kadar tatlıdır! Sade köyde, şehirde, kasabada değil dağda, bayırda dahi ramazanın kendine mahsus bir zevki vardır ki onu bilen bilir.

İşte evlâtlar, siz de orucu böyle bilin, siz de orucun zevkine böyle varın! O mübarek ramazanı boşu boşuna geçirmeyin! Ahirete çalışmak, dince olan noksanları tamamlamak için ramazandan iyi fırsat mı olur? Ramazanlar, bunalmış ruhları neşelendirmek, gafletle karar-mış gönüllerin pasını silmek için ramazan olmuştur. Namazlar, oruçlar (...), tesbihler, temcidler, teravihler... Hep bunlar insanı ayıltmak, insanın Allah'a karşı kapanmış olan gönlünü açmak içindir.

İnsan bu ayda da ayılmazsa ne vakit ayılır? İnsanın gönlü gözü bu ayda da açılmazsa ne vakit açılır? Gelecek ramazana mı, yoksa biraz daha yaşı başı aldıktan sonra mı? Hâlbuki yarına çıkacağımıza elimizde senet yokken gelecek gidecek ramazanlara güven olur mu? Hatırdan çıkmamalı ki ölüm yaşa başa bakmaz. Ecel gelince ihtiyarı genci ayırt etmez. 'Daha dur bakalım, öyle şeyler bana ne kadar uzak' filan derken hiç ummadığı bir sırada ölüm insanın yakasında bitiverir. O vakit adamın ayakları suya erer ama

iş işten geçer. O zaman dövünmek, pişman olmak fayda vermez.

İyisi mi, insan şimdiden aklını başına almalı! Bu dünyaya niçin geldiğini bilip de ona göre davranmalı! İyice bilmeli ki bu fırsat her vakit ele geçmez. Aba vakti aba alan, yaba vakti yaba alan hiçbir zaman aldanmaz!...”

* * *

İktibas ettiğim bölüm burada bitiyor. Bu metni, 1920’li ve 1930’lu yıllarda iki kez Müşavere Heyeti azalığı da yapmış olan ve dergimizin önceki sayılarında kendinden söz ettiğim Ali Vahid Üryani’nin 1927 yılında Kur’an harfleriyle basılmış *Asker İlmihali* -bu yıllarda askerler için hazırlanıp basılmış ilmihâl ve din dersleri kitaplarını ileride ayrı bir makalede ele almak istiyorum- adlı kitabından aldım (s. 217-226); orijinal

metni yeni harflere çevirerek takdim ettim. Bölümün baş kısmındaki buraya almadığım birkaç paragraf dışında metin üzerinde hiçbir tasarrufta bulunmadım.

Metni okuyan değerli hocalarımız, “Yahu bu, avami bir anlatım” diyebilirler. Ancak sözü edilen eserin, asker ocağına gelmiş, yeteri kadar okuma yazması bile olmayan erata İslam’ı anlatıp sevdirmek amacıyla yazıldığını öncelikle hatırlatmam gerekir. Nitekim yüz yıl önce kaleme alınmış olmasına rağmen büyük bir maharet gösterilerek eserin son derece duru bir Türkçe ile yazıldığı dikkatten kaçmamaktadır. Esasen Hocamız, ortalama halka dinî kültür vermeyi kendisi için bir hedef seçtiğinden diğer bütün eserlerinde de bu ağdasız, yalın anlatımı görmek mümkündür. Benzer durum, üçüncü Di-

yanet İşleri Başkanımız Ahmet Hamdi Akseki’de de müşahede edilebilir.

Bu iktibasla benim esas vurgulamak istediğim şey şu: Günümüzde bilgiye ulaşmanın yollarının son derece arttığı, bunun da etkisiyle insanımızın genel dinî kültürünün hissedilir şekilde yükseldiği kuşkusuzdur; bu, sevindirici bir durum elbette. Buna rağmen dini topluma anlatma eylemlerimizde; hutbe, vaaz ve sohbetlerimizde, halka yönelik kitaplarımızda, makalelerimizde bu tür sade ve duru anlatıma günümüzde de ihtiyaç olduğunu düşünüyorum. Örnek olarak bu metni nazarlarınıza arz etmem de bu keyfiyetle ilgilidir. Ramazanda olduğumuzu da düşünerek kitabın oruçla ilgili bir kısmını takdim ettim. Bu üslubu yakalamanın çok da kolay olmadığını, belki bir yetenek meselesi olduğunu da ayrıca belirtmem gerekir. ■

AN'I VAKTE ÇEVİRMEK: BİR "ZAMAN YOLCUSU" OLARAK İNSAN

Prof. Dr. Osman DEMİR

Hacı Bayram Veli Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi

Zamanda yolculuk konusunu ele alan kaç film vardır diye basit bir arama yapılsa onlarca yapımla karşılaşmak hiç de zor değil. Şüphesiz bunların en başında ve de en eski tarihli olarak *Zaman Makinesi (The Time Machine, 1960)* gelir. Burada filmin başrol oyuncusu (George), icat ettiği bir makine sayesinde zamanda dilediği gibi gezinir. Mesela birden 1899 yılından 802.701 yılına gider ve iki düşman ırkın acımasızca savaşına şahit olur. *Zaman Zaman İçinde (Time After Time, 1979)* filminde, aynı makine tekrar sahneye çıkar ve bu sefer onun kötü ellerde istismar edilmesi sürecine tanıklık ederiz. *Philadelphia Deneyi (The Philadelphia Experiment, 1984)* gibi güçlü bilimsel imaları olan, Einstein'in rölativite kuramını ve zamanda hızlı intikali, yani ışınlanmayı konu edinen uyarlamalar da vardır. Burada da donanmaya ait gemi, birkaç dakika içinde 600 kilometreden fazla bir uzaklığa gider ve gelir. Bu deneyin gerçekte var olduğu iddia edilse de yetkililerce defalarca yalanlanmış, ancak konu, bugün dahi merak edilen hususların başında yer almıştır. Bu alandaki en etkili yapımlardan biri olan *Alınyazısı (Predestination, 2014)* adlı filmde ise zaman ajanımız, uluslararası bir teröristi etkisiz hâle getirmek için geçmişe gider ancak bu sırada bu yolculuğun getirdiği ve kronolojiyi bozan pek çok paradoks ile yüzleşmek durumunda kalacaktır.

Bu türden pek çok yapımda karakterler, içinde buldukları andan duydukları rahatsızlık ya da başka sebeplerle geçmişe giderler ve onu, bugünü değiştirecek biçimde organize etmeye çalışırlar ya da geleceğe giderler ve onları bekleyen muhtemel durumları tecrübe ederek içinde oldukları anı anlamaya uğraşırlar. Esasında beyaz perde, kültür ve medeniyetlerin topyekûn zaman algısı, dün, bugün ve yarına bakışı, kolektif bilinçaltı, korkuları ve beklentileri vb. pek çok zihinsel kodlarını yansıtan bir aynadır. Zamanda seyahat temasının bu kadar işlenmesi de aslında bu yönlü çabaların ne ölçüde anlamlı ve evrensel olduğunu

kanıtlar. Bu mizansenler doğal insani bir güdüye temas eder; o da insan için bir “gayb” olan geçmiş ya da geleceği bilmek ve buradan gelebilecek fırsatlarla veya tehlikelerle yüzleşmektir. Elbette her bir senaryonun fiilen gerçek olması düşünülemez; ancak bunların, hem yazanın hem de izleyen tasavvurunu belli bir yönde ve ölçüde harekete geçirdiği ve etkilediği açıktır.

Peki, ister realite planında düşünölsün isterse de bir fantezi ya da illüzyon olarak kalsın, zamanda yolculuk mümkün olabilir mi? Bilim insanları, kronolojinin korunumu, doğanın düzensizlik yönünde gitme eğilimi (entropi), nedensellik yasası, evrenin sürekli genişlemesi ve zamanın doğası gibi nedenlerle buna imkân vermeseler de olabilirliğine dair ihtimallere de işaret ederler. Ancak zihnin bir işlevi olarak zamanda geriye gitme ya da gelecek vizyonları ortaya koyma suretinde, zamanın her iki tarafını bugüne taşımak mümkündür. Sözgelimi, mahiyeti tam olarak çözülemeyen bir rüyada, böylesine ileri ya da geri hareketler olabilir. Nitekim sufilerin izafi zaman anlayışlarına bağlı olarak gerek rüyada gerekse yakaza hâlinde zamanda seyahat ettikleri, aynı günde çok yerde oldukları (tayy-i zaman) ya da az bir süreye pek çok iş sığdırdıkları (kabz-ı zaman) söylenir. Ruh gibi zaman da soyut bir kavramdır ve insan, geçmiş ya da geleceğin koridorlarında özgürce salındığını pekâlâ hayal edebilir. Hatta bu iş neredeyse her gün yapılan sıra-

dan işler içinde bile sayılabilir. Bir başka soru geçmişini oluşturan maddi ve manevi unsurların mahiyeti ile ilgilidir: Eğer yaşam, içinde olunan “an”dan ibaret ise bu birimi oluşturan; ses, konuşma, görüntü, duygu vb. tüm unsurlar, anlık yok olan şeyler mi yoksa genetik kodlarda ya da insan dışında bir yerde saklanır mı? İlk seçenekte geçmiş, insanla birlikte yürüyen bir şeye karşılık gelir, ikincide ise ondan bağımsız bir varlıktır. Nitekim zaman ve onun sürekliliğinden oluşan tarih, insan ırkının bir hafızasıdır, bu sebeple onun dışında varlığı da yoktur. Geçmiş bir olayı canlandırmak ancak bu tarihsel kesiti, zamanı, mekânı ve oradaki kişileri, bugüne nakletmekle ancak başarılabılır. Denildiği gibi “Geçmiş asla ölü değildir, hatta geçmiş bile değildir.” Dolayısıyla bir mizansen ya da kurgu da olsa zamanda geriye doğru yolculuk, eğer insan hafızası bir tür teknoloji ile titreştirilebilirse mümkün olabilir. İşin geleceğe yolculuk kısmında ise belki ışık hızı aşılsa zamanı delmek, geçmek ve genişletmek de söz konusudur; özel görelilik teorisinde, bir cisim ışık hızına yaklaştırılırsa zamanda yolculuk edilebilir. Bildiğimiz kadarıyla şu an tüm bunlar birer olasılık ve işin nereye gideceğini gösterecek olan tek şey, yine de zaman!

Şüphesiz zaman ve ilgili bir hususta konuşma zorluğu, onun tanımında gizlidir; herkesin bildiğini sandığı ancak bilmediği yine de apaçık algıladığı bir gerçekliktir o! Zamanı yok saymak için bile varlığını kabul

etmek gerekir. Mekânla birlikte, yaşanan her olay ve düşünöncenin şekillendiği iki kategoridir, bilincin temel şartıdır zaman. St. Agustinus’un ifadesiyle sorulmadığında bilinen, sorulunca da müphem hâle gelen bir şeydir. Nitekim zamanın, var mı yok mu, cevher mi araz mı, mutlak mı görelili mi, acı mı anlar toplamı mı, sürekli mi geçici mi, hareketin sayısı mı, varlığın ölçüsü mü olduğu gibi hususlar tartışılmıştır. Platon’un kozmik zamanı (khronos), ezeliyetin sayıya göre hareket eden bir imgesi, Aristo ve takipçisi filozofların zamanı ise öncelik ve sonralık açısından hareketin ölçüsüdür. İbn Rüşd, hareketi ölçen uzantının zihinde idraki, Ebül-Berekât ise varlığın ölçüsü olarak görmüştür. Kelamcılarda atomiktir zaman, anların art arda birbirini takip etmesine zihnin verdiği bir anlamdır. İlk Osmanlı müderrisi Davud-i Kayserî’nin, zamanı vahdet-i vücudcu bir gözle incelediği Nihâyetü’l-Beyân fî Dirâyeti’z-Zamân adlı mühim bir risalesi de vardır ve burada onun, “varlığın bekasının ölçüsü” olduğu sonucuna varmıştır. Zamanı, ezel, ebed ve dehre ayıran Kayserî, geçmişin öncersiz olmasına “ezel”, geleceğin sonsuz olmasına “ebed”, ezel ve ebedin arada fasıla yokken birlikte düşünölmüne ise “dehr” demiş, hissedilen en az miktarını ise “lahza” olarak belirlemiştir. Batı dünyasında da benzer tartışmalar yaşanmıştır; mesela Newton, zamanı mekândan ayrı, mutlak, değişmez ve bölünmez olarak görmüş, Einstein ise özel görelilik kuramı gereği, mekân ve ha-

reketten ayırmamış, esnek olduğunu ve hareket yüzünden bükülebileceğini kanıtlamıştır. Ona göre dördüncü bir boyut olan zaman, farklı hızlardaki gözlemciler için farklı akar ve kütle çekim kuvveti uzay zamanı değiştirir, hızlı ya da yavaş akmasını sağlar.

Öyle görünüyor ki zaman, eski dünyadan bugüne tüm zihinleri meşgul etmiştir, yarının dünyasında da gündemde olmaya ve gizemini korumaya devam edecektir. Girişte dikkat çektiğimiz filmler, ileride gerçekleşsin ya da hep kurgu olarak kalsın, bu yöndeki ilgileri göstermesi bakımından önemlidir. Bir zaman mahpusu olan insan, hep zamanın peşinde ve giderek de onunla yarış hâlinindedir. Onu kavramaya ve yönetmeye çalışır; oysaki özel hâllerde anı yaşamak ve onunla akmak, genelde ise dışarıdan bakmak ve zamanı yönetmek gerekir. Gerçeğe sözünü geçiren tek hakikat ise andır, varlığımız bilincine bu anda ulaşır. Ayağını ana koyan insan -eğer yapabilirse- zamanın iki ucunu, hiçbirini kaybetmeden ve birini diğerine feda etmeksizin kavrayabilir. Zira an olmadan ne geçmiş ne de gelecek vardır; bu üçü parçaları birlikte mevcut olamayan şeylerdir. Sırf geçmişte veya gelecekte yaşamak ise Allah'ı bizden gizler, anın içinde (ibnü'l-vakt) olmalı ve her dem onun hukukuna riayet etmelidir. Şiblî'nin dediği gibi; iki soluk arası bir nefes, iki hatır arası bir düşünme zamanı olan vakit, Allah ile birlikte ve Allah için olursa "vakit" adını alır. O hâlde zamanı idrak, ancak "an"ın üzerinde

Saatın tik takları asla durdurulamayacak ve ilahi bir ilke olan "zamanın oku" hep ileriye gösterecek ve bu oluş, evrenin en çok merak edilen sırrı olarak kalmaya devam edecektir.

yürümek ve onu vakte çevirmekle elde edilebilir. Böylece zaman kendi hâline bırakılmamış ve insanın deruni yolculuğunun bir tecrübesi hâline de gelmiş olur.

Ezcümle; insanlar zamanın varlığı, tanımı, mahiyeti, anlık mı yoksa kademeli mi olduğu, en küçük birimi ile ilişkisi, insan dışında mevcudiyeti, mutlak ya da sınırlı olması, mekân ve hareketle irtibatı gibi hususları hep tartışacaklardır. Solucan deliği ya da kara bir delikten geçmişe dönmeyi yahut da parçacık hızlandırıcı veya yüksek enerjili protonları çarpıştırarak bir saniye de olsa zamanın önüne geçmeyi düşüneceklerdir. Hareket ve kütle çekimi sayesinde zaman çizgisini bükmeyi deneyecek, paralel bir evrende yaşamayı bile düşleyecek, sanal gözlükler sayesinde anılarımızı üç boyutlu canlandırmak için çaba sarf edeceklerdir. Bu beklenti ve hedeflerini çok satan romanlar ya da çok izlenen diziler ya da filmlerde hayata geçirerek, tabiat ve olaylar üzerinde hâkimiyet kurma ümitlerini hep canlı tutacaklardır. Her ne olursa olsun, saatın tik takları asla durdurulamayacak ve ilahi bir ilke olan "zamanın oku" hep ileriye gösterecek ve bu oluş, evrenin en çok merak edilen sırrı olarak kalmaya devam edecektir. Belki de en önemlisi, zamandan önce bir hiç olduğunu anlayan, onu akılla değil sezgiyle kavrayan, zayı etmeden hakkını koruyan ve anı tefekkürle vakte çeviren insanlar ise hem bu dünya hem de ahiret yolculuğunu kazanmaya aday olacaktır! ■

MEVLA GÖRELİM NEYLER NEYLERSE GÜZEL EYLER

Dr. Lamia LEVENT ABUL

DİB Süreli Yayınlar ve
Kütüphaneler Daire Başkanı

Insanın bireysel hayatında birtakım zorluklar ve sıkıntılar yaşadığı gibi toplumlar da zor ve meşakkatli dönemler geçirirler. Bu, dünyanın bir imtihan yurdu olmasının gereğidir. İnsanın hem hayır hem şer ile imtihan olması Yüce Allah'ın değişmez bir sünnetidir. (En-biya, 21/35.) İnsan ise bir sıkıntı ile karşılaştığı zaman onu anlamaya ve anlamlandırmaya çalışır. Çünkü insanı insan yapan, onun anlamın peşinde olması ve yaşadıklarını sorgulamasıdır. Hakk'ın, insanı neden böylesi sinamalardan geçirdiği üzerinde düşünür. Eğer insan yaşadıklarına zahirî bir gözle bakarsa doğru değerlendirme imkânı bulamaz. Ancak derin bir tefekkür ve hikmetle baktığında hiçbir şeyin sebepsiz ve anlamdan yoksun olmadığını idrak edebilir.

Her şeyden önce bu kâinat ve kâinatta bulunan her şey Hak Teâlâ'nın mülküdür ve O'nun tasarrufundadır. Burada geçerli olan kanunlar da O'nun ilmi ve hükmü dâhilinde cereyan eder. Kâinatta cereyan eden her olay bir sebebe mebni olarak hikmet eliyle gerçekleşir. İnsanın karşılaştığı sıkıntı ve belalar açısından baktığımızda ise Allah kullarına hiçbir şekilde zulmedici değildir. Hz. Mevlana, Yaradan'ın mutlak iyi ve mükemmel olduğunu söyler. Dolayısıyla O'nun takdir ettiği her şey iyiliğe yöneliktir. İnsanı kötülüğe götüren ise şeytan, nefis ve aklın kötüye kullanılmasıdır. Mutlak anlamda kötülük yoktur. Aslolan iyiliktir, kötülük arızidir, görecelidir. Kötülük imtihan içindir. İnsan hikmetini kavrayamadığından iyiliği kötülük olarak algılayabilir. İyiliğin kıymetinin anlaşılması için kötülük olabildiği gibi insanın manevi olgunluğu için de olabilir.

Esasında insanın bu dünyaya gönderilmesinin sebebi onun manevi olarak olgunlaşarak Rabbine dönmesi içindir. Çünkü insan Hakk'ın katından yeryüzüne inmiştir. Bu, insan için aynı zamanda bir düşüştür. İnsan şehadet âleminde Hakk'a ve hakikate şahitlik etmek ve yeniden uruç etmek için gelmiştir. Ancak insanın bu büyük vazifesini yapmaya engel olan bazı düşmanları da vardır. O, bu büyük vazifesini unuttur ve düşmanlarının tesirlerine kapılırsa tekâmülünü tamamlayamaz. Hak Teâlâ kuluna olan sonsuz şefkat ve merhametiyle onu uyarmak ve ikaz etmek ister. Ta ki insan uyansın ve asıl vazifesini hatırlasın. Bu nedenle Rabbimiz, bir darlık ve sıkıntıyla karşılaştığımızda bu hakikati hatırlamamızı ister: "İnnâ lillahi" yani "Biz O'ndan geldik, biz her şeyimizle O'na aitiz." Bu uyarı insana nereden geldiğini ve neden burada olduğu gerçeğini anlatır. Yaşadıklarının anlamsız olmadığını; yaşanan her olayın manen olgunlaşarak yükselmek gibi bir hikmete mebni olduğunu hatırlamasını ister. Yani kendisine verilen maddi ve manevi özelliklerin inkişaf edip insanın kendini bilmesi içindir. O vakit kul bu darlık zamanında kendisine güç

verecek hakikati haykırır: “İnnâ ileyhi râciun” yani “Tekrar O’na döneceğiz.” Böyle basiretli bir nazar, insana yaşadığı sıkıntıların beyhude olmadığı ve onlara sabır ve sebat göstermesi hâlinde ilahi yardımla destekleneceğinin işaretidir. Zira bu ayetlerin devamında Yüce Allah sabreden kullarını bağışlanma, rahmet ile müjdelere ve onların doğru yola ulaşanlar olduğunu haber verir. (Bakara, 2/155-157.)

Kehf suresinde insana bildirilen mesaj, bizim zahiren kötü olarak nitelendirdiğimiz birtakım olayların hakikatte iyi olduklarıdır. Her şeyin bir zahiri bir de bâtını vardır. İnsan sınırlı bir bilgiye, görüş ve anlayışa sahiptir. Bu sebeple olayları sathî bir şekilde değerlendirebilir. Yüce Allah şer görünen bir olayın hayır, hayır görünen bir olayın ise şer olabileceğini söyler. (Bakara, 2/216.) Sufiler her şeyin olması gerektiği şekilde cereyan ettiğini söyler ve “olanda hayır vardır” sözüyle bu hakikati ifade ederler. Merkez Efendi’nin söylediği gibi âlemde öyle güzel bir nizâm ve düzen vardır ki ne bir şey ilave etmeye ne de bir şey eksiltmeye hacet vardır. Her şey merkezinde yani tam da olması gerektiği yerde ve şekilde cereyan eder. Bu anlayışla hadiselerle bakmak, Peygamber Efendimiz tarafından hayranlık duyulacak bir özellik olarak zikredilir. Zira mümin hayırla karşılaştığında şükreder, şerle karşılaştığında sabreder. Her hâli de onun için hayır sebebi olur. (Müslim, Zühd, 64.)

Sufiler yaşanan olayları değerlendirirken zahir ve bâtın dengesini gözettiler gibi her şeyin Hak Teâlâ’nın ilmi ve

kudreti dâhilinde gerçekleştiği idraki içinde olduklarından yaşadıkları olumsuzlukları da bir ceza olarak görmezler. Aksine bu tür olayların kulun affına ve sevap kazanmasına vesile olduğuna dikkat çekerler. Müminin başına gelen her kötülük günahlarına kefarettir. (Buhari, Merda, 1.) Başta peygamberler olmak üzere Allah Teâlâ’nın nice sevgili kulu pek çok sıkıntılar ve olumsuzluklarla mücadele etmişlerdir. Sevgili Peygamberimiz ve ashâbı çok zor sınamalardan geçmiş ve bu sıkıntıları ceza olarak görmek yerine kulluklarını en güzel şekilde gösterme fırsatı olarak değerlendirmişlerdir. Çünkü insan iyi veya kötü, karşılaştığı her olayda alması gereken derse odaklanırsa bu onu manevi olarak geliştiren ve olgunlaştıran bir tecrübeye dönüşür.

Bazen de başa gelen sıkıntılar, derecelerin ve makamların yükselmesi için verilir. Her türlü gûnahtan korunan Allah elçilerinin karşılaştıkları sıkıntılar bu kabildendir. Kur’an, onların çektiği sıkıntıları bize haber verir: “...Peygamber ve onunla müminler, ‘Allah’ın yardımı ne zaman?’ diyecek kadar darlığa ve zorluğa uğramışlar ve sarsılmışlardı. İyi bilin ki Allah’ın yardımı pek yakındır.” (Bakara, 2/214.) Sıkıntı anında sabra sarılan ilahi mükâfata ve rahmete mazhar olur. Sabır ilahi takdire rıza göstermektir. Allah Teâlâ bu sabrı gösteren kullarıyla beraberdir. (Bakara, 2/153.)

Sufiler sıkıntıların insanın değerinin ortaya çıkması için verildiğini söylerler. İnsanın manevi tekâmülü Hak Teâlâ’dan gelen her şeye rıza göstermekle olur.

Hayır da şer de O’ndandır. Allah dostları hem hayır hem şer hâlinde rıza hâlini benimser ve şöyle derler: Her hâlimize elhamdülillah! İbrahim Hakkı Hazretleri de her hâlimden hoşnuttur. Zira O, neylerse güzel eyler:

*Hak şerleri hayreyler
Zannetme ki gayr eyler
Arif ânı seyreyler
Görelim Mevla neyler
Neylerse güzel eyler
Sen Hakk’a tevekkül kıl
Tevfiz it ve rahat bul
Sabreyle ve razı ol
Mevla görelim neyler
Neylerse güzel eyler ■*

**Esasında insanın
bu dünyaya
gönderilmesinin
sebebi onun
manevi olarak
olgunlaşarak
Rabbine dönmesi
içindir.**

Prof. Dr. Yavuz FIRAT:

“Hatimle teravih kılınan camiler bayram yeri gibidir.”

Söyleşi: Mahir KILINÇ

Kayseri'nin tarihî iki camisi Hunat ve Cami-i Kebir'de 32 yıldır hatimle teravih namazı kıldırıyorsunuz. Öncelikle hatimle teravih kılmanın ve kıldırmanın öneminden kısaca bahsedebilir misiniz?

Ramazanın emaneti teravih namazını kılmak ve kıldırarak önemlidir. Zira İslam'ın ilk döneminde yani Asr-ı Saadet döneminde Peygamberimiz tarafından teşvik edilen ve ashabına da kendisinin kıldırması olduğu bir namazdır. Teravih namazını başlangıçta cemaate bizzat kıldırarak Hz. Peygamber (s.a.s.), ümmetin bunu belki yerine getiremeyeceği düşüncesiyle bu uygulamadan vazgeçmiştir.

Teravih namazı insana manevi anlamda haz veren, zevk veren bir ibadettir. Ramazan ayında bir camide, cemaatle birlikte teravih namazını hatimle kılmak gerçekten zevklerin en âlâsı, en üstünüdür diyebilirim. Zira insanlarımız teravih namazını hatimle kılmayı, ramazan ayını ihya ve ikame etmekte önemli bir unsur olarak değerlendirmişler ve buna özen göstermişlerdir. Hatimle teravih namazı kılınan camiler diğer camilere nispetle ramazanda bir bayram yeri gibidir. İnsanların müthiş bir huşu ve zevk aldıkları teravih namazları o mübarek ayın en büyük nişanesi olarak insanların hatıralarında önemli bir yer tutuyor.

Kur'an-ı Kerim'i ezberden okumak, özellikle namaz esnasında baştan sona kadar okumak hiç de kolay olmasa gerek. Okuyucularımıza bunun zorluklarından ve beraberinde getirmiş olduğu güzelliklerden söz edebilir misiniz?

Kur'an-ı Kerim'i ezberlemek ve onu okumak kolay değildir. Peygamber Efendimiz de pek çok hadisinde hafızları över. Onlardan biri de “Ümmetimin en şereflipleri, Kur'an-ı Kerim'i ezberleyen hafızlar ve gecelerini ihya edenlerdir.” (Suyuti, I, 36/1063.) hadisidir. Kur'an hafızı olmak kolaydır ancak hafız olduktan sonra onu muhafaza etmek oldukça zordur. Dolayısıyla bunu bir zikir gibi kendinize bir plan dâhilinde vazife edinmelisiniz. Her gün mutlaka Kur'an-ı Kerim'i belli bir miktar okumak hayatımızda yer almalıdır. Böyle yapıldığında ancak Kur'an-ı Kerim'i muhafaza etmek mümkün olabilmektedir. Ben öğrencilik hayatımda katılmış olduğum yarışmalar ve ramazanlarda

okuduğum hatimlerle sürekli Kur'an ile bir yaşam sürdürdüm. Dolayısıyla Kur'an-ı Kerim benim hayatımdan hiç eksik olmadı. Bu da beraberinde hıfzımı kuvvetli tutmamı sağladı. İşte hafızlık ne kadar kuvvetli olursa onu ezberden okumak da o kadar kolay oluyor. Kur'an-ı Kerim'i namaz dışında okuduğunuz zaman çok daha rahat okuyabilirken namaz esnasında okumak o kadar kolay olmuyor. Çünkü namaz insana ayrı bir sorumluluk yüklüyor lakin namazda okuduğunuz ayetler de âdeta insanın hafızasına bir bir kazınıyor.

Siz aynı zamanda öğretim üyeliği görevini de yürütmektesiniz. Sizin bu şevkiniz ve istikrarınız gerek öğrencileriniz gerek cemaat tarafından nasıl karşılanmakta?

Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde Kıraat Ana Bilim Dalı Başkanlığı ve Kıraat Ana Bilim Dalı öğretim üyeliğini de yürütmekteyim. Kur'an'ın hıfzıyla alakalı bir görev yapıyorum. Allah bana vazife olarak da Kur'an-ı Kerim'i öğretmeyi nasip eyledi. Yürütmekte olduğum bu vazife hafızlığımı muhafaza etmemde çok büyük bir katkıya sahiptir. Üniversitede yürüttüğümüz vazife ve Kayseri'deki az evvel zikrettiğimiz iki camide ramazanlarda kıldırılmış olduğumuz teravih namazları gerek insanlarımız gerekse öğrencilerimiz tarafından gıptayla karşılanmakta ve pek çok öğrencim de ramazanda hatimle kıldırılmış olduğumuz teravih namazlarına da katılmaktadır. Öğrencilerimizden hafız olan ve hafızlıklarını zayıflatmış olanlar için hocaları

olarak beni mihrapta namazda Kur'an-ı Kerim'i hatmettiğimi gördüklerinde benim durumum onlar için bir motivasyon oluyor. Bir bakıyorsunuz, hafız öğrencilerim, "Hocam, şu kadar cüzü hazırlayıp size dinleteceğim." diyor. Dolayısıyla öğrencilerimden hafızlığı zayıf olanların harekete geçmelerine vesile oluyor.

Hem hafız hem ilahiyat fakültesi hocası olarak hem hafız olanlara hem de akademik anlamda kendini geliştirmek isteyenlere ne gibi tavsiyelerde bulunmak istersiniz?

Hafız olmak bir merhale dir ve kişinin bu merhaleyi muhafaza etmesi gerekir. Yani hafızlığını unutmaması gerekir. Kur'an-ı Kerim'i unutmamak için her gün belli bir miktar ezber olarak okumaya özen göstermelidir. Hafız olan kardeşlerimizin gününün bir planı olmalı ve bu planına da mutlaka Kur'an-ı Kerim okumayı dâhil etmelidir. Ben böyle yapıyorum.

Hafız olmak bize Kur'an-ı Kerim'in metniyle hemhâl olmayı getirdiği gibi Allah'ın bize göndermiş olduğu mesajın farkında olmamıza yönelik de bir sorumluluk yüklüyor. Dolayısıyla hafız olup da kendisini akademik anlamda geliştirmek isteyen kardeşlerimizin, hâliyle Arapçayı ve onun inceliklerini de öğrenmesi gerekiyor. Sine llerde taşınan o kelamın hayata taşınabilmesi adına onun bilinmesi ve anlaşılması hafızlar için kaçınılmaz bir durumdur. Ayrıca diğer dinî ilimlerin dünyasına kapı aralamak da Arapçanın peşi sıra gelecektir. ■

Öz Geçmiş

Prof. Dr. Yavuz Fırat, Erzincan ili Ter can ilçesi Beşgöze köyünde doğdu. Sekiz yaşında Kur'an-ı Kerim'i ezberledi. Kur'an talimi ve Arapça dersleri aldıktan sonra 1980 yılında Erzincan İmam Hatip Lisesinden, 1984 yılında da Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. Aynı yıl Suudi Arabistan'da yapılan hafızlık yarışmasına katıldı ve alanında dünya ikinciliği derecesi aldı. Askerlik vazifesinin ardından 1986 yılında DİB İstanbul Haseki Eğitim Merkezi Arapça bölümünü 1988'de tamamladı. 1990 yılında Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinin Tefsir Anabilim Dalına öğretim görevlisi olarak atandı. 1992'de "Ebû Saîd el- Hâdimî ve Risâletü Tertî'li'l- Kur'an" isimli çalışması ile yüksek lisansını, 1998'de ise Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde Tefsir Anabilim Dalında "Vahiy Sürecinde Oluşan İslam Toplumu" adlı çalışması ile doktorasını tamamladı. 2007-2009 yılları arasında Bulgaristan Sofya Yüksek İslam Enstitüsünde misafir öğretici olarak dersler verdi. "Semantik Açından Kur'an'da Lanet" isimli çalışması ile 2009'da doçent oldu. Hazırladığı "Filibeli Nureddinzâde'nin Kısmî ve Sûre Tefsirleri" isimli çalışması ve "Kur'an Tilâvetinin Kuralları (Tecvid)" başlıklı kitabı ile 2014'te Kıraat Anabilim Dalında profesörlük kadrosuna atandı. Yayımlanmış çeviri kitap, makale ve telif makaleleri vardır. Son dönemlerde kıraat ilmine yoğunlaşmış ve bu alanda eserler vermiştir. Aşere kıraatını Mısır tarikinden tatbiki olarak tam hatim şeklinde okumuştur. Hâlen Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesinde öğretim üyesi olarak görev yapmakta ve Kıraat Anabilim Dalı Başkanlığını yürütmektedir.

TARİHİN DEPREM ÖĞÜDÜ: MÜTEYAKKIZ OLUN!

| Nermin TAYLAN

Her depremde bir öncesinde görmediğiniz şeylerle karşılaşsınız. Her biri daha evvelinden söylenenlerin haricinde cümlelerle ifade edilir. Her biri farklı kültürleri farklı coğrafyaları etkiler. Ve depremlerin her biri bizi, hayatlarımızı, sevdiklerimizi veya var oldukça edindiklerimizi alır götürür.

Depremler dünyadaki en yıkıcı belki en korkutucu ve kolay kolay tahmin edilemeyen doğa olaylarıdır. Her yıl birkaç mil-

yon depremin dünyayı salladığı bilinir lakin bunlardan pek çoğu hissedilmeyen sarsıntılardır. Ancak yılda en az birkaç defa dünyanın herhangi bir yerinde büyük bir sarsıntı olur. Bu sarsıntılar yüzbinleri etkiler, binlerce can alır ve nice hayatları yok eder. Böylesi yıkıcı depremler tarih sayfalarında “büyük afet” diye nitelendirilir.

Yaşadığımız topraklarda da geçmişte büyük depremler olmuş, nice canları hayattan koparmıştır. Bu depremler içerisin-

de tarihin yazdığı en büyük Maraş depremi 1114 yılında yaşanmış ve neredeyse halkın tamamı hayatını kaybetmişti. Kaynaklarda 29 Kasım sabahı başlayan deprem birkaç dakika devam etmiş, şehrin toplamda 40 bin kişiyi bulan nüfusunun tamamı toprak altında kalmıştır. Urfalı Miteos eserinde şehirde kimsenin sağ kurtulmadığını kaydederken Süryani Mihail ise Maraş şehrinin kendi kadim halkına mezar olduğunu yazmıştır. Lakin Maraş depremiyle ilgili en açık bilgiyi veren

Azîmi, “Depremden önce hava oldukça kararmış, sonra kar yağmış ve her taraf karla kaplandıktan sonra büyük bir uğultuyla yer sarsılmaya başlamış.” ifadelerini kullanır. Tarihî kaynaklara göre deprem, Maraş haricinde Elbistan, Sis, Misis, Keysun, Samsat, Adıyaman, Raban, Antakya, Harran, Halep, Azez, Esarib, Zerdana ve Balis gibi şehirlerde de büyük yıkımlara yol açmış ve Urfa surunu on üç kulesiyle birlikte Harran surunun neredeyse tamamını yerle bir etmiştir. Bunun yanı sıra civar illerde birçok manastır, kilise ve köy de harap olmuştur.

Bu depremden yüzyıllar sonra, 1513 yılında ise aynı fay hattı üzerinde yaşanan depremde yine Maraş büyük ölçüde etkilenmiş, on binlerce insan bu depremden zarar görmüştür. Ölü sayısının rakamlarla verilemediği depremde Maraşlılar ya şehirleri terk etmiş ya da yıkılan ve tahrip olan evlerinin yerine yeni yaşam alanları bulmuşlardır.

Maraş'ın yanı sıra tarihin kaydettiği en büyük 4 depremden biri de 526 yılında yaşanan Antakya depremidir. Yaklaşık olarak 8.0 büyüklüğünde meydana gelen depremde 250 bin veya 260 bin kişi hayatını kaybetmiştir. Bu sebeple Antakya depremi dünya tarihinde kaydedilmiş en çok can kaybına neden olan ilk 4 deprem arasında gösterilir. Ancak bu depremin farklı bir özelliği de M.S. I. yüzyılın ilk yarısında ortaya çıkan Hristiyanlığın Kudüs dışında ilk defa Antakya'da yayılması sebebiyle depremden sonra yaşananlardır. Şöyle ki Hz. İsa'ya inananlara ilk defa Antakya'da “Hris-

tiyan” adı verildiğinden M.S. II. yüzyılda Antakya; Roma ve İskenderiye'den sonra 200-300 bin civarındaki nüfusu ile imparatorluğun üçüncü büyük metropolisi durumuna gelmişti. Ancak Hristiyan nüfusun yani bu yeni dinin bu denli yoğun olduğu topraklarda böylesine büyük bir depremin yaşanması halkı galeyana getirmiş, depremi Hristiyanların laneti sayarak pek çok din adamını öldürmüşlerdi. Antakya halkı bununla da yetinmeyerek kaçmak üzere olan Piskoposu yakalayıp Roma'ya göndermişler ve burada vahşice öldürülmesine yol açmışlardı.

Antakya 526 yılından önce pek çok deprem görmüş ve 526 yılından sonra bu depremin sarsıntısı daha yeni dindiği vakitlerde en az bir önceki deprem kadar büyük bir deprem yaşamıştır. 528 yılında yaşanan bu depremde binlerce insan hayatını kaybederken 846 veya 847 yılında meydana gelen depremde Antakya ve Musul'da 20 bin kişi ölmüştür. Yine 868 Antakya depreminde bütün evler yıkılmış ve kale burçları harap olmuştur. Mart 1054 depreminde 10 bin kişi ölmüştür. 1092, 1157 ve 1169 yıllarında meydana gelen depremler Antakya'da ve Bakras Kalesi'ni; 1822 yılında meydana gelen deprem ise İskenderun ve çevresi ile Seleukeia Pieria'nın son kalıntılarını yok etmiştir. 16 Nisan 1872 tarihinde meydana gelen şiddetli deprem Antakya ve köylerinde büyük tahribata yol açarak 1500 ölü ve 5000'e yakın yaralı bırakmıştır. Günümüzün acı bilançosu ise kalbimizi kanatmaya, sözlerimizi ağılatmaya devam ediyor.

Tarihte İstanbul depremleri

Coğrafyamız üzerinden geçen fay hatlarının etkilediği en önemli şehirlerden biri de hiç şüphesiz İstanbul'dur. Geçmişten bugüne İstanbul 600'den fazla sarsılmakla beraber 1999 depremi gibi bazı büyük sarsılmalarda oldukça büyük bir yıkıma tanıklık etmiştir. Resmi kayıtlardan anladığımız kadarıyla İstanbul'un bilinen ilk büyük depremi 342 yılında yaşanmıştır. Bu depremde büyük ölçüde yara almayan İstanbul 358 yılındaki İzmit depremiyle yeniden sarsılmış fakat bu defa büyük ölçüde etkilenmişti. Şehrin en büyük İmparatorluk kilisesi Ayasofya'nın kubbesi dahi çökmüştü. 402, 412, 417, 423, 437 ve 442 yıllarındaki depremler ufak ölçekte kendisini hissettirse de 447'de meydana gelen depremde İstanbul önemli ölçüde yıkıma uğramıştır. Binlerce evin yıkıldığı depremde can kaybı bilgileri-

ne ulaşmasak da kaynaklarda surların dahi büyük oranda yıkıldığı yazılmaktadır. 450, 477, 487, 525, 533 yıllarında yaşanan depremler küçük ölçekte hasarlar meydana getirdi. Lakin 16 Ağustos 542'de meydana gelen deprem âdeta kıyâmeti andırıyordu. Ağustos depreminde evler, surlar, heykeller, anıtlar yıkıldığı gibi yüzlerce can kaybı meydana gelmişti. 546, 557 yıllarında küçük olsa da 7 Mayıs 558 tarihindeki deprem hayli büyüktü. Bu deprem, İstanbul'da büyük ölçüde hasara yol açmış, yüzlerce evin yıkılmasıyla birlikte Ayasofya'nın kubbesi dahi çökmüştü. Bu depremin İstanbul'da meydana getirdiği hasar çok büyüktü. 568 yılından 1202 tarihine kadar İstanbul'da 16'ya yakın büyük deprem meydana geldi ancak 1 Mart 1202 tarihli deprem Bizans İmparatoru'nun yatağını ikiye ayıracak ve bir görevlinin o yarığa düşüp öleceği kadar şiddetli ve şehrin içinden geçen bir depremdi.

Tüm bu depremlerin haricinde İstanbul, tarihinin en büyük depremlerinden birini 1 Haziran 1296'da yaşadı. Kaynakların aktarımına göre taş üzerinde taş bırakmayan depremde evler, saraylar, kiliseler, anıtlar yıkıldı, su taşkınları meydana geldi. Hatta depremin etkisiyle deniz suyu surlardan aştı, şehir içerisine balıklar düştü. İki ay kadar süren büyük artçı sarsıntılardan dolayı halk şehirde üç ay korkuyla yaşadı. İstanbul'un 1343 depremi şehir surları ve Ayasofya'nın duvarlarını yıka- cık kadar şiddetliydi. 1419'da meydana gelen depremde ise depremin şiddetinden tsunami

meydana geldiği bazı kaynaklarda yer almakla birlikte şehir surlarını aşan dalgalar ve neredeyse şehir içerisinde yüzen balıklar anlatılır. İstanbul'da Doğu Roma İmparatorluğu döneminde son deprem 1437'de meydana gelmiştir.

Fetihten sonra depremler

İstanbul'un fethinden sonra yaşanan ilk deprem 18 Aralık 1488 tarihinde vuku bulmuş, şehirde bulunan evlere büyük ölçüde zarar vermesinin yanı sıra Fatih Camii kubbesi tamamen yıkılmıştır. Ancak İstanbul'un asıl depremi yani tarih kitaplarının "Küçük Kıyâmet" olarak adlandırdıkları büyük İstanbul depremi 10 Eylül 1509'da, gece saat dört sularında meydana gelmişti. Bu depremde insanlar daha ne olduğunu dahi anlayamadan dakikalar içinde şehir âdeta harabeye dönmüştü. Doğu Akdeniz'de meydana gelip Bolu'dan Edirne'ye kadar büyük bir alanı etkileyen deprem uzmanların ifadesine göre 1000 yıllarında yaşanan depremden sonraki en şiddetli depremdi. 1509 depreminde depremin korkusu ve verdiği hasar sebebiyle Sultan II. Bayezid günlerce sarayın bahçesindeki çadırda yatmıştır. Nitekim depremde İstanbul'da zarar görmemiş tek bir ev kalmamış, şehirde 1070'den fazla ev yıkılmıştı. Surlar, kuleler, sütunlar ve evler yıkılmış, pek çok yapı ve nice tarihi eser zarar görmüştü. Bazı kaynaklarda 4-5 bin, bazılarında göre de 13-14 bin insan hayatını kaybetmişti.

Yetki Mimar Sinan'a verildi

Bu depremin izleri neredeyse kaybolmak üzereyken 10 Mayıs 1556'da gece vakti şehirde,

Ayasofya ile Fatih camilerinin ve surların hasar gördüğü yeni sarsıcı bir deprem daha meydana gelmiştir. Bu depremden sonra İstanbul'da uzun yıllar deprem olmasa da devlet deprem hasarlarının ve can kaybının önüne geçmek için Divan-ı Hümayun'da mimar başı olan Mimar Sinan'a "bina ilminden haberi olmadan ehil olmayan kişilere yapı inşa ettirmeme" yetkisi verilmiştir. Yani XVI. yüzyıl Osmanlısında güvenli yapı inşası ile ilgili yetki Mimar Sinan'a verilmiştir.

1719'da sabah ezanı sırasında meydana gelen deprem ise oldukça şiddetliydi. 25 Mayıs 1719 depremi, Marmara Denizi'nin doğu kısmında oluşan küçük şiddetli öncü sarsıntılar sonrasında meydana gelmişti. İstanbul'da, İzmit ve Yalova'da büyük hasar oluşmuş ve pek çok ev, kilise, cami, kule vb. yapı zarar görmüştü. 40 cami ile surlardaki 27 burç yıkılmıştı. 1719 depremi sonrasında Osmanlı Devleti'nde depremlerin oluş nedenleri hakkında bir araştırma komisyonu kurulmuş ve deprem sonrası yeniden yapım ve barınma sorununun çözümü çalışmaları 5 yılda tamamlanabilmişti.

2 Eylül 1754 gecesi meydana gelen İstanbul depremi, çok şiddetli olmadığından Fatih ve Bayezid camilerinin kubbeleri ile Yedikule'nin burçlarından birinin yıkılması haricinde bir etki yapmamıştı lakin 1766 depreminde Topkapı Sarayı hasar görmüş, çarşı ve iş yerlerinde, baraj ve yeraltı su dağıtım tesislerinde büyük hasar olmuş, neredeyse bütün hanlar yıkılmış; cephanelik ve barut depolarının

yıkıntı altında alev alması da askeri yapılara oldukça zarar vermişti.

Osmanlı tarihinin bundan sonra yaşadığı büyük depremler ise Bursa'yı tamamen yıkan 1855 depremi ile 1893 Malatya depremi olmuştur. 28 Şubat 1855'teki Bursa depreminde bin 300 kişi hayatını kaybederken binlerce ev ve işyeri harabeye döndü. Bazı tarihsel anıtlar ve camileri de içeren yapılar çökerken çıkan yangının kısa sürede şehir içine yayılması ölü sayısının artmasına sebep oldu. 13 Şubat 1893'te yaşanan Malatya depreminde arşiv kayıtlarına göre neredeyse yıkılmadık bina kalmamıştı. Osmanlı arşiv vesikasından anladığımız kadarıyla "kar gökten âdetâ çamur gibi yağmış, ahali çamur içinde kalıp hayli zorluk çekmiş, büyük ölçüde gıda ve barınma ihtiyaçları yaşanmış ve özellikle çadır ve tahtadan inşa edilen barakaların yetersiz kalması" sebebiyle İstanbul'dan acil telgrafla yardım istenmişti.

İstanbul 10 Temmuz 1894'te tahminen 1349 kişinin hayatını kaybettiği şiddetli bir depremle daha sarsıldı. 18 saniye süren ve birbirini takip eden üç dalga hâlinde gelen deprem, Adapazarı, İzmit, Gebze, Kartal, Adalar, Üsküdar, İstanbul, Büyükçekmece, Küçükçekmece, Çatalca, Bozburun, Yalova, Karamürsel, Sapanca'ya kadar büyük bir bölgeyi etkilemişti. 9 Ağustos 1912'deki deprem ise Osmanlı'yı etkileyen son büyük depremdir. Şarköy-Mürefte'de meydana gelen 7.3 büyüklüğündeki deprem, Edirne'nin de güney kısmına büyük hasar vermiş, İstanbul'da birçok evi yer-

le bir etmiş, bazısının bacasını yıkmış, duvarlarını çatlatmış ve telgraf direklerinin yıkılmasına sebep olmuştu.

Deprem gerçeğini hiç unutmamalıyız

Deprem; belki de en acı gerçeğimiz... Yıkan, yakan, acıtan, yok eden, hayatları bitiren sırlı bir güç... Tarih bize, bu topraklarda yaşayanların depreme daima hazırlıklı olması gerektiğini, yeryüzü sarsıntılarına karşı müteyakkız olmamız gerektiğini, en ufak bir ihmalin bile telafisi imkânsız acılara neden olacağını öğütüyor. Bu güzel vatanda yaşarken bu gerçeği hiçbir zaman aklımızdan çıkarmamamız gerekiyor.

Bu vesile ile Kahramanmaraş merkezli yaşanan depremlerde hayatını kaybedenlere Allah'tan (c.c.) rahmet, yakınlarını yitirenlere sabırlar diliyorum... ■

RAMAZAN ve İNFAK

Nurcan SOLAK

Nevşehir Müftü Yardımcısı

Her ibadet, ifa edilişi bakımından bireysel bir eylem olmakla beraber, bazıları toplumu direkt olarak ilgilendirmekte ve fertler arasında kuvvetli bir bağ oluşturmak suretiyle sosyal dayanışmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda Müslümanlar arasında dayanışma tesis etmek amacıyla birbirleriyle yardımlaşmaları istenmiş ve bu yardımlaşma birtakım ibadetlerin farz kılınmasıyla tavsiyenin ötesine geçerek pratik uygulamalar etrafında sosyal hayata nüfuz edip gündelik yaşamın bir parçası hâline getirilmiştir.

Bilinmelidir ki mülk, mutlak olarak Allah Teâlâ'ya aittir. Mecazi anlamda sahibi görünen biz kullara ise bu nimetler üzerinde geçici olarak tasarrufta bulunma hakkı verilmiştir. E-

sas itibarıyla Allah'ın mülkünde Allah'ı razı edecek tarzda bir tasarruftur bizlerden istenen. Yani hakiki sahibinin emrettiği istikamette mülkü kullanmamız gerekmektedir. Çalışmak, helal yoldan mal mülk sahibi olmak elbette meziyettir. Ancak doğru olan bunları putlaştırıp kalbe nüfuz ettirmeden hak yolunda infak edebilmektir. Çünkü zenginlik, mal mülk, servet ilahi emirlere aykırı surette kullanıldığında insanları çabucak azdırmaya, türlü kibir, zulüm ve haksızlıklara sürüklemeye oldukça müsaittir. Böyle bir afete sürüklenenlerde ise mal sevgisi kalbe yerleşmekte ve âdeti orayı mesken edinmektedir. Nitekim Cenab-ı Hakk'ın dünya nimetleri içerisinde sadece mal ve evladi fitne olarak zikretmesi, bunların kalbe girerek putlaşma

tehlikesine binaendir. Şayet kul, elindeki varlığın vekili, emanetçisi durumunda olduğunu unutup "Bu mal benimdir." diyerek Allah Teâlâ'nın mülkünde ortaklık iddiasında bulunursa en büyük günaha cesaret etmiş olur. İşte bu amaçla sosyal yardımlaşma, zekât müessesesi ile teminat altına alınmıştır. İslam dini zenginlere zekât yükümlülüğünü getirmek suretiyle bu sosyal yardımlaşmayı sistemleştirmiş bulunmaktadır.

Zekâtın ibadet manasının yanı sıra insani hedefleri, üstün ahlaki değerleri ve iktisadi gayeleri vardır. Bu bağlamda zekât, serveti sadece zenginlerin ellerindeki bir güç olmaktan çıkarıp fakir ve muhtaçların da istifadesine sunmakta; zengin ile fakir arasında bir köprü oluşturmakta ve de sosyal dayanışmada

önemli bir rol üstlenmektedir. Bu ise toplumun fakir kesimini kıskançlık ve kin duygularından bertaraf etmekte, sermaye düşmanlığını ortadan kaldırmaktadır.

Zekât, kişinin isteğine bırakılmış bir yardım değil; yoksulun, zenginin zimmetindeki hakkı ve zenginin yerine getirmek mecburiyetinde olduğu bir görevdir. Allah Teâlâ, zenginin malında ihtiyaç sahibinin hakkı olduğunu belirtmektedir. Zekât ile aslında hak sahiplerine haklarının iade edilmesi söz konusudur. Her nimetin şükürü kendi cinsindedir ki zekât da Allah'ın verdiği mala karşılık yapılan bir teşekkürdür. İnsan, küçük bir ikramını gördüğü kimseye karşılık vermek için bile türlü vesileler ararken sayılamayacak kadar nimetlerine eriştiği yaratıcısına şükretmek istemez mi? Elbette ister, istemelidir... Kendisini yaratan ve pek çok lütuflarda bulunan Allah'a her zaman ve her vesile ile şükretmek ve hoşnutluğunu kazanmak aynı zamanda o malın bereketlenmesine de vesile olacaktır. Nitekim Allah Teâlâ, "Eğer şükrederseniz elbette size (nimetimi) artırırım. Ve eğer nankörlük ederseniz, (bilin ki) hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir." buyurmuştur. (İbrahim, 14/7.) Demek ki şükredenin şükürü kendi lehine, nankörlük edenin nankörlüğü de kendi aleyhinedir.

İşte bizler de dünya malının muhterisi olup ahirete müflis

şekilde gitmekten ve ilahi nimetlerden ebedî olarak mahrumiyetten kendimizi sakındırmak istiyorsak hak sahiplerinin paylarından malımızı arındırmamız, tasfiye etmemiz, yoksulun, muhtacın hakkını kendisine iade etmemiz gerekmektedir. İçerisinde bulunduğumuz ramazan mektebi bizlere bu disiplinin kazandırılmasında ev sahipliği yapacak en büyük fırsattır. Ramazan, tatbikat zamanıdır...

Ramazan, İslam'ı yaşama, hissetme ve aynı zamanda İslam'ın güzelliklerini karşı tarafa hissettirebilme ayıdır. İnfak ayıdır ramazan; açları, kederlileri, mahrumları hatırlama ayıdır. Bu infak disiplini Müslümana malını hak sahiplerinin hakkından arındırma fırsatı vermektedir. Böylelikle mal arınırken ruh da mal tutkusundan arınmaktadır. Gönül, Rezzak olan Allah'ın infak disiplini ile kendisini bir başka kulun rızkı için vasıta kıldığını düşünmektedir. Bir muhtaca ulaşmış olmanın sevinciyle bu ibadetin hazzını hissetmektedir gurura kapılmaksızın, muhatabını minnet altında bırakmaksızın...

Ramazan, hürriyet ayıdır. Günümüzde her ne kadar kölelik sistemi mevcut değilse ve bedenlerimiz zahiren her ne kadar hür ve özgür görünse de esefle söylemek gerekir ki pek çoğumuzun gönül ve zihin dünyası birtakım duyguların esareti altındadır. Kimimiz malının

mülkünün kimimiz şan şöhretin kimimiz makam mevkinin kimimiz ise şehvetinin esiri olmuş durumdadır. İşte ramazan ayı gönüllerimizi, zihinlerimizi mahkûmu olduğu bu esaret hâllerinden kurtarıp asli hüviyetimiz olan hürriyetimize kavuşma fırsatı tanımaktadır bizlere... Hiç şüphesiz ki bunu sağlama da yadsınamayacak derecede büyük rolü olan bir husus vardır ki işte o da infak ve yardımlaşma disiplindir.

İslam'da aslolan hürriyettir, esaret ise arızidir. O hâlde İslam dininin temsilcileri olarak mümin kimseler olarak bilelim ki vakit vazifemizi eda etme vaktidir. Fitratımıza, özümüze dönüş yapıp malın mülkün esiri olmaktan kurtularak bir nebze de olsa gönlümüzü ımtinana erdirmek, inşirah duygusunu tatmak için üzerimizde hakkı bulunan ihtiyaç sahibi insanlara bu haklarını verme vaktidir... Üzerimizdeki nimetlerin şükran ifadesi olarak, o nimetten mahrum olanlara hizmet ve ikramda bulunmayı saadet bilme vaktidir... Hatta başa kakarcasına yahut herhangi bir üstünlük hissine kapılırcasına değil, tam aksine teşekkür edasıyla infak etmektir görevimiz... Bir külfet hissiyle değil, ahiret ateşine karşı kalın olacak bir nimet olduğu düşüncesiyle yerine getirmektir... Alanın minnet altında kalacağı değil, verenin minnettar olacağı türden bir infak bilincine bürünmektir... ■

NİSA SURESİ

Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Kur'an-ı Kerim'deki tertibe göre dördüncü, iniş sırasına göre ise 92. olan Nisa suresi, Mümtehine suresinden sonra, Zilzal'den önce nazil olmuştur. Medine döneminin 5 ya da 6. yılında indirilen bu sure, 176 ayetten oluşmaktadır. Surenin 176. ayetinin Kur'an'ın en son inen ayeti olduğu yönündeki rivayet (Buhari, Feraiz, 14.) esas alındığında bazı surelerde olduğu gibi bu surenin de geniş bir sürece yayıldığı söylenebilir. Buna göre surenin inişi Hz. Peygamber'in (s.a.s.) vefatından kısa bir süre önce tamamlanmıştır. Uzun bir sure olması hasebiyle içerisindeki ayetler farklı zamanlarda çeşitli sebeplerle veya doğrudan gelmiştir.

Söz konusu surenin, "Ey insanlar!" hitabıyla başlamasından hareketle Mekke'de nazil olduğu yönünde görüşler olsa da Medine'de gelen birçok ayette de benzer hitapların bulunması bu görüşün zayıf olarak değerlendirilmesine neden olmuştur. Zira Medine'de inen ayetlerde yer alan, "Ey insanlar!" hitabıyla sadece Medineliler kastedilmez. Dolayısıyla söz konusu hitap Mekke'de inişin işareti değildir. (İbn Âşûr, et-Tahrîr, Tunus 1984, 4/212.) Ayrıca Kur'an-ı Kerim'de "Ey insanlar!" hitabının hedef kitlesi yalnızca müminler olmayıp bütün insanlardır.

İsmi, içinde pek çok yerde geçen ve kadınlar anlamına gelen "nisâ" kelimesinden alan bu sure, kadınlarla ilgili bazı hususları içeren ve "suret'ü-n-Nisâ es-suğrâ" (Küçük Nisa Suresi) şeklinde adlandırılan Talak suresinden ayırt edilmesi için "suret'ü-n-Nisâ el-kübrâ" (Büyük Nisa Suresi) şeklinde de isimlen-

dirilmiştir. (İbn Âşûr, et-Tahrîr, Tunus 1984, 4/211) Kur'an'ın 114 suresi içinde "ricâl" (erkekler) ismini taşıyan bir sure bulunmadığı hâlde bu sureye "Nisa" (kadınlar) adının verilmiş olması da çok anlamlıdır. Bu durum birçok ayetinde kadınlarla ilgili hükümler ihtiva etmesinin yanında, onlar için bir onurlandırma, Kur'an indirilene kadar dışlanmış, ikinci planda tutulmuş ve hakları verilmemiş hanımlarla ilgili -büyük ölçüde Medine döneminde gerçekleştirilen- büyük değişimin bir sembolü ve işareti olarak da değerlendirilebilir. Nisa suresi, Bakara, Âl-i İmran, Maide, Enam, Araf ve Yunus sureleriyle birlikte Seb'u't-tıval (yedi uzun sure) olarak da bilinir. (Sünenü Saîd b. Mansûr, Riyad: Dâru's-Sumay'î, 1997, 6/44.)

Nisa suresi, Medine'de Müslüman toplumunun oluşması, Bedir, Uhud ve Hendek savaşları gibi zorlu geçen günlerin yaşanması, geride yetimlerin ve dul kadınların bırakılması, müşriklerin yanı sıra Ehl-i Kitap ve münafıklarla temel inanç ve sosyal ilişkiler bakımından problemlerin ortaya çıkmasından sonra nazil olmuştur. (M. Kamil Yaşaroğlu, TDV İslam Ansiklopedisi, 33/137.) Bu çerçevede söz konusu sure Medine'de Müslümanların sosyal bir devlet hâline kavuşmasından ve müşriklerle yapılan savaşlardan sonra karşılaştıkları yeni olayların çözümleriyle birlikte birçok hukuki konuya açıklık getiren ayetlerden oluşur. Aynı zamanda Ehl-i Kitap ve münafıkların toplumda yol açtıkları sorunları ve onlara yönelik eleştirileri içerir. Dolayısıyla bu sure, hem toplumun nüvesini teşkil eden aile ile ilgili hükümleri hem de büyük bir aile

olan İslam toplumunun ve bu toplumun insanlık toplumu ile ilgili hükümlerine dair açıklamaları ihtiva eder.

Surenin ilk ayetinde, “Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan, ikisinden birçok erkek ve kadın üretilen yayan rabbini-ze itaatsizlikten sakının...” (Nisa, 4/1.) buyrulur bütünü insanlar Allah’a ibadet etmeye ve O’na itaatsizlikten sakınmaya davet edilir. Yüce Allah, bu ayette bütün insanların aynı nefisten yaratıldığını ve kadın erkek olarak dünyaya dağıtıldığını haber verir. Hz. Âdem’le birlikte eşi Hz. Havva da var edilmiş, cennetten yeryüzüne uzanan hayat yolculuğunda bu sorumluluğu birlikte üstlenip taşımışlardır. Daha sonra gelen ayetlerde, Allah’a saygının yanında akrabalığa ve bir anlamda bütün insanlığa da saygılı olmanın gerektiği ifade edilir. Ardından yetimlerin hukukunun gözetilip mallarının korunması istenir. (Nisa, 4/2-6.) Ayrıca insanların hemcinslerine karşı iyi davranmaları, akrabalık ilişkilerinin doğurduğu hakları ve sorumlulukları unutmamaları gerektiği bildirilmiştir; akraba, eş, yetim ve hür olarak kadınların mehir, nafaka ve miras gibi aile hayatına ilişkin hakları açıklanmıştır. Bu çerçevede eşlerin birbirleriyle olan ilişkilerinde karşılıklı haklarına ve sorumluluklarına temas edilmiştir. (Nisa, 4/7-20.)

Nisa suresinin ana konuları arasında toplum düzenini sağlamaya yönelik ortaya konulan ilkeler gelmektedir. Çünkü Allah’a iman eden insanların onun kullarına karşı da sorumlulukları vardır. Bu çerçevede düzenin harcı du-

rumundaki yapıcı sosyal ilişkiler, yakından başlayarak uzağa doğru insanlara iyi davranmak, maddi ve manevi yardımda bulunmak, bunları gösteriş için değil, sırf Allah rızası için yapmak ve böylece cemiyet hâlinde dünya hayatını yaşarken de bir olan Allah’a kulluğu gerçekleştirmek tavsiye ve teşvik edilmektedir. Nitekim surede bu hakikat şu şekilde ifade edilmiştir: “Allah’a kulluk edin ve ona hiçbir şeyi ortak koşmayın. Anne babaya, akrabaya, yetimlere, yoksullara, yakın komşuya, uzak komşuya, yakın arkadaşına, yolcuya, ellerinizin altında bulunanlara iyi davranın...” (Nisa, 4/36.)

Miras hukukuna ilişkin düzenlemeler, Nisa suresinde önemli bir yer teşkil eder. Bu bağlamda söz konusu surede başta kadınlar olmak üzere aile bireylerinin hakları açıklanmış, “Anne babanın ve yakınların bıraktıklarından erkeklere pay vardır; yine anne babanın ve akrabanın bıraktıklarından kadınlara da pay vardır...” (Nisa, 4/7.) ayetiyle bir cahiliye âdeti daha kaldırılarak miras paylaşımında kadın lehine adaletli bir düzenlemeye gidilmiştir. Zira İslam’dan önce Araplar mirastan kadınlara ve kız çocuklarına pay vermezlerdi. Bunun yanında kadınların miras veya mehir yoluyla elde ettikleri mali imkânların tehdit ve baskı ile ele geçirilmesi şeklindeki Cahiliye âdetinin yasaklandığı belirtilmiştir. Ayrıca gayrimeşru ilişkilerin önlenmesine yönelik alınacak tedbirlere dikkat çekilmiştir. (Nisa, 4/7-19.)

Nisa suresinde ele alınan temel konulardan birisi aile kurumunun sağlıklı bir zeminde sürdürülebilmesine ilişkin öğ-

retilerdir. Surede aile içi ilişkiler bağlamında özellikle kadınlarla iyi geçinmenin gereğine vurgu yapılmış ve kişinin hoşlanmadığı bir hususta müsamaha göstermesinin bazen müspet sonuçlar doğurabileceği hatırlanmıştır. (Nisa, 4/19.) Kadın ve erkekte her birisinin kendine has özelliklerinin ve meziyetlerinin bulunduğu ancak başta geçimin sağlanması olmak üzere aileden sorumlu olarak erkeğin kabul edildiği belirtilmiştir. Ancak bu görevin baskıcı bir yetki değil aile içi işlerin yürütülmesi ve sürdürülmesi adına bir yükümlülük ve sorumluluk paylaşımı olduğu hatırlanmıştır. (Nisa, 4/34.) Ayrıca bu surede eşler arasında ortaya çıkacak anlaşmazlıkların ve geçimsizliğin giderilmesine yönelik çözüm yöntemlerine değinilmiş, sorunların barış yoluyla giderilmesi önerilmiştir. (Nisa, 4/35.)

Kur’an’ın muhataplarının, kadın erkek ve aile ilişkilerinde Allah’a kulluk etmeleri gerektiği gibi inanan ve inanmayan diğer insanlarla ilişkilerinde de Allah’a kul olma şuurunu korumaları ve O’nun ilkelerine uygun davranmaları gerekir. Bu bağlamda ilgili surede canın, malın ve mülkiyetin korunması, bunlara karşı yapılan tecavüzlerin cezalandırılması; adalet, iyilik, yardımlaşma, emanete riayet edilmesi gibi konulara ve hükümlere yer verilmiştir. Nitekim surenin 58. ayetinde buna işarette şöyle buyrulur: “Allah size, emanetleri mutlaka ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder...” Ayrıca müminlerle münafıklar,

Yahudiler ve müşrikler arasındaki ilişkilere ait kural ve hükümler getirilmiş; hicretin hükmü açıklanmış ve cahiliye izlerinin silinmesi teşvik edilerek alkollü içki kullanımının yasaklanmasına ilk adımlar atılmıştır.

Yine surede münafıkların bazı döneke tavrı ve davranışlarına değinilmiş ve tövbe edip iyi ameller işleyen ve samimiyetle Allaha bağlananların dışında bütün münafıkların cehennem en çetin azaplı kısmında bulunacakları belirtilmiştir. (Nisa, 145-146.) Daha sonra hicrete gücü yetmeyip Mekke’de zalimlerin arasında kalan çaresiz erkekler, kadınlar ve çocuklara temas edilerek bu uğurda çaba harcamanın gereği vurgulanmış, samimi iman ve salih amel sahipleri için övücü ve müjdeliyici açıklamalar yer almıştır. (Nisa, 4/98-100.)

Nisa suresinde temas edilen konulardan birisi de Bakara ve Âl-i İmran surelerinde olduğu gibi Ehl-i Kitap’la olan ilişkilere dir. Bu bağlamda söz konusu surede özellikle Yahudilerin Hz. Peygamber’e ve Müslümanlara karşı takındıkları tavırlara değinilmiş, gerçeği bilmelerine rağmen batılı hakka tercih ettikleri belirtilmiştir. Hristiyanların teslis akidesine de dikkat çekilmiş, Hz. İsa’nın Allah’ın kulu ve elçisi olduğu hatırlatılarak bu inançlarını terk edip tevhit akidesine dönmeleri istenmiştir. (Nisa, 4/171-172.) Başta Ehl-i Kitap olmak üzere bütün insanların son peygambere ve son kitaba inanmaları emredilmiştir.

Nisa suresinin ana konuları arasında toplum düzenini sağlamaya yönelik ortaya konulan ilkeler gelmektedir. Çünkü Allah’a iman eden insanların onun kullarına karşı da sorumlulukları vardır.

Öte yandan surenin çeşitli ayetlerinde vakit namazı, korku namazı, namaz için gerekli bulunan temizlik (taharet) gibi ibadetlere, ferdi ve sosyal ahlak kurallarına yer verilmiş; böylece sosyal kurallar, düzenlemeler ve kurumlardan maksadın sağlıklı bir “Allah-kul ilişkisi” kurmaya, yalnızca Allah’a kul olmak isteyenlerin önündeki engelleri kaldırmaya yönelik olduğuna işaret buyrulmuştur.

Surede, “Biz, Nuh’a ve ondan sonra gelen peygamberlere vahyettiğimiz gibi sana da vahyettik...” (Nisa, 4/163.) ayetiyle Hz. Peygamber’e de vahiy indirildiği; bu elçilerin müjdecisi ve uyarıcı olarak gönderilmesinden sonra artık insanların Allah’a karşı ileri sürebilecekleri bir mazeretlerinin kalmayacağı bildirilir. Buna rağmen küfür yolunu tercih etmekle kalmayıp başkalarını da saptırmaya çalışan, ayrıca bunlara baskı uygulayanların ebedî felakete maruz kalacakları haber verilir. Sure daha önceki ayetlerde zikredilen miras hukukuna ilişkin bir ayetle sona ermektedir.

Nisa suresinin fazileti hakkında kaynaklarda bazı rivayetler yer almıştır. Bu bağlamda Hz. Peygamber’in kıldığı gece namazlarında bu sureyi de okuduğu nakledilmiştir. (Müsned, VI, 119; Müslim, Salatü’l-müsafirîn, 203; Ebu Davud, salat, 152.)

Nisa suresinin yukarıda ele almaya çalıştığımız özellikleri açısından bazı konularıyla Bakara, bazı konularıyla da Âl-i İmran suresinin açılımı niteliğinde ve birbirlerinin mütemmimi ve devamı mahiyetinde olduğu söylenebilir. ■

Bahçenizdeki kiraz ağacı nimet. Bahçenizde olmayabilir, herhangi bir yerde gördüğümüz kiraz ağacının çiçekleri gözleriniz için nimet. Meyvesi nimet. Meyvesinin renkleri nimet. Sapı nimet. Yaprığı nimet. Kiraz ismi de bir nimet. Eskiler kızlarına Nimet ismini de verirlermiş; ne güzel. Kiraz kurusu, kiraz reçeli, kiraz şurubu nimet. Bir kiraz ağacının varlığının, varlığın cemi cümlesine kattığı ne varsa nimet. “Öyleyken Rabbimizin nimetlerini nasıl inkâr edebiliriz.”

Alıp verdiğimiz nefesten bedenimizin işlevlerine ve evrenin her hâl ve hareketine; denizler mürekkep, ağaçlar kalem olsa yazamayacağımız bir nimet sayısızlığına mazhar olarak doğuyoruz dünyaya. Dünya da başlı başına bir nimetler bütünü olarak ayrıca nimet...

Bize “hak” olarak verilen/gelen nimetin bizim üzerimizdeki hakkını kavradığımızda dünya daha yaşanılır hâle geliyor. Bir nimet bilincine ihtiyacımız var: Şayet nimeti hakkıyla nimet olarak bilseydik her nimetin hakkını gözeten bir varlık anlayışının açtığı sonsuz alanda, bugün karşılaştığımız onca sorunla karşılaşmazdık. Tüketim çılgınlığının israfa, israfın yoksulluğa, yoksulluğun toplumsal bozulmalara meydan vermesine müsaade etmezdik. “Su içtiğimiz tas bize merhaba derdi”, duyardık. Bulutların gövdemizden ağdığına şahitliğimiz bizi başka bir düzlemde daha yaşanması bir dünyanın insanları yapardı.

Verilen her şeyi nimet olarak kabul etmek, verilen her şeyin üzerimizde hakkı olduğunu peşinen kabul etmeyi gerektirir. Toprağın, suyun, havanın; toprakta, suda ve havada olanların; bu üçünün birlikte insan için doğurduğu imkânlar dünyasının hakkını gözetmek, ona göre davranmak, hayatımızı ona göre tanzim etmek, var olan her şeyin bize gönül koymasına yol açmayacak bir gönül derinliğine sahip olmak da bir nimet. Bizi yargılar ve yanılgılar girdabından çıkarıp insan olduğumuzu hatırlatır; dünyaya verilmiş bir nimet olduğumuzun altını çizerek...

Çevrecilerin, eko sistemcilerin geldikleri son nokta nimet bilinci olacaktır; ötesi yok çünkü.

Çizgi de bir nimet. Harfler birer nimet. Kelimeler, cümleler, yazılar nimet. İsrâf etmeyelim ve hakkını teslim edelim.

Çocukken, harman yaparken, babam kuşların ve karıncaların hakkını gözetirdi. Kuşların ve karıncaların ulaşamayacağı bir yerde bir buğday tanesi kalmışsa, bereket o buğdaydadır belki diyerek onu insana, kuşlara ve karıncalara yakın kılacak bir yere taşırdı. Dünya bizi taşıırken biz de dünyayı taşıyoruz. Yükümüzü hafifletmenin yegâne yolu nimeti nimet olarak kabul etmekten geçiyor.

İNİMİN

Yazı, yazarı yorar mı? Yormaması için neler yapmalıdır? Bu bağlamda iyi yazar ile kötü yazar arasındaki farkı nasıl açıklarsınız?

Walter BENJAMİN

İyi yazar, düşündüğünden fazlasını söylemez. Çok şey de buna bağlıdır. Söylemek, sadece düşüncenin anlatımı değildir; düşüncenin gerçekleştirilmesidir. Aynı şekilde, gitmek de sadece bir hedefe ulaşma isteği değildir; o isteğin gerçekleştirilmesidir. Ancak bu nasıl gerçekleştirir: Belirlenen hedefe tam uyar mı yoksa istenenden sapar mı? Bu, yola çıkıldığında nasıl davranılacağına bağlıdır. İnsan kendini ne kadar dizginler, gereksiz hareketlerden ne kadar kaçınırsa bedeninin hareketleri o kadar az yorulur ve işini o kadar iyi yapar. Kötü yazarın aklına o kadar çok şey gelir ki, kötü ve eğitimsiz koşucunun organları nasıl gevşek ve yorucu hareketlerle yorgun düşerse, yazarın yaşamı da öyle geçer. Bundan ötürü de düşündüğünü hiçbir zaman doğru dürüst dile getiremez. O, iyi yazara verilmiş bir armağan, düşünce tarzına eşlik eden akıllı ve eğitilmiş beden sağladığı bir gösterebilir. Düşündüğünden fazlasını hiç söylemez. Yazdıkları da kendine değil, sadece neyi dile getirmek istiyorsa onun işine yarar.

(Walter Benjamin Kitabı: Seçme Yazılar, Haz. ve Çev. Tunç Tayanç, s. Ankara: Dipnot Yayınları, 2018, s. 339.)

Esra ÖZDEMİR DEMİRCİ

Yazının sizi yorup yormaması biraz da ona ne anlam yüklediğiniz ile ilgili aslında. Bedensel yorgunlukların üzerini örten, dünyayla aranızda mesafe koyan ve bu mesafe sayesinde gerçeğin telaşından bir nebze de olsa uzaklaşmanızı sağlayan yanıyla var oluyorsa mutlaka dinlendirici olduğunu söyleyebiliriz. Bir de bu maddi yorgunlukların üzerine eklenebilecek, kırımca tüm telaşların bir araya gelmesiyle ortaya çıkan başka bir yanı da var: Satırdan satıra koşarcasına, cümleler içinde bir o yana bir bu yana savrulan kelimelerin dizginini elinde tutamayan yazarın, âdeta bir boşluğa atarcasına kalem oynatışı. Biri yoran, diğeri dinlendiren yanıyla ön planda. Biri olgun yazarın devası, diğeri acemi yazarın telaşı. O telaştan geçmeyen var mıdır? Sanmam. Yazının olgunlaşması da zaman ister. Bu yönüyle insanla uyumlu bir seyir hâlidir. Yetenek ilkesi göz ardı edilmeksizin zamanla ve tecrübeyle acemilikten olgunluğa geçiş sağlanabilir. Kalem oynatmanın sizi yorduğunu düşündüğünüz noktada dinlenmeniz gerekir. Nadas, yazının toprağı için de gereklidir. Hatta abartısız, olmazsa olmazıdır. İyi ve kötü yazarın tayini ise okura bırakılmalı, diye düşünüyorum. Zira gerçekte hiçbir yazar, kaleminin “kötü” olduğunu düşünmeyecek ve kabul etmeyecektir. Bu aşamada dışarıdan bir uyarıcının (kaliteli okur) devreye girmesi yazarın da yazının da hayrına olacaktır.

GÜLDÜRÜRKEN DÜŞÜNDÜREN BİLGE

Nasreddin Hoca

| Esmâ TÜRKSEVEN

Son asır tarihçi ve romancılarımızdan Ziya Şakir; Nasreddin Hoca ve latifeleri hakkında yazdığı eserinin ön sözünde şöyle bir hatıra anlatır: “Paris seyahatimde beni Sorbon dâ-rülfünûnunun Türkçe im-tihanlarına davet ettiler. Bu im-tihanda talebelerin sadece Nasreddin Hoca'nın kitabından im-tihan edildiğini gördüm ve hayret ettim. Her talebe, elindeki küçük bir kitaptan 'Hoja merhum dedi ki...' diye okumaya başladı ve okuduğu fıkra üzerinde tah-liller yaptı. Merak ettim, Hoca merhuma bu alâkanın sebebini sordum. Şu cevabı verdiler: 'Bu zat artık beynelmilel bir filozof olmuştur.'” (Mustafa Uluçay, “Eğitimde Gelenekten Faydalanma: Nasreddin Hoca Örneği”, *The Journal of Social Science*, yıl 2, cilt 2, sayı 3.)

Nasreddin Hoca, Türk milletin-in hangi coğrafyada olursa olsun duygularına tercüman olmuş bir halk mütefekkiridir. Sekiz asırdır hayata, insanlara, değerlere, geleneklere hatta inançlara farklı boyutlardan bakabilmeyi insanlığa öğreten; alçakgönüllülüğü, hoşgörüsü, eleştiri ve öz eleştiri anlayışı ile akılda kalıcı izler bırakan bir hakîm şahsiyettir. Onun

bilgeliği, kendisine, insana ve topluma çekincesiz ayna tutar. Nasreddin Hoca ile yaşam sorgulanır, gözden geçirilir, dengelenir, eşitlenir, çözümlenir, geliştirilir ve yenilenir. O, topluma bakışı ile bir sosyolog, insan ruhunu analiz edişi ile bir psikolog, Türk mizah gücünü, ince zekâsıyla harmanlayışı ile bir nüktedandır. Tabuları, kalıp yargıları sorgulayarak ve sorgulatarak ortadan kaldırır; aydınlanmanın yolunu açar. En ciddi ortamları, anları, ilişkileri, hiyerarşileri, statükoları mizahi yaklaşımıyla yok eder. Selçuklunun yıkılışına şahit olmuş, haçlı seferlerinden yorulmuş, Moğol tehlikesini yaşamış Anadolu insanının yaralarını hikmetli sözleri ve mizah anlayışı ile sarıp sarmalar.

Toplumunun bütün veçhelerini eleştirel bakışıyla aydınlatan Nasreddin Hoca aracılığıyla nesiller, eleştirel düşüncenin sistematiğini, mizahın hoşgörülü dünyasında öğrenmektedir. O başkalarını eleştirip iğnelerken kendini eleştirmekten de geri durmaz; bu yanıla önemli bir olgunluk sergiler. Hatta eleştirilerine öncelikle kendisinden başlayarak bilgeliğe öz eleştiri ile adım atılacağını herkese gösterir ve öğretir. Toplumda gördüğü aksaklıkları yine kendine has üslup ve davranışıyla hicveder. Yapılan yanlışın saçma ve komikliğini sevimli bir üslupla ortaya koyar. Batıl ve hurafelere inanan kişiyi azarlamaz. Kendisine sorulan sorular karşısında “haramdır, helaldir”, “caizdir, değildir” demek yerine ince bir mizahla muhatabını düşünmeye ve sorgulamaya davet eder.

Kimdir Nasreddin Hoca?

Köprülü'nün ifadesiyle “Medreselerde, mekteplerde okuyan mütefekkirlerden okuyup yazma bilmeyen en iptidâî halka, köylülere hatta göçebelere kadar, Nasreddin Hoca'yı tanımayan bir Türk yoktur. O, çocukluğumuzdan beri âşinâ olduğumuz sevimli bir simâdır. Onu nasıl, ne vakit, nerede tanıdık; bilemeyiz. Yalnız bu ismi duyunca dudaklarımızda kendi kendine bir tebessüm belirir; gülen gözlerimiz önünde ihtiyar Hoca birdenbire canlanır.” (M. Fuad Köprülü, *Nasreddin Hoca*, Ankara: Akçağ Yayınları, 2004.)

Kavuşuyla, cübbesiyle, küreküyle, eşeğiyle dekor olarak bütünleşmiş, fıkraları yüzyıllardır dilden dile dolaşmış, halkın gönlünde unutulmaz izler bırakmış bu söz ustası hakkında, pek çok araştırmalar yapılmış fakat ne yazık ki detaylı bir biyografi elde edilememiştir.

Kaynaklara baktığımızda Nasreddin Hoca'nın adına ilk defa 1480'lerde Cem Sultan'ın arzusu üzerine Ebu'l-Hayr-i Rumi tarafından kaleme alınan ve Sarı Saltuk'un menkıbelerini anlatan *Saltuknâme* isimli eserde rastlarız. Sarı Saltuk, Anadolu'da ve özellikle Rumele'de İslamiyet'i yayan alperen sıfatıyla asırlarca kabul gören kült bir şahsiyettir. *Saltuknâme*'de Sarı Saltuk'un Akşehir'e gelip Nasreddin Hoca'yla görüşmesi, evine misafir olması ve Hoca'yla bir süre sohbet etmesi anlatılır. Sarı Saltuk, Nasreddin Hoca'yla ilgili kanaatini şöyle beyan eder: “Molla Nasreddin; gerçi zâhirde hep söyledüğü mecâzdur velî hakikat söylemiş. Mecâzı sırrı sûret

eylermiş. Bu bir remz imiş. Bu kişi tekin er değildir.” (Uluçay, a.g.m. s, *TJSS*, yıl 2, cilt 2, sayı 3.)

Araştırmacıların çoğuna göre Nasreddin Hoca, 1202 yılında Eskişehir'in Sivrihisar ilçesine bağlı Hortu köyünde doğmuştur. Hoca'nın babası, köyün imamlığını da yapan Abdullah Efendi, annesi ise bu köyün yerlilerinden Sıdika Hanım'dır. Nasreddin Hoca, ilk dinî bilgilerini babasından öğrenir.

Nasreddin Hoca ile yaşam sorgulanır, gözden geçirilir, dengelenir, eşitlenir, çözümlenir, geliştirilir ve yenilenir. O, topluma bakışı ile bir sosyolog, insan ruhunu analiz edişi ile bir psikolog, Türk mizah gücünü, ince zekâsıyla harmanlayışı ile bir nüktedandır.

Daha sonra Akşehir'e giderek Hacı-i Cihan ve Hacı-i Fakih gibi devrin tanınmış âlim ve ariflerinden dersler alır. (Ejder Okumuş, 13. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Nasreddin Hoca, İnsan Yay., 2016, s.104.) Fıkralarından edinilen bilgilere göre, Nasreddin Hoca'nın imamlık dışında çok değişik işlerle uğraştığı; hatiplik, vaizlik, müezzinlik, cer hocalığı (köylülere para karşılığı din eğitimi verme), kâtiplik, müderrislik, kadılık ve mahkemelerde bilirkişilik yaptığı anlaşılmaktadır.

Alay etmez, nükteyle öğretir!

Kıvrak bir zekânın ve keskin bir dehanın ürünü olan Nasreddin Hoca fıkralarında asıl konu; nefsanî tutumları, zaafı, hataları, çaresizlikleri, tebesümüleri ile insandır. Korkaklık, saflık, hasislik, güçsüzlük, çekingenlik, vurdumduymazlık, ahmaklık, görgüsüzlük, fırsatçılık, menfaatçilik, kurnazlık gibi hâller, toplumsal konular eleştirel bakış açısıyla değerlendirilir. Nasreddin Hoca, çözüm arayan bireye ve topluma mizahi eleştirel bakışıyla yeni çıkış yolları sunar. Bu çözümlerin asırlar geçmesine rağmen geçerliliğini koruduğu görülür.

Hoca, insanlara doğru yolu gösteren, iyilikleri öğreten, doğruya sevk eden, kötülüklerden sakındıran bir kişidir. Toplumsal problemleri halkın anlayacağı bir dil ve üslupla mizah yöntemini kullanarak kısa ve öz olarak dile getirmeyi tercih eder. Fıkralarında ince bir nokta vardır. Burada amaç, sadece güldürmek değil, gülerken düşündürmektir. Alaylı bir söyle-

min aksine o, nükteli sözleriyle insanların hatalarını fark etmelerini ve bu hatalardan ders çıkarmalarını ister.

Uydurma fıkralara dikkat!

Fıkralarının doğru anlaşılıp yorumlanması için Nasreddin Hoca'nın kişiliği, yaşadığı bölge, olayların geçtiği yer ve kişilerin özellikleri, o çevrenin hayat düzeni, değer yargıları da iyi bilinmelidir. Onun gibi geniş bir coğrafyaya yayılan, yüzyıllar boyu yaşayan, farklı kültürlerin rengine boyanan tarihî fenomenlerin zamanla gerçek bağlarından koparıldığı, kendilerine ait olmayan söz ve hatıralarla anıldığı bilinen bir gerçektir. Günümüzde Nasreddin Hoca latifesi diye anlatılan pek çok fıkra gerçekten ona ait değildir. Bu yakıştırmalar bazen onun tarihî şahsiyetini incitecek boyutlara ulaşır. Ona atfedilen fıkraların bazılarında Nasreddin Hoca hırsızlık yapar, rüşvet alır, yalan söyler! Bu da yetmezmiş gibi bir de obur mu obur, pinti mi pintidir. Velhasıl ne kadar olumsuzluk varsa Hoca'ya mal edilmiştir. Çocuklar, gençler, yetişkinler, toplumun her kesimi bu yalan yanlış fıkralarla zehirlenir. Mesela Hoca'ya isnat edilen birçok fıkra, XVI. yüzyıl Osmanlı âlimlerinden Lamiizade Abdullah Çelebi'nin *Letâif* isimli kitabının "Deliler ve Divanelerle İlgili Lâtifeler" bölümünde geçer. "Bindiği Dalı Kesen Nasreddin Hoca" fıkrası ise Nasreddin Hoca ile aynı devirde yaşayan Şeyh Sadi'nin *Bostan* adlı kitabında zikredilir. Yine Hoca'ya atfedilen fıkraların birçoğu Timur'la ilgilidir.

Hâlbuki Timur ile Nasreddin Hoca aynı dönemde yaşamamışlardır.

Hoca'nın maruz kaldığı bu uydurma, olumsuz tasvirlerden hanımı da payını alır. Bu fıkralara baktığımızda Hoca'nın hanımı çok defa aykırı, uyumsuz, anlayışsız, inatçı, çirkin, kıt aklıllı, saf ve yalancı konumdadır. Hâlbuki *Saltuknâme*'de salih, bilge bir kadın olarak tavsif edilir. Esere göre; Sarı Saltuk Akşehir'e geldiğinde Nasreddin Hoca ile görüşmek için evine uğrar. Kapıyı Nasreddin Hoca'nın hanımı açar. Hoca'nın evde olmadığını, derse gittiğini söyler. Sarı Saltuk, "Hayf bize birkaç nasihat ide dirdüm, bulmadum." der. Nasreddin Hoca'nın hanımı da "Ben sana nasihat eylesem kabul eyleyersen." deyince Sarı Saltuk, "Buyurgıl işidelüm." der. Nasreddin Hoca'nın hanımı, kapı eşliğinde Sarı Saltuk'a bazı öğütlerde bulunur: "Nasihat budur kim, evvel bu kim, dünyada fâsık, fâcir, fâsid ile alaka eyleme. (...) Ve dilünden tebbe ve istiğfârı koma. Kendüne ne sanursan her mümine anı sanasın. Allah'dan korkup ve Resûl'den utanasın. Ve âhiret için bunda amel-i ahsen idesün. Dahi yaramazlardan kaçasın, yaramazlık etmeyesin, sakınasın. Ve günah çokluğun etmeyesin kim gönlün karar-maya. Tâ mükâşefe her dem sana zâhir olup sırâ vâkıf olasın. Âyine-i dilde Hakk'ı müşâhede idesin." Bu nasihatlerden de anlaşılacağı üzere; Hoca'nın hanımı İslam ve tasavvuf kültürüne vâkıf, takva sahibi, salih bir kadındır (Uluçay, a.g.m. s. 735, yıl 2, cilt:2, sayı 3.)

Hocanın fıkralarını Bektaşî, İncili Çavuş ve Bekri Mustafa fıkralarından ayırmak oldukça kolaydır. Çünkü Bektaşî fıkralarının kahramanı isimsiz bir Bektaşî babasıdır. İncili Çavuş fıkraları, efendilerini eğlendirmek isteyen bir saray nediminin hazır cevaplarıdır. Bekri Mustafa fıkralarında ise bir tiryaki tipi anlatılır. (Ejder Okumuş, *13. Yüzyıldan 21. Yüzyıla Nasreddin Hoca*, İnsan Yay., 2016, s. 31.)

Hoca'nın gerçek fıkralarını ayırt etme kılavuzu

Bir fıkrada ahmaklık, budalalık varsa o, Nasreddin Hoca'ya ait değildir. Nasreddin Hoca, zamanın bütün dinî ve müspet ilimlerinden haberdar, kendini yetiştirmiş, bilge bir kişidir.

Bir fıkrada, dalkavukluk, ikiyüzlülük, çıkarıcılık varsa Nasreddin Hoca, bir paşa veya büyük bir adamın emrinde gösteriliyorsa bu anlatılan ona ait olamaz. Hoca'nın halkı güldürmesi asla bir dalkavukluk biçimini almaz. O, toplumsal çarpıklıkları eleştirerek doğru olanın adresini gösterir. Ama bu tutumu, onu, devlet adamlarını, bürokratları, din adamlarını eleştirmekten alıkoymaz.

Bir fıkrada Hoca; çok zengin, mal mülk, köle, cariye sahibi olarak gösteriliyorsa bu fıkrada onun olamaz. Çünkü Hoca, devrinin iktisadi şartlarının da etkisiyle pek çok insan gibi yoksul bir hayat sürmüştü; bahçede çalışmış, pazarcılık yapmış, her zaman halkın arasında olmuştur.

Bir fıkrada içki veya içki meclisi, çapkınlık, iffetsizlik, ahlaksızlık varsa o fıkrada, Hoca'nın değil-

Kıvrak bir zekânın ve keskin bir dehanın ürünü olan Nasreddin Hoca fıkralarında asıl konu; nefsanî tutumları, zaafı, hataları, çaresizlikleri, tebessümleri ile insandır. Korkaklık, saflık, hasislik, güçsüzlük, çekingenlik, vurdumduymazlık, ahmaklık, görgüsüzlük, fırsatçılık, menfaatçilik, kurnazlık gibi hâller, toplumsal konular eleştirel bakış açısıyla değerlendirilir.

dir. Çünkü Hoca'nın Kur'an'ı Kerim'de açıkça yasaklanan davranışların içinde olması akıl kârı değildir.

Hoca, bir fıkrada kaba güçle hak arıyorsa, dik başlı, dilediğini zorla yaptıran bir kişilik olarak gösteriliyorsa bu ona ait olamaz. Çünkü o, Dede Korkut gibi işleri kıvrak zekâsı ile halleder. Çok sevilip sayılmakta ve hemen her konuda kendisine danışılmaktadır. Onun, yaşadığı toplumda ve sonraki asırlarda bu kadar hüsnü kabul görmesi eğiticiliğini tatlı dille güler yüzle ve zekice yapmasındandır. Asık suratlılık, dinden onay alamaz. Son olarak bir fıkrada çok uzunsa bu da onun olamaz. Çünkü Hoca, az ve öz sözle maksadı anlatır.

Yalnız Anadolu insanının nazarında değil, Azerbaycan'dan Yugoslavya'ya, Amerika'dan Japonya'ya kadar uzanan geniş bir coğrafyada uluslararası bir şöhrete kavuşarak evrensel bir kimlik hâline gelen bu bilge şahsiyet 76 yaşında Akşehir'de vefat etmiştir. (Ali Fuat Arıcı, "Eğitici Yönleriyle Nasreddin Hoca Fıkraları: Bir İçerik Analizi", *eefdergi*, cilt 20, sayı 3.) Yine Köprülü'nün ifadesiyle Nasreddin Hoca, "Şark'ın bütün İslam kavimleri arasında, bilhassa Avrupa ve Asya'nın geniş, dağınık sahalarına yayılan Türkler arasında asırlardan beri bütün kuvvetiyle yaşayıp durmaktadır." Azeriler arasında Molla Nasreddin, Türkmenistan'da Hoca Ependi, Kazakistan'da Mulla Nasreddin olarak tanınan Nasreddin Hoca, çağlar öncesinden günümüze seslenmeye ve nesillere mesajını iletmeye devam etmektedir. ■

ALGI VE HAKİKAT ARASINDA İNSAN

Abdurrahman AKBAŞ
DİB Başkanlık Vaizi

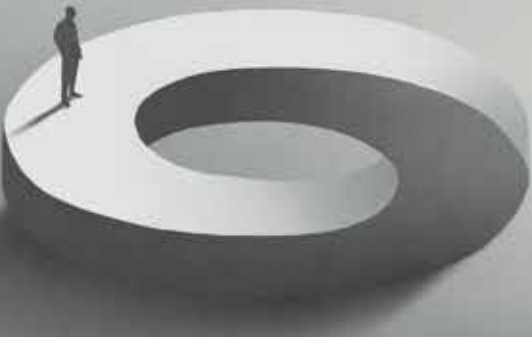
İnsan, bilme potansiyeli bulunan bir varlıktır. Bilginin ve bilme eyleminin iki önemli öncülü duyu ve akıldır. İnsan, eşyanın görüngülerini duyularıyla algılar ve aklıyla anlamlandırarak bilme, anlama ve yorumlama imkânı elde eder. Nesneleri (eşyayı) duyularla algılamak, bilginin hâsıl olabilmesinin ilk şartı ve birtakım farklılıklarla birlikte bütün canlıların ortak özelliğidir. Akıl ile algılamak (akılın idraki) ise duylara akseden zahirinden hareketle eşyanın hakikati üzerine akletmeyi, tefekkür ve tedebbürü (görünenin arka planını düşünmeyi) gerektirir. Duyumları hakikatli bilgiye dönüştüren bu istidat, insanı diğer canlılardan farklı kılan ve ona üstünlük veren bir ayrıcalıktır.

Duyusal ve ussal boyutuyla algılar, esasen hakikatin kişisel perspektife yansıyan öznel yorumlarıdır. Hakikatin inanç, düşünce, duygu, kültür ve medeniyet kimliğinin gerçeklikleriyle harmanlanmış bir nevi suretidir. Bilhassa varlığa, hayata, çevreye ve eşyaya yönelik güdüsel yaklaşımlar, algıların şekillenmesinde belirgin bir etkiye sahiptir. Diğer yandan tecrübe, konum, bakış açısı, bilgi birikimi gibi etkenler, duyusal uyaranların öznel bir nitelikte algılanmasına ve yorumlanmasına sebep olmaktadır. Ve bireylerin olup bitenleri yorumlama biçimi, aynı zamanda kendi kişisel gerçekliğini, hayat tarzını, istikametini ve geleceğini şekillendirmektedir.

Özneliği sebebiyle algının kişiyi hakikate götüren bir yol olma potansiyeli kadar ondan uzaklaştıran bir yol ayrımına dönüşme riski de vardır. İkinci olasılıktan korunmak için algının kay-

nağına ve arka planına dair kafa karıştırıcı sorulara tutunmak gerekir. Çünkü hakikate dair arayışın ilk adımı kafa karışıklığıdır. Kafa karışıklığı iyidir. Ondan iyisi, karışıklığın farkında olmaktır. Zira insan, bir şeyi aramaya, o şeyden yoksunluğunun farkındalığıyla başlar. Karışıklığı giderilmeye çalışılan kafanın gitgide karışması da sağlıklı bir yolda olmanın işareti sayılabilir. Böylece subjektif bilginin doğruluğu üzerine üretilen şüphelerle insan, hakikatin objektif gerçekliğine yaklaşma fırsatı bulabilecektir. Yaratıcı'nın bahsettiği akıl, zekânın ve muhakeme kabiliyetinin en temel işlevi ve gereği de bu değil midir? Karışmasından korkarak akletmeyi, düşünmeyi, sorgulamayı külfet bilen kafa, sadece duyusal bilgiyle yaşamanın sığılığını kabul etmiş demektir. Bir ömür hiç karışmamış kafayı taşıyan gövde, beyhude hamallığına yansın.

Konformist bir tutum olarak dış dünyadan gelen uyaranlar üzerine kafa yormamak, insana zihinsel bir konfor sunabilir ancak onu hakikate ulaştırmaz. İnsan düşünen bir varlıktır. Var olmanın öznel ama en çarpıcı kanıtı ise akletmek, düşünmek, sormak ve sorgulamaktır. Hakikat ancak bu yolla inkişaf eder. Konforundan ödün vermeksizin yaşayan, sorulardan, sormaktan ve sorgulamaktan kaçan insanın hakikatle yollarının kesişmesi mümkün olabilir mi? Bu noktada herkesin kendi zaviyesinden şu sorulara bir cevap bulma sorumluluğu vardır: Duyularımızı ve aklımızı kullanma hususunda irademizin payı nedir? Varlığa, hayata ve çevreye dair algılarımızı belirleyen etkenler nelerdir? Duyularımıza ulaşan uyaranların ne kadarı kendi ter-

cihiz ve ne kadarına istemli/istemli maruz bırakılıyor? Kısacası algılarımızı kim yönetiyor?

Kuşkusuz günümüzde algılara yönelik sistematik dış müdahaleler söz konusudur. Kabul edelim ki medya, belli amaçları gerçekleştirmek için gerçeği büsbütün ve olduğu gibi yansıtmak yerine gerçekliği yeniden şekillendirerek algıları biçimlendirme amacına hizmet etmektedir. Tam anlamıyla bir koşullandırma aracı olarak kullanılmaktadır. Bu çerçevede özellikle internet, sosyal medya ve bileşenleri vasıtasıyla her an binbir çeşit telkin ve uyarılara muhatap oluyoruz. Yeme içme alışkanlığımızdan giyim kuşam tarzımıza, aile hayatımızdan sosyal ilişkilerimize kadar her alanda medyanın bize sunduğunu tercih etmeye şartlanmış durumdayız.

Gün boyu maksatlı görsel ve işitsel uyarıcılara muhatap olmanın, gerekli gereksiz bilgilere, haberlere ve hikâyelere maruz kalmanın algıları manipüle ederek zihinleri nasıl ayarttığı izahat varestedir. Dijitalleşmeyle birlikte kullanımı yaygınlaşan ve yapay zekâ ile güçlendirilen yeni medya mecraları, kişiselleştirilmiş içeriklerle insanları efsunlayarak kendinden geçirmenin ve adeta celladına hayran bırakmanın elverişli zemini olmaktadır. Görme, görülme, beğenme, beğenilme, tüketme ve daha fazlasına sahip olma dürtüsünün dizginlenemediği bir mecradan bahsediyoruz. İnsanı kendinden ve hakikatten uzaklaştıran yanılsamalar üzerine inşa edilmiş benzetim odaklı (simülatif/yapay) bu dünyada, zihinsel bir esaretin izdüşümünü görmek mümkündür. Nitekim haz, konfor ve tüketimin varoluş amacı

olarak lanse edildiği bu dünyada moda algısıyla bireysel farklılıkların nasıl törpülediğine şahit oluyoruz. Hayatın öznesi olmaya namzet insan, moda algısıyla fitratına yabancılaştırılarak tüketim endüstrisinin nesnesi hâline dönüştürülmekte; özgünlüğünden ve değerlerinden kopararak yapay ve sanal bir dünyaya mahkûm edilmektedir. Sürecin aktörlerinin niyetlerini gizlediği de söylenemez. Sistematik bir şekilde yürütülen algı operasyonunun neticesinde modernleşme adına insan, algıların zaman ve mekân sınırı olmaksızın manipüle edildiği simülatif bu dünyanın yanılsamaları içinde kaybolmak üzeredir.

Bu yüzden bilişim çağı insanının algı ve gerçeklik noktasında hakikatli bir savrulma yaşadığını söylemek yanlış olmayacaktır. Bu vebalde en büyük pay ise yine kendisine düşmektedir. Zira yeni medya mecralarında yoğun bir şekilde sürdürülen algı operasyonunda hedef kitle, aynı zamanda söz konusu operasyonu destekleyen/güçlendiren veri kaynağı konumundadır. Beklentileri, korkuları, alışkanlıkları, değerleri, hayalleri ve idealleri bilinmeyen birinin algılarına yönelik manipülatif girişimlerin etkisi elbette sınırlı olacaktır. Bu bağlamda özellikle internet dünyasının kullanıcıları, bu mecranın kendini ihbar eden gönüllü muhbirleri olmaktadır. Dijital ortamlarda yapılan paylaşımlar, internet mecralarında bırakılan ayak izleri (cookies), sosyal medyadaki iletişim ve etkileşim biçimleri, hassas yönlerini ele vermek suretiyle algılarının etki altına alınması hususunda kullanıcıları doğrudan veri kaynağı hâline getirmekte ve yönlendirilmelerini kolaylaştırmaktadır.

Bu çağın en bariz özelliğinin, gerçeklik algılarını manipüle eden sahtelikler olduğunu idrak etmeden hakikate ulaşmak kolay olmayacaktır. Bu çerçevede insana düşen, hakikatle ilişkisini yeniden gözden geçirerek duyularına hitap eden uyarıların kimliğini ve duyuların gerçekliğini her boyutuyla irdeleme cesareti göstermektir. Herkes için müşterek bir anlamı bulunan gerçeklikten kopmadan fakat kişiselliğin/özneliğin etkisini de dikkate alan bir yaklaşımla eşyayı kavramaya çalışmak ve ona göre bir duruş geliştirmektir. Bugün kirlilik derecesine varan görsel uyarıcıların ayartmasından bitap düşen insana bir perspektif vermesi bakımından “Allah’ım bize eşyayı olduğu gibi göster.” duası, son derece manidardır. Nitekim anlık değişen gündemlerin tasallutunda hazzın, hızın ve hırsın müptelası hâline gelen zihinler, hakikatin idraki hususunda ilahi yardıma her zamankinden daha fazla muhtaçtır.

Algıları yönlendiren dâhili ve haricî unsurlardan arınmış yalın bir hakikate ulaşmanın imkânı, elbette tartışmaya açık bir meseledir. Ancak ona ulaşmaya çalışmanın, ezelden insanın uhdesine yazılmış bir ödev olduğu da yadsınamaz bir gerçektir. Gel gör ki insan, bu gerçekle yüzleşmeyi göze alamadığından, ruhunu saran anlamsızlığın ıstırabını haz ve konforun anestezi etkisiyle baskılama kolaylığına kaçmakta; vicdan acısını dindirmek için öğretilmiş suni rollere bürünmektedir. Oysa hakikatin gizlenemeyen ateşten bir nefesi vardır. İnsan ne yana dönerse dönsün onun yakıcı rüzgârının hedefinde kalacaktır. ■

İhtiyaçlar ve imkânlar hızla arttıkça icatlar da değişiklik gösteriyor ve zenginleşiyor. İlk zamanlarda bütün hesap işlerini parmaklarla ve taşlarla yapan insanlık, hesap ve ekonominin büyümesi ve yerleşik hayatın gereklilikleriyle yeni hesap aygıtları geliştirmeye başladı.

ABAKÜS

Hesap işlemi yapan aletleri günümüz bilgisayar teknolojisinin temeli olarak kabul edenler, ilk defa M.Ö 1000 yıllarında Çinliler tarafından kullanılan bu işlem aygıtını da ilk bilgisayar denemesi olarak kabul ederler.

PASCALİNE

Fransız matematikçi Blaise Pascal tarafından 1642 yılında icat edilen, dişler ve çarklardan oluşan bu makine sadece toplama ve çıkarma işlemi yapabiliyordu.

LEİBNİZ ÇARKI

Alman matematikçi Gottfried Wilhelm Leibniz, Blaise Pascal'ın hesap aygıtından yola çıkarak onu biraz daha geliştirir ve fonksiyonlarını da artırarak 1671 yılında kendi hesap çarkını icat eder. Leibniz Çarkı adı verilen bu alet; toplama ve çıkarma işlemlerinin yanı sıra bölme, çarpma ve karekök alma işlemlerini de yapabiliyordu.

FARK MAKİNESİ

İngiliz matematikçi ve mucit Charles Babbage, matematiksel işlemlerin yanı sıra başka hesapları da yapabilen bir makine tasarlıyordu ve 1830 yılında Fark Makinesi'ni icat etti. Daha sonra bu makineyi de geliştirerek Analitik Makine adını verdiği bir proje üzerine çalışmaya başladı.

Babbage, buhar gücüyle otomatik olarak çalıştırılacak olan çok fonksiyonlu bu makinesiyle mantıksal işlem birimi, veri depolama birimi ve giriş çıkış üniteleri kullanmayı planlıyordu. Charles Babbage hayalini gerçekleştirilmeden önce proje de yarım kalmış bir şekilde sona erdi.

BİLGİSAYAR

Alparslan AKÇA

ENIAC (ELEKTRONİK SAYISAL HESAPLAYICI VE DOĞRULAYICI)

II. Dünya Savaşı'na katılan ABD ordusunun isteği üzerine, tamamen askerî bir amaçla Pennsylvania Üniversitesinde gizli bir çalışma başlatıldı. Bilim adamları John Mauchly ve Presper Eckert tarafından yaklaşık 4 yılda imal edilen ve ancak savaş bittikten sonra tamamlanan ENIAC, 1947 yılında basına tanıtıldı. Yapımında 18 bin adet elektronik tüp kullanılan ve yaklaşık 50 ton ağırlığında olan ENIAC, 167 metrekarelik bir alanı kaplıyordu. Elektrikle çalışan, elektronik veri işleme kapasitesine sahip ilk bilgisayar olarak bilinen bu aygıt, bir sayının görüntüsünü ayırabiliyor, eşitlikleri karşılaştırabiliyor, toplayabiliyor, çıkartabiliyor, bölebiliyor, çarpabiliyor ve kareköklerini hesaplayabiliyordu.

EDVAC, UNIVAC ve IBM serileriyle devam eden süreçte bilgisayar mantığı daha ileriye taşınıyor, bu cihazlar hesap işlem aracından fazlası olma yolunda ilerliyordu. 1960'lardan sonra üretilmeye başlayan "entegre devreler" ile aygıtlar küçülüyor, işlemler hızlanıyor, maliyet azalıyordu. azalıyordu.

GÜNÜMÜZ BİLGİSAYARI VE YAPAY ZEKÂ TEKNOLOJİSİ

Günümüze gelindiğinde gelişen ve değişen teknolojilerle birlikte bilgisayarlar da devamlı kendini yeniliyor; bilgisayar üretim ve yazılım şirketleri "yeni nesil", "son kuşak" gibi sloganlarla yeni ürünlerini pazarlamaya devam ediyor. Enerji ve kaynak tasarrufu, daha hızlı işlem, daha fazla program ve depolama alanı gibi ihtiyaçlara, eskisinden çok daha küçük ve ergonomik cihazlarla cevap veriliyor.

Son yıllarda geliştirilen yapay zekâ teknolojileri de bilgisayar, tablet ve telefonlardaki uygulamalarla hayatımıza girmiş bulunuyor.

Hasılıkelam, modern yazılım firmalarının ürettiği bu uygulamalarda yer alan yapay zekâ yetenekleri, işlemcilerle, uygulamalarla, programlarla, oyunlarla vs. hayatımızda çok büyük bir alanı dolduran aletleri, bir hesap işlem aracı olmaktan çıkarılı çok oldu.

Kafama takılan soru, Kur'an'da ilk yaratılan insan için halife kavramı geçmektedir. Hz. Peygamber'den sonra Hz. Ebu Bekir'e de halife denilir. Bu hâliyle halife idari bir unvan veya nitelik gibidir. Hz. Âdem, ilk insan olduğuna göre kimden sonra gelmekte ve kimin halifesi olmaktadır?

Halife kavramı her ne kadar idari ardıllar için kullanılsa da tek anlamının bu olduğu söylenemez. Doğrudur, ilk insan Hz. Âdem, Bakara suresinin 30. ayetinde “halife”, Hicr suresinin 28. ayetinde “beşer” olarak nitelenmiştir. Enam suresinin 165. ayetinde ise çoğul olarak “halifeler” şeklinde bir kullanım söz konusudur.

Biz hangisini esas almalıyız?

Tefsirlere baktığımızda halife kavramının anlamı hususunda birkaç farklı yorum bulunmaktadır. Ancak her bir yorumun

ortak noktasını “birbiri peşine gelen yani ardıl” anlamı oluşturmaktadır.

Neden birden fazla yorum oluyor?

İslam düşüncesi her ne kadar ilahi kaynaktan besleniyorsa da tek tipçi değildir. Yüce Allah rahmeti gereği insanı baskı altına almamış ve tek bir kalıba sokmamıştır. Dinin esası olan sabiteler korunduğu sürece insanların farklı düşünmesi ve birden fazla yorum yapmasının önü açıktır. Bu da düşünceye büyük bir zenginlik katmaktadır.

Bu şekilde düşünmemiştim. Halife kavramına dönersek...

Bir yoruma göre halife nitelenmesi, insan cinsini ifade etmekte olup bütün insanları içine alacak genişlikte bir anlama sahiptir. Çünkü ilk insan hariç insanlar topluca değil, peş peşe gelen nesiller şeklinde yaratılmışlardır. Zaten

halife kelimesi de ardılığı yani bir şeyin bir başka şeyin peşine gelmesini ifade etmektedir. Hz. Âdem, ilk insan olmakla birlikte çocukları ve torunları şeklinde kendisinden sonra peş peşe gelen nesiller bulunmaktadır. Bu yönüyle hem kendisi hem eşi halife kavramı içine girmektedir.

O zaman her bir insana halife denilebilir mi?

Denilebilir. Nitekim Enam suresinin 165. ayetinde halifeler şeklindeki çoğul ifade bu yorumu desteklemektedir. Her bir insan bir diğerrinin ardılı olduğuna göre her birine halife denmesinde bir sakınca yoktur. Buradan bütün bir İslam ümmetinin anlaşılması da söz konusu olabilir. Çünkü onlar kendilerinden önceki ümmetlerden sonra gelmiş ve bu yönüyle onların ardılları olmuşlardır. Böylece öncekilerin dinlerinin hükmü kaldırılmış, peygamberlerin sonuncusu Hz. Muhammed Mustafa (s.a.s.) eliyle gelen son din İslam'ın hükmü geçerli kılınmıştır. Ayrıca bu ayette kendilerine yüklenen sıfatın gereğini yapma ve görevlerinin bilincinde olmaları şeklinde sahabeye ve bütün ümmete bir ikaz vardır. Çünkü dünyada verilen her imkân aynı zamanda bir imtihandır. Hz. Peygamber'in sohbetinde bulunmak ve ilk ağızdan O'ndan istifade etmek bazı sorumlulukları da beraberinde getirir. Onlar bu yönleriyle sonraki nesilleri için de örneklerdir.

Ayrıca insan, Allah'ın halifesi olarak da anlaşılabilir mi?

Geleneğimizde o şekilde bir anlaşılma mevcuttur. Buyuruma

göre insanın halife olması, Yüce Allah'ın belirlediği imkânlar ve şartlar içerisinde onu bağımsız tasarruf yetkisiyle donatmasıdır. Nitekim birçok ayette ifade edildiği şekilde yeryüzünde ve gökyüzünde bulunan her şeyin insanın istifadesine sunulduğu ifade edilmiştir. (İbrahim, 14/33; Nahl, 16/12; Lokman, 31/20.) İstifadesine sunulması demek insanın gücü yettiğinde ve şartlar elverdiğince ulaşabildiği şeyleri kullanması ve onlardan yararlanmasıdır. Biz buna insanın irade özgürlüğü diyoruz.

Bunu biraz açabilir misiniz?

İnsanın bu özgürlüğü Allah'ın izni ve iradesiyle sağlanmaktadır. Çünkü imkânları sağlayan ve şartları oluşturan Yüce Allah'tır. Bu yüzden de insan, mutlak ve sınırsız bir tasarruf sahibi değildir. Onun sınırını belirleyen "âdetullah" denilen doğa kanunları ve kişisel imkânlarıdır. Bir başka sınır ise ilahi bildirimlerle çizilen dinî, ahlaki ve sosyal kurallardır. Tanınan ve belirlenen sınırlara aykırı davranmanın bazı sonuçları olur. Doğa kanunlarına uymamanın sonuçları büyük ölçüde bu dünyada görülür. Nitekim soğuğa, sele, depreme karşı önlem almamanın bedellerini görmekteyiz. Öte yandan tabiata ölçüsüzce müdahale etmenin sonucu iklim krizi olarak karşımıza çıkmaktadır. İlahi bildirimle gelen kurallara uymamanın sonucu ise dünyada dinî, ahlaki ve sosyal aşınmalara neden olmanın yanında hesap gününde büyük kayıplara uğramaktır. Çünkü insan boşuna yaratılmadığı gibi ba-

şıboş bırakılmış da değildir, bir sınanmanın içindedir. (Enbiya, 21/35; Kıyame, 75/36.) Zaten yaşanılan hayat, dünyanın iyilerle kötülerin imtihan alanı olduğunu bize göstermektedir.

İmtihani nasıl anlamalıyız?

Dünyevi imtihanlar iki amaçla yapılır: Birincisi bir kişinin gücünü, bilgisini ve görgüsünü görmek ve bilmek; ikincisi ise kişinin ne olduğunu bizzat kendisinin görmesini sağlamak ve yaptığının sonucunu kendisine göstermektir. Birinci anlamda imtihan Allah için söz konusu olamaz. Çünkü Yüce Allah gizli açık her şeyi bilendir. Yani O, insanların hem kalplerini hem de kalıplarını bilmektedir. Allah'ın kullarını imtihanı, onların yaptıklarının sonucunu kendilerine göstermek ve yaptıklarına göre bir karşılık vermek içindir. Eğer iyi şeyler yaparlarsa Allah'ın rahmeti gereği kurtuluşa ererler, kötü şeyler yaparlarsa Allah'ın adaleti gereği cezaya maruz kalırlar. Yüce Allah insanlara akıl ve irade verdiği için akıllarıyla aldıkları cezanın neye karşılık olduğunu bizzat kendilerinin kavramalarını ister. Yazıcı meleklerin yazdıklarının yanında bizzat kendilerini şahit tutar. (İnfitar, 82/10-11; Fussilet, 41/21.) Diğer bir deyişle Yüce Allah kanıt ve tanık eşliğinde yargılama yapar. Böylece insan yaptıklarının tanık ve kanıtlarını bizzat kendisi görür, Yüce Allah'ın her şeyi bildiğini tam olarak kavrar ve aldığı cezanın adil yargılama sonucu gerçekleştiğine kani olur. İnsanın halife kılınmasının anlamı da budur. Çünkü insan en güzel biçimde yaratılmıştır.

İnsan suçlanmayı ve cezayı kabullenmekte güçlük çekiyor sanki?

Doğrudur. Hiç kimse ne ceza ister ne de suçlanmak. Ancak tanıklar ve kanıtlar ortaya çıkınca itiraf etmek de kaçınılmaz olur. Hâlbuki ömür ne kadar uzun olursa olsun insan dünyanın geçici olduğu bilincinde olsa kendisini bir ölçüde frenleyebilir. Bu bilinç yani hayatın sonunun olduğunun farkında olmak insanı kaliteli bir hayat yaşamaya sevk eder. "Her gelecek olan yakındır." Arap atasözü tam da bu gerçeği ifade eder. Anadolu insanı bunu, "Sayılı günler çabuk geçer." diye ifade etmiştir. Ölümün ne zaman geleceği bilinmese de ömrün sınırlı olduğu bilinmektedir.

Bütün bunların halifelikle ne ilgisi var?

İnsanın halife kılınması belli imkânların ona verilmesidir. O, bu imkânları iyi yolda kullanırsa kazanır, kötü yolda kullanırsa kaybeder. Yani halifelik çift yönlü imkân demektir. Nitekim Tin suresinde insan için, "en güzel biçimde yaratılan" ifadesinin yanında "aşağıların en aşağısı" ifadesi de kullanılmaktadır. Yine Beyyine suresinde inanan ve hayırlı işler yapanlar için "yaratılmışların en hayırlısı", küfre düşüp kötü işler yapanlar içinse "yaratılmışların en kötülerini" ifadesi kullanılmaktadır. (Tin, 95/4-5; Beyyine, 97/6-7.) Demek ki mutlak anlamda halife kılınması insanın iyi veya kötü olmasını göstermez ve gerektirmez. İyilik ve kötülük insanın özgür iradesiyle kazandığıdır. ■

YUSUF KARADAVİ

MÜCADELEÇİ BİR BİLGİN

Enbiya YILDIRIM

Son asrın önde gelen bilginlerinden olan Karadavi 1926 yılında Mısır'ın Garbiye ilinde bir köyde dünyaya geldi. İki yaşındayken babasını kaybederek fakir bir ailenin çocuğu olması yanında babasız kalmanın ağır yüküyle de karşı karşıya kaldı. Amcası, gücü nispetince ona sahip çıktı. Dokuz yaşına gelince Kur'an'ı ezberledi. Babasız olması nedeniyle ailesi bir an önce meslek sahibi olmasını istiyordu ama onun amacı okumaktı. Bu gaye doğrultusunda Tanta'ya gitti ve dokuz yıllık dinî eğitimin ardından mezun oldu. Burada Hasan el-Benna ile tanışacak ve hayatının geri kalanı etkilendiği çizgide devam edecektir.

Yüksek tahsil için Ezher Üniversitesi'ne gitti. Akademik hayatına devam ederek İslam dünyasında tanınmasının yolunu açan "Zekât ve Toplumsal Sorunların Çözümündeki Yeri" adlı doktora teziyle fıkıh uzmanı oldu.

1949-1961 yılları arasında dört kez hapse girdi. Bunlardan birinde diğer hükümlülerle birlikte cemaatle akşam namazı kılmalarına müsaade edildiğini, kılarken herkesin gözyaşına boğulduğunu, bir daha da buna izin vermediklerini, tüm hayatı boyunca kıldığı en tatlı namazın bu olduğunu belirtmiştir. Hapishane hayatı sonrasında Mısır'da yaşamasının imkânsız hâle geldiğini gördü. 1961 yılında Katar'a hicret ederek vatandaşlık aldı. 1977 yılında da Katar Üniversitesi'nde Şeriat Fakültesi dekanı oldu. Aynı yıl başta Avrupa olmak üzere Müslümanların azınlık olarak yaşadığı coğrafyalardaki sorunlara çözüm bulmak amacıyla Avrupa Fetva Konseyi'ni kurdu. Uluslararası Müslüman Âlimler Birliği'nin de kurucuları arasında yer aldı. ABD, daha önce defalarca ülkeyi ziyaret etmiş olan Karadavi'nin ülkeye girişini teröre destek veriyor gerekçesiyle 1999 yılında yasakladı. 2012'de de Fransa'ya girişine izin verilmedi.

Hüsnü Mübarek'in istifasıyla sonuçlanan halk ayaklanması sırasında, 1981 yılından beri gidemediği Mısır'a 2011 yılında geri döndü. Tahrir Meydanını tamamen doldurmuş olan yüzbinlerce insana konuşma yapıp cuma namazı kıldırdı. Karadavi Hocanın dünya çapında en görünür olduğu an bu andır.

Muhammed Mursi sonrasında 2014 yılında Mısır, İnterpol üzerinden kırmızı bülten çıkararak onu arananlar listesine aldırdı. 2017 yılında ise adı İnterpol'ün web sayfasındaki arananlar listesinden çıkarıldı. Lakin Mısır Askerî Mahkemesi 2018 yılında bir albaya düzenlenen suikastın arkasında onun da olduğu iddiasıyla Karadavi'yi müebbet hapse mahkûm etti.

2017 yılında Suudi Arabistan öncülüğündeki ülkeler ile Katar arasında yaşanan diplomatik krizin ardından Karadavi, Suriye rejimini devirmeyi hedefleyen Nusra hareketinin finansörleri arasında ilan edildi.

Uzun yıllar yürüttüğü Dünya Müslüman Âlimler Birliği başkanlığını ilerleyen yaşı nedeniyle 2018 yılında bıraktı. Altmış küsur yıldır yaşamakta olduğu Katar'da 2022 yılında 96 yaşında vefat etti ve bu ülkeye defnedildi. Dünya Müslümanları nezdinde en tanınan insanlardan biri olması sebebiyle Foreign Policy ve Prospect dergilerince okurlar arasında internet üzerinden gerçekleştirilen dünyanın ilk yüz entelektüeli arasında 56. ve 3. sırada yer aldı.

Üstlendiği görevler

Resmî görevleri dışında üstlendiği sivil vazifeler şöyledir:

1. Müslüman Âlimler Birliği Başkanı
2. Avrupa Fetva Konseyi Başkanlığı
3. İslami Kuruluşlarda Denetim Başkanlığı
4. İslam Medeniyeti Araştırma Komisyonu
5. Avrupa İslami Etütler Merkezi
6. Sünnet ve Siret Araştırmaları Merkezi

Eserleri

Fıkha, İslam iktisadına, sünnete, sosyal konulara, tebliğe, ahlaka ve diğer meselelere dair bir kısmı konuşmalarından, fetvalarından ve mektuplarından oluşan yüzlerce eseri vardır. Önemli kısmı da dünyanın pek çok diline tercüme edilmiştir.

Karadavi'nin iki temel derdi vardı: İslamı savunmak, ümmetin vahdetini sağlamak. Bu doğrultuda İslam'ın gönüllere yerleşmesi için dinimize karşı yöneltilen saldırılara cevap üretebilmeye çabalamaktaydı.

Ayrıca büyük kısmı konuşmalarından oluşan yetmiş beş bin sayfalık çalışması basımı beklemektedir. Bunlar da basıldıktan sonra İslam ümmetinin ne kadar büyük bir üstadını kaybetmiş olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Kendisi hakkında yapılmış bilimsel çalışmalar da yüzlercedir.

Dertlendiği davası: İslam

Karadavi'nin iki temel derdi vardı: İslamı savunmak, ümmetin vahdetini sağlamak. Bu doğrultuda İslam'ın gönüllere yerleşmesi için dinimize karşı yöneltilen saldırılara cevap üretebilmeye çabalamaktaydı. Şöyle demektedir: “Yöntemi ve aracı ne olursa olsun İslam'a yardım, Allah'ın sözünü yeryüzünde üstün kılma yolunda yapılan her amel cihad kapsamındadır. İslam aleyhine faaliyet yapanlarla savaşmak, İslam'ı desteklemek amacıyla yapılan cihadın yalnızca bir biçimidir. Allah yolunda cihad zamana ve mekâna göre şekil değiştirebilmekte ve bazı zamanlarda sadece askeri savaş olmakta ise de içinde bulunduğumuz çağda askeri savaştan daha tehlikeli ve etkili olan kültürel ve psikolojik bir savaş var ki bununla mücadele etmek de Allah yolunda cihadın kapsamı dışında değildir.”

Vahdeti sağlamak adına dünyanın her yerindeki Müslümanların sorunlarıyla ilgilenen Karadavi Hoca, ümmetin haklarını savunmak, onları Allah ve Resulü'nün istediği kıvama getirebilmek için âdeta çırpınmıştır.

Siyasi meselelere dair tavrını açıkça ortaya koyuyordu. İslam âlimleri arasında Filistin'in

işgali hususunda sesi en çok ve gür çıkan da o idi. Özellikle bombalamaların olduğu dönemlerdeki tepkileri çok serttir ve Müslümanları bu işgale karşı topyekûn karşı duruşa davet etmiştir. Hatta bu işgal devam ettiği sürece karşı taraftakilerin katılacakları hiçbir toplantıya katılmayacağını ilan etmiştir. “Çocuklarımızın ve bizlerin kanlarını dökenlerle, topraklarımızı işgal edenlerle tokalaşarak ellerimi kana bulayamam.” demiştir. Bunun yanında işgale destek veren firmaların boykot edilmesini de talep etmiştir.

Çağın sorunlarına çözüm üretme gayreti

Karadavi, yerkürenin her tarafındaki Müslümanların din meselelerine çözüm üretme gayretindeydi. Hatta zamanımızda azınlıklar fıkhi denince bu alanda akla ilk gelen ve fetva üreten insan odur. Bunu yaparken önceki dönem kitaplarıyla kendini sınırlandırmayan, çağın içinde yaşayan bir bilgindi. Bu yüzden şartlar kendisini eskie göre farklı fetvalar vermeye sevk edebiliyordu. Bu da hâliyle büyük tartışmalar başlatıyordu. Avrupa Müslümanlarının ev sahibi olmaları için düşük faizli kredi almalarına cevaz vermesi böyledir. Nereden bakılırsa bakılınsın onun yapmaya çalıştığı şey -eleştiriye açık olmakla birlikte- ümmetin yolunu açmak, ilerleyişine katkı sağlamak, hayatını kolaylaştırmaktı. Nitekim şöyle demektedir: “Bazı bilgiler kitaplarda yaşıyor, gerçek hayatta yaşamıyor. Hatta yaşadığımız hayatın fıkhiyandan kopuklar. Şöyle de diyebilirsiniz: Yaşadığımız hayatın fıkhi onlardan kopuk. Çünkü önceki bilginlerin

kitaplarını okudukları gibi hayat kitabını okumuyorlar.”

Kendisine yöneltilen eleştirilere bakıldığında fetvalarının daha ziyade Selefiler ile bir kısım sufilerce eleştirildiği görülür. Bunun yanında zaman zaman icmaya aykırı davrandığı suçlamasına da maruz kalmıştır. Bu bağlamda mezhepsiz olmakla da suçlanmıştır. Çünkü fetvalarını verirken kendisini belli bir mezheple kayıtlıdır- mıyordu. Burada söylenmesi gereken şudur: Her konuda İslami sabiteler ile çağın getirdiği değişim arasında uzlaşmacı ve dengeli bir çizgi takip etmiştir. Mezheplerin delillerini mutlaka incelemiş, bununla birlikte çağın şartlarını da göz önünde bulundurarak orta bir yol tutmaya gayret etmiştir. Bu arada şunu da hatırlatmalıyız: Meşhur bir insan olması nedeniyle hakkında çok tezvirat yapılmış, bazı sözleri ile fetvaları çarpıtılmıştır. ABD ordusundaki Müslümanların Afganistan’daki Müslümanlara karşı savaşabilecekleri, Hz. Muhammed hayatta olsaydı NATO ile birlikte hareket ederdi sözleri, ona nispet edilen iftiralardan sadece ikisidir.

Kur’an ve sünnet eksenli bir hayat

Hayatın merkezine iki temel dayanağımızı koyan Karadavi şöyle diyordu: “Sünnet, bir vahiy çeşidi ya da gayr-i metluv vahiydir. O, Kur’an-ı Kerim’in Hz. Peygamber tarafından beyanı olup Müslümanlar nezdinde şer’i hükümler ve hayat tarzı için ikinci kaynaktır. Bu sebeptendir ki sünnetle yaşamak; dini anlama, kavrama, inanma, bağlanma, uygulama, davet ve öğ-

retme açılarından Müslümanlar için bir farizadır. Özellikle de Müslümanların Rablerinin kitabıyla ve peygamberlerinin sünnetiyle olan ilişkilerinin kötüleştiği gerileme dönemlerinde bu fariziyet daha da açıktır. Bundan dolaydır ki Müslüman âlimler, davetçiler, düşünürler, ümmeti ıslah etmeyi hedefleyen herkes, Müslümanların akıllarını aydınlatarak, kalplerini uyararak ve iradelerini harekete geçirerek bu konuda üzerlerine düşen görevleri yerine getirmelidir.” “Sünnet, Kur’an’ın yaşanmış bir tefsiri, İslam’ın ise pratik ve örnek bir tatbikidir.” ■

Vahdeti sağlamak adına dünyanın her yerindeki Müslümanların sorunlarıyla ilgilenen Karadavi Hoca, ümmetin haklarını savunmak, onları Allah ve Resulü’nün istediği kıvama getirebilmek için âdeta çırpınmıştır.

KARAMSARLIK ÇIKMAZI: DEPRESYON

Misafir olduğumuz bu hayatın içinde her birimiz için ayrı zorluklar var. Hayat, inişlerin, çıkışların, çukurların, ayağımıza takılan taşların, bazen de baharın bahçenin, çiçeklerin olduğu bir yer.

Kimileri için ölümler, kayıplar, ayrılıklar var; kimileri için ihanetler, hatalar, ailesi ile imtihanlar var.

Hepsi de bize üzüntü verir. Üzüntü, yaşadığımız ve insan olmamızın bir parçasıdır. Ancak toplum bize yaşadığımız birçok zor olayın ardından üzülmememiz, ağlamamamız, güçlü durmamız gerektiğini söyler. Var olan duygumuzu, acımızı, üzüntümüzü yutmaya başlarız, susarız, aslında o enerjiyi içeriye döndürürüz. İçte dönen enerji bazen bedenimizde bir hastalık olur bazen de adı depresyon olur. Ancak toplum bize depresyonu da yasaklar. Maneviyatı güçlü olan için depresyon olmaz der, namaz kıl, Kur'an-ı Kerim oku, dua et, der. Haklı olduğu kısım, bunların bizim ruh hâlimize iyi geleceğidir, yanıltığı kısım ise tek başına depresyonu iyileştirmeyeceğidir. Tıpkı midemiz hastalandığında doktorsuz bunu iyileştiremeyeceğimiz gibi.

Bugün de hepimiz yaşanan afete şahitlik ediyoruz. Sevdiklerini, evini, işini, düzenini kaybedenlerimiz var. Afetler, kayıplar yaşıyor olmak ya da bunlara şahitlik etmek bize hüznün, acı, umutsuzluk, çaresizlik, zaman zaman da suçluluk hissettirir. Hissettiğimiz bu duyguların yaşanılanların bir parçası olduğunu ve yaşanması gereken duygular olduğunu hatırlayalım. Lütfen üzüntünüzü, acınızı yaşayın, yasınızı tutun. Güçlü olmak, güçlü görünmek zorunda değilsiniz. Yaşanılan depremden dolayı hayatını kay-

bedenlere Allah'tan rahmet, kayıplar yaşayanların acılarının hafiflemesini diliyorum.

Depresyonda mıyım?

Depresyon, kişinin yaşadıkları ve duyguları ile baş etmekte zayıf kaldığı için ortaya çıkan bir tanı değildir. Depresyon, bizim zayıf olduğumuzu da göstermez. Depresyon, beyindeki kimyasal dengenin bozulması ile beyni etkileyen bir hastalıktır. Kendimizi üzgün hissetmekten çok daha ötesinde bir durumdur. Depresyondaki kişilerin düşünce yapılarında, davranışlarında, duygularında, bedensel işlevlerinde ya da ilişkilerinde olumsuz yönde bir etkilenme görülür.

Eğer yaşadığımız zor dönemde kendimizi psikolojik olarak iyi hissetmeme hâli iki üç haftayı geçiyor ve günlük yaşamı idame ettirme hâlimizi etkiliyorsa bunun adına depresyon denilebilir. "İçimden hiçbir şey yapmak gelmiyor, geleceğe karşı hiçbir umudum yok, karamsarlık hissediyorum, sürekli olarak üzgün hissediyorum, hemen hemen her konuda kendimi suçluyorum, düşünmekte, karar vermekte, konsantre olmakta zorluk yaşıyorum, eskisi gibi enerjim yok, hayattan zevk alamıyorum, içimde anlayamadığım bir boşluk hissi var, çok unutkan ya da alingan birisi oldum, çabuk yoruluyorum, bu aralar sürekli bir şey yemek istiyorum ya da iştahım çok kapandı ve kilo veriyorum, sürekli uyumak istiyorum ya da uykuya bir türlü d alamıyorum, geceleri sık sık uyanıyorum, uyandığımdaya yorgun kalkıyorum ya da bazen ölümü, ölmeyi düşünüyorum..." diyorsanız profesyonel bir destek almaktan kaçınmayın çünkü depresyonda olabilirsiniz.

Depresyondan nasıl çıkabilirim?

Hepimiz yaşadığımız zor duygular ile birbirimizden farklı yollarla baş etmeye çalışırız. Bize acı veren duygularla başa çıkabilmek için yaşadığımız o acıyı, üzüntüyü yok sayarız, bastırırız, inkâr mekanizmasını kullanırız. Bazen de yansıtma yaparak o duygumuzu başka şeylere, başka kişilere yansıtırız. Kimi zaman da içimizdeki o boşluğu doldurmak için çılgınlar gibi yemek yeriz, çılgınlar gibi çalışırız. Fakat bunların hiçbiri, içinde bulunduğumuz o depresyonu geçiştirmez, sadece bir süreliğine iyileştirmiş gibi görünür.

Biz duygularımızdan korkan, onları yaşamayı zayıflık olarak gören ve bu yüzden duygularını yok sayan bir toplumuz. Çocuklarımızı, “Ağlama, sadece zayıflar ağlar.” diyerek büyüttük. Düştüğünde, “Bak burada ne var.” diyerek ilgisini başka yere çektik ve acısını yok saymasını öğrettik. Yetişkin olarak sevdiğimiz birisini kaybettiğimizde yasını tutmak, ağlamak, acısını yaşamak yerine, teselli niyetiyle söylenen, “Çocukların var, güçlü olmalısın.” cümlelerini duyduk. İşimizle ilgili yaşadığımız stresin, bizi üzen kişilerin, öfkelendiğimiz zamanların üzerini örttük. Kaçtığımızı, üzerini örttüğümüzü sandığımız duygular bugün belki de kılık değiştirip depresyon olarak ortaya çıktılar. Bu sebeple depresyondan çıkmak için öncelikle neden depresyonda olduğumuza, buraya nasıl, ne sebeple sürüklendiğimize, hangi duyguları yuttuğumuza, hangi cümlelere sustuğumuza, hangi kişilere sınır koyamadığımızı bakmak gerekir.

Depresyon, depresif belirtileri sever. Tüm gün evde pijamalarla dolaşmayı, yataktan çıkmamayı, yatakların toplanmamasını, evin içine kendimizi kapatmayı, sürekli kendimizi uykuya bırakmayı sever ve bunlar depresyonu daha çok besler. Bazen kendi kolumuzdan kendimizi tutup kaldırmak gerekir. Elimizden tutup, doğadaki şifanın içine bırakmak kendimizi, haftanın üç gününde otuz dakika tempolu yürüyüş yapmak ruhumuza nefes olacaktır. Uyanığımızda yataktan hemen çıkmak, yatağı toparlayıp günlük kıyafetlerimizi giymek, içimizden gelmesi de birkaç arkadaşımızla buluşmak, ruhumuza iyi geleceğini düşündüğünüz uğraşlar edinmek, reddettiğimiz becerilerimize dönmek; örgü örmek, kitap okumak, ahşap boyamak, şiir ya da yazı yazmak bize iyi gelecektir. Şükretmek de ruhun şifasını artıran en güçlü duygulardan birisidir. Çünkü şükür, duygular arasında frekansı en yüksek olanıdır ve geçtiğimiz zor dönemlerin içinde şükrettiklerimize bakmak, dile dökmek, yine ruhumuza şifa olacaktır. Hepsinden daha önemlisi belki de yazmak olacaktır. Dile dökmemiş olanları, yaşananları, pişmanlıkları, duyguları yazıya dökerek ifade etmek, içe yönelmiş olanları dışarı çıkaracağı için bizi hafifletecek ve özgürleştirecektir. Bugün birçok araştırma, yazmanın depresyon üzerindeki tesirinden bahseder.

Yapılan çalışmalar depresyonda olan kişilerin, her gün ne hissettiklerini, neler yaşadıklarını sadece yazdıkları takdirde depresif belirtilerinin yüzde 50'sinin azaldığını gösteriyor.

Unutmayın, size sizden daha iyi gelecek kimse yok! Kendi ilacınız yine sizsiniz. Kendinize destek olun, olmadığınızı hissettiğiniz yerde size destek olacak birisine teslim olun. Ruhunuzu depresyonun karamsarlığına teslim etmeyin.

Gerektiğinde profesyonel bir destek almayı da kendinizden esirgemeyin. Toplumumuzun zaman zaman algıladığı gibi destek almanın bir zayıflık ya da utanılacak bir konu olmadığını, depresyonun ilaç ya da terapi desteği ile tedavi edilebilir olduğunu hatırlamak gerekir. Psikoterapi desteği almak kendinizi anlamak, hayatınız boyunca devam eden döngülerinizi kırmak için kendinize yapabileceğiniz en büyük iyilik olacaktır.

Kendinizle ve sevgiyle kalın. ■

HATAY MÜFTÜMÜZ ÖMER FARUK BİLGİLİ’NİN ARDINDAN...

| Tuğrul OKAY

Depremler bu toprakların en acı kaderi. Tarihe baktığımızda Anadolu'nun mütemadiyen sallandığını, meydana gelen depremlerin bazen hafif bazen ağır kayıplara yol açtığını görüyoruz. Türkiye’de 6 Şubat’ta meydana gelen ve 11 şehrimizi vuran Kahramanmaraş merkezli iki büyük deprem, bize bu toprakların acı kaderini bir kere daha hatırlattı. On binlerce canımızı enkaz altında kaybettik. Şehirlerimiz insanlarıyla, hatıralarıyla, silüetleriyle birlikte kayboldular. Bu depremi en ağır şekilde hissedilen şehirlerimizden biri de Hatay’dı. Çalışkanlığı, doğallığı ve sosyallığıyla bilinen Hatay Müftümüz Ömer Faruk Bilgili Hocamız da depremde kaybettiğimiz isimlerdendi.

1967 yılında Kütahya’nın Gediz ilçesine bağlı Altıncı köyünde dünyaya gelen Bilgili, ilkökulu doğduğu köyde tamamladı. Daha sonra Gediz İmam Hatip Lisesine başlayan Bilgili 1985 yılında lise eğitimini tamamladı. Uludağ Üniversitesi İlahiyat

Fakültesinden 1991 yılında mezun oldu. Mezun olduğu yıl Antalya Hacı Mehmet Gebizli Eğitim Merkezinde açılan müftülük vaizlik kursuna başladı. Bu kursu başarıyla bitiren Bilgili, Haziran 1992’de Artvin’in Hopa ilçe vaizi olarak atanarak göreve başladı. Daha sonra 1995 yılından itibaren sırayla Artvin Ardanoç ve Kayseri Tomarza ilçe müftülüklerine atandı. Bu arada Hollanda Rotterdam Başkonsolosluğu çalışma bölgesinde bulunan Huizen Selimiye Camii’nde imam hatip olarak görev yaptı. Yurt dışından dönüşte 2003’te Muğla Ula, 2008’de Fethiye, 2012’de İstanbul Bahçelievler ilçe müftülüklerine atandı. 2018’de ise Tokat müftüsü oldu. Tokat müftüsü olarak görev yaparken 2 Haziran 2020

tarihinde Hatay müftülüğü görevine getirilen Bilgili, evli ve beş çocuk babasıydı.

Örnek bir eş ve babaydı

Dostları ve çalışma arkadaşları onun hayatının, karakterinin ve dünya görüşünün en güzel şahitleriydi. Biz de merhum Hocamız hakkında onların tanıklıklarına başvurduk. Kahramanmaraş Müftüsü Mustafa Tekin, onun “güncel meseleleri çok güzel yorumlayıp anında çözüm üreten, eşini dostunu ihmal etmeden arayıp soran” biri olduğunun altını çizerek şunları söyledi: “Takıntıları olmayan, hedefine kilitlemiş, güler yüzlü, çalışkan, prensip sahibi ve personeline karşı son derece babacan biriydi. Görev yaptığı her yerde güzel eserler bırakan

Ömer Faruk Hocamız, Hatay'da Suriyeli mültecilere yönelik muazzam çalışmalar yaptı. Onlarla çok sıcak ve samimi bağlar kurmuştu. Orada görev yapan komutanlarımızla da bağı kuvvetliydi. Kahramanmaraş'tan İdlib'e yardımlar götürdüğümüzde bütün personelimize çok yardımcı oldu. Evlatları ve eşyle olan münasebetiyle de örnek bir aile babasıydı.”

İdlib yetimlerinin babasıydı

Deprem bölgesinde ilk günden itibaren faaliyetleriyle öne çıkan, Türkiye Diyanet Vakfı'nın mütevelli heyeti ikinci başkanı İhsan Açık, merhum Ömer Faruk Bilgili'yle depremden önce yoğun mesaisi olan isimlerden. Bilgili'yle birlikte sık sık İdlib'e gittiklerini, oradaki Türkiye Diyanet Vakfı'nın yetim kamplarını ziyaret ettiklerini aktaran Açık, “Ömer Hocamız yetimlerle beraber yemek yer, onlarla oyunlar oynardı. Yetimlerle güzel bir gün geçirmek onun için çok önemliydi, onları çok seviyordu. Yetimleri kucağında, sırtında gezdirmeyi çok seviyordu. Devamlı yetimlerle beraberdi, ‘Onları görmezsem, uyuyamam.’ derdi. Ömer Faruk Hocamız, yetimlerin babasıydı âdetâ.” ifadelerini kullandı.

Herkesi camide birleştirdi

Ömer Faruk Bilgili Hoca, Hollanda'da yurt dışı görevindeyken her kesimden insanın sevdiği, saydığı biri olmuş, farklılıkları mabedin gölgesinde buluşturmayı başarmıştı. Bilgili'yle ilk defa Hollanda'da tanıştıklarını söyleyen Kırşehir Müftüsü Mehmet Yaman, ondan bahsederken, “Çok sosyal bir insandı, cami cemaatiyle ve dernek başkanlarıyla çok samimi ilişkileri

vardı. Görev yaptığı bölgedeki bütün faaliyetlerde önderlik eder, hem Türkleri hem de Hollandalıları bir araya getirebilirdi.” dedi. Hatta onun hoşgörülü tavrının Hristiyanların bile camiye ilgi göstermesine vesile olduğunu aktaran Yaman, Bilgili'nin dost canlısı bir insan olduğunun altını çizerek şunları söyledi: “Çok çalışan ve çok sosyaldi. Çocukları çok severdi. Ailem bir yaz tatilinde yanıma geldiklerinde benim çocuklarımla kendi çocukları gibi ilgilendi, onlarla çok güzel vakit geçirdi. Bir keresinde hep beraber lunaparka gitmiştik, kendisi rahatsız olmasına rağmen biz ısrar edince sırf çocukların gönlü olsun diye onlarla birlikte dönme dolaba bindi, indiğinde beti benzi atmıştı. Gerçekten çocukları çok sever, onların hiçbir isteğini geri çevirmezdi. Allah rahmet eylesin. Bunları söylerken gerçekten çok duygulanıyorum, ölümü bizi çok üzdü ama onun şehadet şerbeti içerek bu dünyadan ebedî âleme göçtüğüne inanıyorum.”

Çözüm odaklı bir insandı

Ömer Faruk Hoca, bilgili ve pozitif bir insandı. Onunla 1992 yılında Antalya'da müftülük vaziflik kursunda tanıştıklarını kaydeden Ankara Gölbaşı Müftüsü Yusuf Bingöl, merhum dostu hakkında, “Bütün meselelere olumlu tarafından bakan, yapıcı, çözüm odaklı bir insandı. Çok iyi bir idareciydi. İdealistti, dost canlısıydı. Ailesine düşkün, çocuklarına karşı çok şefkatliydi. Hacda birlikte görev yaptığımız zamanlarda, düzenli olarak ailesini arayıp sorması, onların her işleriyle yakından ilgilenmesi dikkatimi çekti. Çocuklarına çok düşküdü. Oğlu Semih'in fotoğrafını Mekke'deki çalışma

masasına koymuştu, onu çok özlediğini ifade ederdi devamlı.” ifadelerini kullandı.

Bilgili'yi tanıyan hemen herkesin üzerinde ittifak ettiği konu, onun her yaşta insanla iletişim kurma becerisiydi. Nitekim aile dostu İstanbul Başakşehir Merkez Cami imam hatibi Abdülhalık Selman da Hoca'nın cana yakın, mütevazı kişiliğinin yanı sıra her yaşa hitap edecek mahiyette yaklaşım sahibi olduğunun altını çiziyor. Selman, “Herkes saygılı davranırdı. İnsanların çalışmalarını küçük büyük demeden takdir ederdi. Hikmeti kimde olursa kompleks yapmadan alırdı. Gelişime, değişime açık biriydi. Nüktedan esprili biriydi. Ama özellikle vurgulamak isterim ki kara gün dostuydu.”

Bir başka arkadaşı Malatya Müftüsü Şahin Yıldırım ise Bilgili Hoca hakkında şunları söylüyor: “Kendisi çok nazik bir insandı, görevine düşküdü, liyakat sahibiydi. Sesi, hitabeti güzeldi. İnsanlarla ilişkilerini ve iletişimini nezaket ve hoşgörü ile kurardı. Ailesine, evlatlarına ve personeline karşı çok şefkatli biriydi. Ömer Faruk Bilgili, çok değerli bir ağabeyimizdi. Allah rahmet eylesin. Rabbim mekânını cennet eylesin.”

Deprem millet olarak canımızı yaktı, içimizi acıttı. Ömer Faruk Bilgili Hocamız, depremi en şiddetli hissedilen illerimizden olan Hatay'da emanetini bütün ruhların sahibi Cenab-ı Allah'a teslim etti. Bilgili, memleketi Kütahya'nın Gediz ilçesinde düzenlenen cenaze töreniyle son yolculuğuna uğurlandı. Allah rahmet eylesin; ailesine, dostlarına ve camiamıza sabırlar versin. ■

MAHŞERE DOĞRU: KÜÇÜK KIYAMET

Suat OKUYAN

DİB Basılı Yayınlar Daire Başkanı

Yükümüz iyilik, niyetimiz Rıza-i Bari, kutlu devletimizin gölgesinde ve aziz milletimizin duaları ile istikametimiz Kahramanmaraş ve afet illeri!

Asrın felaketi olarak nitelendirilecek bir mahşere doğru, Dr. Muhlis Akar hocam ve mahdumum Ömer Faruk ile imkânlarımız nispetinde gagasında su taşıyan serçeler misali gönüllerimizin harlan-

dığı, yaralarımızın dağlandığı bu felakete bir nebze de olsa çare olmak, kardeşlerimizle kucaklaşmak, birlikte ağlaşmak, ıstıraplarını paylaşmak ve yardımlaşmak üzere yola koyulduk. Ne olmuştu ve nasıl olmuştu? Ne yapacaktık, kiminle yapacaktık? Afetzedeler, kardeşlerimiz ne durumda? İlk aktarılanlar şehirlerimizin baştanbaşa harap olduğu izlenimini veriyordu. Karmakarışık, tarifi mümkün olmayan duygu-

lar içerisinde içimiz buruk bir şekilde yol alıyorduk.

Yol güzergâhımızda Kayseri'ye uğruyoruz. Bizi Melikgazi ilçe müftümüz mesai arkadaşları ile karşılıyor. Kahramanmaraş merkezli ve beraberinde dokuz şehirde yıkıcı etkisi olan bu felaketin hissedildiği Kayseri'de bulunan yapılar çehresinde âdeta dayak yemiş delikanlı gibi bir yanı mağrur diğer yanı ise mahzun ama her hâliyle

vakur bir görünümle bizi karşıyordu. Yaşanan korku gözlerdeki ferî alıp götürmüş, her zaman dik ve azametli bir pehlivan edasıyla göğsünü omzuyla çatmışçasına heybetle yürüyen insanların âdeta belleri kırılmış gibiydi. Karşılaştığımız bu manzara felaketin merkezinde olanlar hakkında açıklaması bizi daha da endişelendiriyordu.

Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi merkezli 6 Şubat 2023 Pazartesi günü şafağında saat 04.17'de insanoğlunun çeyiz sandığı gibi üzerine ihtimam gösterdiği yeryüzü depreşmiş, umut bağladığı, kendini güvende hissettiği yapılardan; ruhları sarsan, bedenleri yoran bir korkuyla depreşen toprağın sırtında, yaratıcının mülkünde bir eman bulmak için Kayseri'de yükseklerle, bağlara ve bahçelere göç etmiş topyekûn şehir.

O'nun kudretine mümin olmak!

Zelzele felaketin merkezine üç buçuk saat mesafede bu denli hissedilirken âdeta küçük kıyametin yaşanmış olduğu zelzelenin merkezinde ise yeryüzü sakinleri asırlar boyunca atalarının kâh döktükleri kanlarıyla yoğurarak kâh akıttıkları terleri ve gözyaşlarıyla bereketlendirerek kendilerine tevarüs eden ve güven içerisinde yaşayageldikleri, her biri içlerinde biriktirdikleri hatıralarıyla müstesna vatan toprağı, ata yadigârı şehirlerde maruz kaldıkları bu zelzelenin şiddeti karşısında ruhlarının derinlik-

lerine, bedenlerinin iliklerine ve azalarının zerrelere kadar sarsılmışlardı.

Buna mukabil misafirliklerinin ve muvakkat olan bu yolculuklarının akıbetinin farkında olanlar hırçınlaşan bu küheylanın ve delilenen bu tayın mutlak sahibine yönelmiş, korku dolu yüreklerle, kırık ve titrek seslerle ama ümit içerisinde O'nun kudretine mümin olarak "Allahuekber! Lailahe-illallah! Salavat!" nidalarıyla O'nun rahmetinde teselli bulmaya, O'nun inayetiyle O'nun yegâne sahibi olduğu selamet limanına sığınıyorlardı.

Enkaz altında yuvalar!

Düne kadar karı koca eşlerin birbirini tamamlayarak hayat verdiği, şen şakrak evlatlarının sesleriyle şenlendirdiği, nine ve dedelerin dualarıyla ısıttığı nice yuvalar enkaz olmuş; öpmeye, dokunmaya ve koklamaya kıyılmayan nice nazik bedenler betonların altında ruhlarını ötelere yolculamıştı. Nicesinin ise gayretleri vardı "Kimse yok mu?" diye seslenenlere duyurarak sesini, karanlık enkazlarda sıkışan bedenlerini tekrar gün ışığı ile buluşturup tenlerini tazelemek; fani dünyanın meşakkatlerine katlanmaya devam edecek olan, hayatın çilesini ve ekmeğini paylaştıklarının öksüz, yetim, kimsesiz kalması için!

Bir bedene nefes olmak!

Anadolu'nun bağı bir defa daha yarılmıştı! Bağı yarılmış Anadolu'nun kara toprağında

bahtı kara nice Anadolu evladı maruz kaldığı bu afette de yine kardeşlerinin nasırlı ama müşfik elleriyle hayat bulacaktı. Başta devletimiz bütün kurum ve imkânları ile bu aziz milletin askeri, polisi olmak üzere her yaştan kadın ve erkek gönüllüleri vakitle yarışarcasına yürek yangınına dönüşen illerimizde canlara derman olmak için Hızır misali koştular. Canhıraş ve olağanüstü gayretleri ile bir cana değmek, soluksuz kalan her bir bedene nefes olmak için nefeslerinden ve nefislerinden vazgeçtiler. Zira gün yardımlaşma, gün dayanışma, gün paylaşma, gün yaraları sarma, gün birlikte ayağa kalkma günüydü.

Sevdası insan olan, insan yaşadıkça yaşayan!

İnsan sükûneti arzular, dinginliği özler. Kaba gürültüler, mekanik sesler rahatsız eder insanı. Bu defa öyle değil! Makinalar çalışsın, vinçler hareket etsin, ekskavatörler boş durmasın. Hilti sesleri mütemadiyen beyinleri tırmalsın. Çekiçler, murçlar ne varsa eşelesin betonu ve bir yol açsın ulaşmak için bir cana. Ve gayret göstereyin, çabası kesilmesin kimsenin kavuşturmak için bir canı diğer cana. Anneyi yavrusuna, evladı babasına, kardeşi kardeşine, komşuyu komşusuna, kediyi merhametli yüreklere...

Sevdası insan olan, insan yaşadıkça yaşayan, onun gözündeki ışıkla gözleri ışıklandıran, mahareti ve yüreği olan herkes, saatlerce, günlerce, haftayı

aşan saatlerce, geceyi gündüz yaparak, gündüzü fırsat bile- rek, parmak uçlarını parça- larcasına, yorgunluk ve uyku nedir bilmeden, sofraya yolu gözlemeden insanüstü bir ça- bayla enkaza kardeş betona yoldaş oldular.

Kendini adamış insanlar!

Bir insan, bir can düşünün ve bir yürek hayal edin. Yerkabu- ğunun ayağının altından kay- dığı o şafak vaktini ailesi ve evlatlarıyla bütün cesameti ile yaşamış, zelzelenin şiddetini ruhunun derinliklerinde ve bü- tün azalarında hissetmiş, dep- remin yeryüzünde imar edil- miş yapılar, meskenler, yollar, parklar, tarlalar ve bahçelerde bıraktığı izleri müşahade etmiş bir yürek hayal edin.

Bir insan düşünün maruz kal- dığı bu afet sonucunda ailesin- den, yakınlarından sevdikle- rinden ayrı düşen, kavuşmaları mahşere kalmış. İçlerinde ai- lesinden de eşi ve evlatları olmak üzere on sekiz yakınını kaybetmiş bir insan. Yine aile- sinden de fertlerin bulunduğu sekiz yakınını elleri ile toprağa vermiş bir başka can. Öz ev- latlarını ve yakın akrabalarını yitirmiş bir acılı yürek.

Ağlamak yetmez, anlamak ve hissetmek lazım. Öğrenmek ve öğretmek lazım acısını ya- şayamadan, yasını tutamadan, hayatta kalan komşularına ve camisine sığınmış mahalle sa- kinlerine kol kanat gerenleri. Onların acılarına ortak olanla- rı. İhtiyaçlarına çare, çilesine ortak, dertleriyle hemdert, dev yüreklerin bu aşkını ve imanını.

**Ağlamak yetmez,
anlamak ve
hissetmek lazım.
Öğrenmek
ve öğretmek
lazım acısını
yaşayamadan,
yasını
tutamadan,
hayatta kalan
komşularına
ve camisine
sığınmış mahalle
sakinlerine kol
kanat gerenleri.**

Bir hikâye bir kahraman değil, on hikâye on kahraman değil; destan yazılacak satırlarında, ağıt yakılacak mısralarında ka- fiye olacak nice yüzlerle adan- mış gönüllü yüreğin dalları kı- rılmış nice çınara, nice ağaca ve nice fidana can suyu oldu- ğunu yarınlarda kitaplarında yazarların okuyacak, avazların- da şairlerin dinleyeceğiz.

“Elemim bir yüreğin kârı değil paylaşım!”

Mezarlık, sevdiklerini ve yakın- larını ötelere yolculayanlar için belki de dünyanın en soğuk yüzü: Kapıçam mezarlığı. Şim- dilerde ise Kahramanmaraş'ın en soğuk yüzü... Zelzelenin ve felaketin toprağa yazılan mer- siyesi. Her biri belki onlarca, belki yüzlerce kitap yazdıracak acıların, hüznün, kederle- rin, fotoğrafların ve ağıtların simgesi binlerce kabir.

İnsan takatinin tükendiği, bu- rada şahit olduklarından sonra duyguları dile dökmenin tarifi gayri kabil-i imkân olduğu bir makbere. Bu denli bir kabris- tanın bir insan ömrü içinde meydana gelmesinin mümkün olamayacağı gerçeği bir milleti millet yapan unsurlardan elem ve acının bir abidesi olarak tüm insanımızın maşeri vicdanında makes bulacağı aşikârdır.

Âdeta küçük bir kıyametin ya- şanmış olduğu Kahramanma- raş merkezli deprem afetinde Kahramanmaraş'ta beş günlük süre ile katıldığım gönüllü afet çalışmaları sonrasında gitmiş olduğum Göksun, Pazarcık, Gölbaşı, Malatya, Doğanşehir, Adıyaman, Gaziantep, Nurda-

ği, İslahiye, Hassa, Kırıkhan, Hatay, Belen, İskenderun ve Osmaniye’de yaşanmış olanların hepsi bir afetin neticesi olarak önümüzde duruyor. Bir savaş yaşanmış olsaydı bu denli bir yıkım olur muydu bilinmez ancak İstiklal Şairi Merhum Akif’in Birinci Dünya Savaşı yıllarında şahit olduğu felaketi dizelerinde betimlerken ifade ettiği gibi netice itibarıyla;

“Âh! Karşımda vatan nâmına bir kabristan

Yatıyor şimdi... Nasıl yerlere geçmez insan?” dediği noktadayız.

Ebedî âlemin bu nahif ve mahzun yolcuları!

Nice yüreklere ve nice kalplere şahit oldu gökyüzü ki beden bulsaydı; evladının, ciğerpare-sinin, anasının, babasının, atasının, kardeşinin, torununun, dedesinin, ninesinin ve nice sevdiklerinin enkaz altından soğuk da olsa ulaştığı bedenine dünya gözüyle şahit olduğu son hatırasına gözü yaşlı, gönlü yaşlı, dilinde dua ile sahip çıkarak ebediyet yolculuğunda toprağa verirken hıçkırıklarına ve feryadına kayıtsız kalmamak için yüreği patlar, ağlamaktan göz pınarlarında damla kalmaz kururdu. Belki de bu yüzdendir ki günlerdir bir damla düşüremedi toprağa bulutlarından.

Ebedî âlemin bu nahif ve mahzun yolcularını katına davet eden yüceler yücesi merhameti sonsuz olanın huzuruna en güzel şekilde çıkmalarına ve yakınlarının kendileri için

vazife addettikleri son görevlerinde eşlik etmek için burada sayılarını ve isimlerini ifade edemeyeceğin nice kadın ve erkek Diyanet personeli hocamızı hayırla ve minnetle yâd etmeden geçemeyeceğim.

Elem ve ıstıraba ortak olmak!

Yüce gönüllü vefakâr din görevlisi kardeşlerim her bir ebediyet yolcusunu cennet yolcusu olarak karşılayıp, yıkayıp teyemmüm ettirerek, kefenlerine kâfur, sabun parçaları, misk kokuları katarak sarıp, her birinin tek tek cenaze namazını kılarak kendi öz yakınlarının cenazelerini teşyî edercesine kabre indirerek ve ardından dua okuyup kabri başında telkin vererek O’nun vasisii rahmetine tevdi etmişlerdir. Her bir vazifeyi icra ederken yüksünmeden onu bir rahmet ve sevap vesilesi görerek bu milletin öz parçası olarak vatan görevi duygusuyla bu elem ve ıstıraba ortak olmuşlar böylece milletimizin yüreğindeki

ateşi bir nebze de olsa soğutmuşlardır.

Sabır ve kararlılıkla çalışmak!

Bugün içinden geçtiğimiz zaman dilimlerinde bu travmayı ve yaşadığımız afetin yaralarını milletçe saracağız. Devletimiz kurumları ile yaraları saracak, tedbirleri elbette alacaktır. Ancak altında bağımsızlık içerisinde güvenle yaşadığımız bu gök kubbe, gölgesinde huzur bulduğumuz al bayrak, gönlümüzün teskin olduğu ezanları ile ebedî huzura davet eden mabetlerimiz, yarınlara umutla bakmamızı müjdeleyen çocuklarımız ve okullarımız, geleceği inşa edecek gençlerimiz ve onların yetiştiği üniversitelerimiz, ülkemizi mamur kılacak işgücü ve ekonomimizi canlı tutacak ve üretecek iş insanlarımız ile hep birlikte sabır ve kararlılıkla çalışacak ve vatanımız başta olmak üzere tüm insanlığın umudu olmaya devam edeceğiz.

“Çürümez bahçesi, çiçeği ‘iyi niyet’ olanın!” ■

KUR'AN'DA İNSAN TİPLERİ

Ayşe KIZILAY |

Yüce Allah, insanı yaratmış ve kendisine halife kılmıştır. Âdemoğlunu da vahye muhatap kılarak lütfunu göstermiştir. İnsanoğlu, son ilahi kelam Kur'an'ın rehberliğinde yeryüzünü imar ve ihya ile mükelleftir. Vahyin gayesi, insanlığa rehberlik ederek âdemoğlunu kötülüklerden korumaktır. Bu da ancak insanın Kur'an'ı okuyup anlaması ve de hayatını vahyin çizdiği yolda idame ettirmesi ile mümkündür. Kur'an, her okumada insana farklı kapılar açan, yeni bakış açıları kazandıran bir kitaptır. Bu nedenle her okumada farklı konulara odaklanmak ufukumuzu genişletecek anlam dünyamızı zenginleştirecektir.

Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından neşredilen *Kur'an'da İnsan Tipleri* eseri de ilahi kelamın insan merkezli okuması yapılarak hazırlanmıştır. Eser, vahye konu olmuş insan tiplerini belli başlıklar altında inceleyerek insanı anlama ve tanıma noktasında rehberlik eder.

Otuz cüzün otuz ayrı başlıkta incelendiği eserin ilk bölümünü, “Üç Peygamber ve Tevhid Mücadelesi” oluşturur. Bu bölümde Hz. Âdem, Hz. Musa ve Hz. İbrahim'in kıssalarını merkeze alarak tevhid inancı anlatılmaktadır. İlk insan aynı zamanda ilk peygamberdir. Fakat zaman içerisinde insanlar ilahi kelamdan uzaklaşarak haktan ve hakikatten sapmış, Yüce Allah da peygamberleri vasıtasıyla insanlığı tekrar doğru yola çağırmıştır. Hz. Musa ve Hz. İbrahim'in tevhid mücadelesi bu anlamda çarpıcı birer örnektir.

Kur'an'da İnsan Tipleri'nde peygamber kıssaları insanlığa verdikleri mesajlar bağlamında değerlendirilmektedir. “Hz. Yusuf ve Kardeşleri” başlığı altında kıskançlığın insanı sürüklediği felaketin yanı sıra Yusuf Peygamber'in tevekkül ve sabrı anlatılır. Ashab-ı Kehf'in mücadelesi, Lokman el-Hakim'in öğütleri, Hz. Zekeriya'nın teslimiyeti kitapta dikkat çeken diğer başlıklardır. Eser, kavram ve tema merkezli olarak da ilahi kelamın işaret ettiği insan tiplerini ele almakta; “Mustazaf”, “Tağut” ve “Muhacir” gibi kavramlar incelenerek tarih boyunca var olan insanlık hâllerine dikkat çekmektedir. Geçmişte de bugün olduğu gibi ezilen insanlar olmuştur. Kur'an; dinine, diline, milletine bakmaksızın bu insanları mustazaf olarak niteler. Gücü elinde bulunduranları onlara zulmetmemeleri için uyarırken mustazaf olanlara da kendilerini korumak için mücadele öğütleri. Haddi aşanları “Tağut” olarak niteleyen ilahi kelam, bu tür insanların zulmüne boyun eğilmemesi gerektiğini vurgular. Etkin mücadele imkânlarından yoksun kalındığında ise hicret kapısı aralanmıştır. Kur'an'da “Muhacirlik” bu bağlamda teşvik edilmiştir.

Eser ayrıca münafıklar, müşrikler, müminler gibi inanç durumlarını; şehitlik gibi mertebeleri de çeşitli başlıklar altında incelemekte; ahlaki zafiyetler karşısına erdemli insanları koyarak okurlarına rehberlik etmektedir. ■

Mustafa Mirza Demir'in sunumu ile

Okuryazar

frekanslar

4A (HD)

FREKANS: 12.380
POL: DİKEY (V)
SEMBOL: 27.500
FEC: 3/4

JHD YAYIN

4A (SD)

FREKANS: 12.422
POL: YATAY (H)
SEMBOL: 30.000
FEC: 3/4

JSD YAYIN

yeni

Pazar

13.00

DIYANET TV

Digiturk - 68. kanal

TV 49 - 49. kanal

Digiturk - 104. kanal

Xoibo - 555. kanal

TV - 133. kanal

Instagram diyanettv

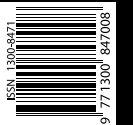
Twitter diyanettv

YouTube diyanettv

Facebook diyanettv

“Allah yolunda harcayın.
Kendi kendinizi tehlikeye atmayın. İyilik edin.
Şüphesiz Allah iyilik edenleri sever.”

(Bakara, 2/195.)

FİYATI 25,00 ₺